

**Sinte Jans vijfthiende Capittel wt gheleyt : Inhoudende acht
schoone leeringen, te weten, vander ghemeynschap Christi,
vande[n] goede wercken, hoemen voor Godt
gherechtvaardicht wordt, vanden cruyce ende lijden, vanden
vrijen wille, vant ghebet, onderscheyt der wet ende Euangeli,
trost teghen veruolghinghe et ce.**

<https://hdl.handle.net/1874/427562>

3

Sinte Jans

bijthiende Capittel wt
gheleyt.

In houdende acht schoone leeringen, te weten, vander ghemeynschap Christi, vande goeden wercken, hoemen voor Godt gherecht uerdicht wordt, vanden cruyce ende liden, vanden vrien wille, vant ghebet, onderschept der wet ende Euangelie, trost teghen veruolghinghe et ce.

Jan. xv.

Ick ben eenen warachtighen
winstock en mijn vader de wyn-
gaerdenier.

Table

of the

Contents

of the

of the

of the

Tot den Leser.

MEn plach te segghen: wanneer een swane steruen sal, dan singt si op het alder soetste: dit is oock ghebuert met onsen Heere en salichmaker Christus, de welke als hi hem inder doot voor ons gheuen soude, en aen sine lieuen discipelen orlof nam, doest heeft hijse opt alder troostelicste en vriendelicste aen ghesproken, als hi op aerden opt gedaen hadde: daerom sal met recht dese laetste leeringhe ende troost Christi ons allen althits voor ooghen sijn, ende ons in lijden, in veruolghinghe, in ancxte des doots, hier mede trooste en stercken. Maer aenghesien dat het. xv. ca. sonderlinghe lieflic is, om der schoonder ghelickenisse des wijngaerts, daer om heb ic dat alder eerst voor mi ghenomen.

Wb heeft dese ghelickenisse en Capittel acht principale punten en leeringhen, die ick den Leser te goede hier int corte aen tekenen wille.

Deerste leeringe is daer Christus spreekt: Ick ben eenen warachtighen wijnstock, et ce. Hier leerē wi den hooghe artikel vander ghemeynschap Christi ende sijnder Christenheyt als eens wijnstocks met sinen ransckes, dat wi in hem en hi in ons leue: en als sinte Pauwels seft, dat hijt al in ons allen volbrengt, en dat hi thoost sijnder kercken is opter aerden, niet alleen als Moses, Elaias, et c. na den dienste,

maer die daer selue het leuen ende salicheyt
sijn lichaems is.

Daer leeringhe is, daer hi spreekt: Alle
rancke die in mi gheen vrucht en brengt. et c.
Hier hebben wi een schoone leeringhe vande
goeden wercken, hoe dat het allen Christenen
van noode is goede wercken te doe. Item dat
dat goede werckē sijn, niet die een mensche hē
seluen op leyt, maer die ons Godt ghebidt,
als daer sijn de wercken der liefden. Item dat
alle goede wercken in Christo gheschien moe
ten, dat is wt den ghelooue in hem want wat
niet wt sulcken ghelooue en coemt dat is sou
de, al waert oock van Godt gheboden. Item
vanden loue en waerdicheyt der Christelic
ker wercken, dat hoe wel si noch onuoicomen
en onreyn sijn, niet te min worden si om des
gheloofs wille in Christum aenghename, Ja
als Christus seyt, een eere ende prijs Gods.

De derde leeringhe is, daer hi spreekt: Chi
lieden sijt reyn, om mijns woorts wille. et c.
Hier hebben wi hoemen door Godt reyn, dat
is, gherecht ende salich wordt, niet doer men
schelike verdiensten, oock niet doer de wet
van Moyses, maer om dat wi liede Christus
wout, dat is sijn heplich Euangelium gheloo
uen, dwelc is een cracht Gods totter salicheyt
allen die daer aen gheloouen.

Ten vierden, daer hi seyt: alle rancke die
in mi vruchten voort brengt, die reynicht mijn
Glader, et c. Is een troostelike leere, vanden

eruyce, ende liden der Chyftenen. Dat alle
Chyftenen liden moeten, en dat haer liden
eruyce van Godt coemt. Iem vander vrucht,
en profijt des lidens, dat het ons ten besten
geschiet, te weten, dat daer doer de sonde ghe-
doot, ende wi gherepuycht worden, om dat wi
inden ghelooue metten goede wercken dage-
licx meer ende meer toenemen.

Ten vyfsten, daer hi seyt: Sonder mi en
condo niet doen et c. Leert hi ons vander men-
schelicker ghebreckelicheyt, ende vryen wil-
le, te weten, dat onse natuere doer Adams
val, also verdozue is, dat wi sonder de ghenade
des heplichs gheests van ons seluen niet
wt gherechten en connen in goddelicken sa-
ken, maer moeten nieu herbozen wordē, doer
dat doopsle en het ghelooue aen Chystum,
want wat een mensche duypten Chystum aen-
neemt, hem seluen daer mede te helpen totter
salicheyt is al niet, ende verlozen arbeeyt.

Ten seften, daer hi seyt: In dien ghij in mi
blijft, al wat ghi bidt et c. Leeren wi vanden
ghebede, ende sonder cracht dat een Chyften
mensche voor Godt, sulcken voordeel heeft,
bouen alle andere menschen, dat hem gheen
dinck oamoghelick en is, maer hi heeft van
Godt doer sijn ghebedt alle wat hi begheert.
Maer so verre spreekt Chyustus: Als ghi in
mi blijft, en in minen naem et c. als oft hi seg-
ghen wilde: Wanneer dat wi niet in hem en
blijuen, ende in sijnē naem alleen niet en be-

gheeren, maer in onsen naem doer onse be-
diensten, oft in anderen heplighen name, dat
het is verlore, dat also alle oprechte bedynge,
alleen in Christo en in syn woorden ghebon-
den moet sijn.

Ten seuenften, daer hi seyt: Ghi sijt nu mi-
ne vrienden et c. Maect Christus een schoon
onderschept tusschen het volck, des ouden en
des nieuwen testaments, want de oude, dat is
de wet Moses, maect knechten, ende slaen.
Dat Euangelium Christi maect vrienden en
kinderen Gods, erfghenamen des ewigen le-
uens, ende vrij van alle menschelicken, ja oock
Moses gheboden, dat also in Christo ghebt,
alleen dat gheloue dat doer de liefde crach-
tich is.

Ten achften, en laetsten, gheeft ons Chri-
stus menigherande troostinge, teghen de toe-
comende veruolghinghe haet en nijt der wer-
relt. Daer na spreekt hi weder verherdinge en
boosheyt des werelts, die daer willens en we-
tens sonder eenighe orlake, de waerheyt ver-
uolghen, en veruolghen sullen. Dit al is ons
van noode en troostelic te weten, dat wi daer
aen ons niet ergeren en sullen, wanneer wi
sien dat den meesten hoop, en die principael-
ste Christum en syn woort te obstinatelic ver-
uolgen, denckende dat de knecht niet beter en
is dan syn Heere, en haer lieden boosheyt la-
ten onse onschult tot haren tijt wel gheopen-
baert werden.

Dese ende dier ghelijcke trooff ende leerin-
ghe meer sijn in desen capittel ons van Chri-
sto achter gelaten, daer om ist waert datmen
dese laeste leeringhe Christi, als onsen hoogen
schat, en testament voor ooghen hebbe, daer
mede wi ons stercken connen in desen
laetsten tijden, in den welcken
de dupuel alder grouw-
licxte woedt, poocht en
arbept, om de Chri-
stenheyt te be-
derven.

2. iij.

Det. xv. Capittel van S. Jan.

Ick ben eenen warachtighen
wijnstock, ende mijn vader
de wiingaerdemer. Alle ran-
ke in mi gheen vrucht voortbren-
ghende sal hi afsniden: ende alle
die in mi vrucht voort brenghet, dyē
sal hi reynighen, op dat hi meer
vruchten voort brenghet.

Al dat hier na volcht in dit Capittel, dat
heeft de Heere met sinen Apostelen ghelpro-
ken, als hi na den auentmale op ghestaen is,
gaende na het hoefkē. Ende hi en spreekt hier
niet alleen vanden troost die si lieden hebben
sullen na sijn verrisenisse, dat si hem dan wer-
der sien sullen; maer die daer eewelick duer-
ren soude, na dat hi ten hemel gheuaren is,
en si inder werelt verstroopt souden worden,
daer si sullen oock lieden ende veruolghinghe
hebben. Ende voorlept hier mede, hoe dat si
nen lieuen Discipelen, ende allen Christenen
gaen sal, ende coppelt hem ghelick ende sijn
Discipelen te samen, ende stelt haer voor ooc-
ghen beyde sijn lieden, diwelck voorhanden
was; ende dat lieden dat ouer sijn Discipelen
ende andere Christenen ouervallen soude: en
maect daer af een bouen maten schoone ghes-
chikenisse, als of hi segghen wilde: wat sal ick

h lieben heel segghen. Ick ga daer henen, en
moet lijden ende steruen, des ghelijcs suldy
ghi hier namaels doen moeten. Daeromme
ghedenckes mijns, ghelijc eens wijnstocks oft
wijnngaerts tuelder, wāt het wilt met ons ghe
lijck also toeghaen, ghelijc dat toegāet met de
wijnstock ende sinen rancken.

Dit is een seer troostelijck beeldt ende een
sijne liefelijcke ghelijckenisse, daer mede hi
ons door ooghen stelt, niet eenen onbruichba
righen boom, maer den liefelijcken wijnstock
die niet seer custelijck en schijnt, ende doch
vele vruchten draecht ende dat alder liefelijc
ste ende soetste sap gheeft. Ende gheeft daer
bi te verstaen dat alle lijde dat beyde hem en
de sinen discipelen, oft ander Christenē ouer
uallen soude, dat niet anders en si dan eenē
hoorsienigē arbept ende sochtundichept die
een achterman oft wijngaerdenier doet aen
sinen wijnstoc ende ranckens, om dat hi wel
soude toe nemē, wel gropen, ende vele vruch
ten draghen. Hier mede wilt ons Christus lee
ren dat wi alle noot, druck ende lijde der Chri
stenen, sullen heel anders aensien, dan wijt
gheuoelē, ende voor de weerekt schijnt, te we
zene, dat niet en gheschiet sonder Gods voor
sienichept ende wille. Noch ten is gheen teekē
dat God op ons bertozent is, oft dat hi ons
daer mede wilt straffen, maer het is een teekē
der Godlijcker ghenade en vaderlijcker liefde
daer hi ons mede coēt te goede en orbaerlic is.

Dier toe is nootfakelick, dat men sulc een
valte ghelooue hebben moet, dat so wat ont
beswaert, bedroeft, oft weemoedich maect, m
sal niet heetē beswaert, bedroeft sijn noch we
maer sullen dat heeten ende van Godt ont
faen, als nootfakelick ende wel ghedaen. En
de dat ghelijck achten ghelijck als wi sien, en
nen wijngaert man metter harken de aerde
ontrent den wijngaert omme werpen, ende
by tijden de wortelen des wijnstocs ontā er
deude, ende roerende, ende met den snijmelle
dat hout vander rancken snijdende, het welc
ke dē wijngaert oft wijnstock, hadde hi gewo
len, ende colke hi spreke ghevoelende, mocht
segghē: *Op wat maecty, ghi beneēt mijn aerdē,
de, ghi ontdect mijn wortelē, ghi slaet de schep
pe pinnen vander hache ontret mi en mijn
wortelen, ghi worpt mi ter aerde, ghi maect
mi naect en bloot, ia ic moet verdrooghen en
bergaē, wāt ghi hāteert mi so grouwelic, dat
desghelijcs met gheenē anderen boomē en ge
schiet. Waer op dacker mā of wijngardier
segghen mochte: Ghi sijt een sot, ende ghi en
berstaghēt niet, want snijde ick v een ranche
af, die ranche is een water schuete, si en soude
gheen vruchtē draghē, maer soude v utwe sep
ende cracht benemē, ende by dien den anderē
rancken int groepen, blopen, ende gewas der
vruchtē schadelich sijn, daeromme laet dit be
ren, het gheschiet v al te goede, ia ten besten.
Ja (mocht ghi segghen) ick en verstaets niet,*

ende gheuoete veel anders. Ick verstaet immers wel, ende doet al daeromme, om dat v soude nootlakelic ende orbaerlick sijn, en dat die wilde water schueten den anderen vrucht barighe rancken haer cracht ende sap niet wt supghen, ende ontnemen en soudē, ende om dat si te eer ende meer draghen, ende goeden wijn gheuen soudē. Also oock wanneer de ackerman oft wjngaert man dreck ende mest aen den wijnstock sprept, dat doet hi oock den wijnstock te goede: waer teghē den wijnstock als bouen mocht segghen oock ende claghen wat sal dit sijn, ist niet ghenoch, dat ghi mi so metter hache quelt, ende met den messe mijn ranckē af luyt ende cortet, maer ic moet oock liden, dat ghi mijn teere ranckens, die so soetē sap gheue, so schandelic met den oureynē koepen melcke onteert ende vuplmaect, diwelche men noch inden koestal noch elders niet gheliden en can?

Also lecht nu Christus dat lide wt, diwelcke hi, ende alle Christenen inder weerelt hebben sullen, dat het niet en sal heetē, wee ghedaen oft liden, maer wel ghedaen, ende gheholpen, ende oock daeromme dat si dies te betere ende meer vruchten brenghen soudē, op dat wijt also leeren aen nemen, ghelijck hi dat seluen mepnt: als oft hi woude segghen: Het is so warachtich, ende ick en caus anders niet wt ghelegghen, het gaet met mi ghelijck alst met den wijnstoc gaet. **Mijn Joden sullen**

en met melle onreyn maken, metter hache so
onghenadelick hantieren, gheeselen, crupflen
ende so wt rechtē, dat alle de werelt wilt den-
ken: Ic moet epudelick verderuen ende te nie-
te ghebrocht worden. Maer alsulcke hantere
dat si aen mi sullē volbrengen, dat dient daer
toe, dat ic dies te meer vruchten voortbrengē,
dat is, dat ic doer dat crupce, en doot, tot mijn
der heerlichept come, ende mijn rijke ontfan-
ghe, dat ick in al de werelt worde bekennt, en
dat men aen mijn woorden ghelooue.

Also (spreect hi) salt ooc niet v liede hier na
toegaen, want ghi lieden moet oock also met-
ter hache, en mettē melle gheoeffent werden,
want de vader, die mi tot eenen wijnstock of
wijnngaert, en v lieden tot ranckensheeft ge-
maect, en wilt niet lijdē, dat dē wijnstock daer
ligghe onghetupnt, onghesneden, ende onge-
mest, oft anders worde hi gheheel verwildert
ende eenen onvruchtbarighen wijnstock, ende
ten lesten, moet gheheel verderuen. Maer als
hi wel ghearbept, ghetupnt, gesnede, ghemest
ende ghebladert is, dan gaet het den wijnstock
wel, ende en draecht niet alleen vele vruchte,
maer oock costelicken wijn.

Dit is dan een sijne costelicke gelickenisse
oft beelde, alst pemant so verstaen en begrip-
pen can inden tijt des noots en aenbechtinge,
en als de doot eenen Christus voor ooghe is,
de dupuel aenbecht en plaecht, de werelt lach-
tert en wilt ons schenden, als Apostels des

Dupnels, dat hi dan en aldus segghen: Siet,
hier worde ich betuynt, besneden en geoeffent,
als een ranckē aen den wijnstock: wel aen lie
ue hache en mes, haect en sujdt bouweslich, ic
wilt v gheerne gedoogē, want ghi sijt Gods
hacken en messen, mi nootlakelic en profitelic.
Wel aē, Christus leyt dit wt, als een warach
tich meester, als oft hi wilde segghen: Ic wor
de betuynt, ghehact, besneden, ghemest, en an
der sins gehanteert, maer ic weet wel wat het
is: ten is niet ghelijc dat de werelt aensiet, dat
ich daer mede soude verderuen en vergaen,
maer het is mijns bemindens vaders werck,
die so aen sinen wijnstock arbeeyt en oeffent,
om dat hi wel wassen, en veel, soete vruchten
dragen sal. Dit begripe ende leere, wie daer
begripen en leeren can, dat hi in sūnder ver
uolghinge, en aenbechtinghe ooc also dencke.
De werelt, dupuel, doot, en alle ongeluck, en
sijn niet anders dan Gods hacken, en messen.
Also alle ongoddelicheyt, versmaetheyt ende
eleynicheyt, die den Christenen oueruallē sijn
Gods oeffeninge, en si segghen: Danck en lof
si den ghenadigen Godt den Vader die den
huuele, en siue voosheyt also can ghebruyckē,
dat het ons al coemt en gheschiet te goede, be
haluē, mocht na siue boolen wille gaen, hi sou
de ons geringe met sinen messe en hache ver
wozghen, met sinen messe bestincken en ver
snoorē, maer nu neemt hem Godt in sijn hāt,
en spreect: Duuel ghi sijt wel een mordenaer

en een loeghenaer, maer ic wille v' ghebruycken
waer toe ic wille, ghi sult alleen mijn haer-
ke sijn, de werelt, ende wat in haer is, sal mijn
mest sijn, tot minen bemindē wijngaerde, dat
hi des te beter werde, dat mach wel een sin
meester heeten, die dese conste can, dat ic des
duuels, en alder werelt boosheyt, daer toe can
ghebruyckē, dat si den wijnstock dieneu moet,
ten profijte en nootlakelicheyt, ende niet ter
schande, schade, noch verderuen, hoedanich
nochtans dat si inden sin ende wille hebben.
Maer Godt mocht so segghen: Ghi dupuel
ghi werelt hebt boosheyt ghenoech inden sin,
sijt bitter en vol saets en nijs, en neemt den
wijnstock wt te roeden en verderuen, maer
ick wille, en moet v' hebben en ghebruycken,
tot minen profijte als een instrument, aen den
wijnstock, dat hi gheoeffent, en ghehegheit,
werde. Daer om, snijdt, houdt, en hacket stor-
telich, maer niet meer, noch anders dan ic wil-
le. En en sult niet doen daer doer dat minen
wijnstock verderue, maer dat hi betere, en so
oeffenē ende mesten dat hi niet en versmoort
maer bet si.

So hebben in voorleden tijden die Vep-
ghe Martelaren, haer lieden lieden ende ver-
uolghinghe aenghesien, somen leest vanden
martelaer S. Ignacius, die des Apostels
sinte Jans Discipel is gheweest, doen hi te
Roome den wilden dieren soude ghegheuen
werden, die men liet tusschen de schantleu lo-

pen datse de Christenen verflinden sonden,
en de herders van dyē, daer mede haer gaep
spel ende vzeucht hebben soudē, daer hi heeft
ghesproken: laetse nu voortgaen, wanc ic ben
Gods koren, ende moet eer ghewreuen en
ghemalen worden, soudemen van mi wat ma-
ken: dwelck is Christelic ghesprokē na desen
teert, en anders gheliē en verstaē dan bleesch
ende bloet verstaet, die sulcke lijden niet en
connen aensien, als Gods werck, ende daer
voor houden, maer voor des dupuels grpm-
men en plaghen, daer hi den mensche mede
plaecht, bijt en doodt. Maer hi en aensach de
grouwelike wilde leewē en beerē tandē voor
niet anders aen, dan als Gods molen steenē
daer doer hi moest als een koren worden ghe-
malen, en so voor Godt, tot eenen koek oft
broot berept te worden.

Des ghelijcks oock S. Agata die eē maech
deken was han. xiiij. oft. xv. iaren, als mē haer
inden kercker om te pijnighē dwāch, is daer
in ghegaen met vzeuchden, ende sprack, dat si
niet anders en ghenoeelde, dan oft si ten danse
ghinghe, dit sijn woorden des rechtē troosts,
sulcke troostelike woordē vā eē ionck maech-
deken die dat lijden, tormenten, in de doot (der
wart dat si ghelept werdt) niet anders aen en
sach, dan oft si ter grooter sceste ghelept wa-
re, en tot der hoogster vzeucht. Dit maect
het gheloue, dat daer die ooghe afghekeert
heeft, van dat lichamelick ghelichte, en ghe-

noelen na den vleesche, en beweert op dat
gheestelick leuen, en ghedacht. Wat conuen
si doen, en si mi hantieren als eenen mildadig
ghen mensche, en alle liden, pijn, en tormenten
aedoel, anders dan dat si mi vorderen, dat is conuen
wt deser ellendigher katinicheyt, bi en doer
Christo ten hemelwarte bare. Sulck profyt
ghebruyck, orbaerlicheyt, doet het liden der
Christenen, en brengt sulcke vrucht voort, dat
si daer doer comen tot volcomender verstant
en stercker kennisse des woorts Gods, en we
rechtiger oefeninghe, en breeder wtlegginghe
ghe des rijke Gods. Die werelt, mepnt de
Christenen met haren tormenten en veruol
ghinghe seer scadelic te sijne, maer daer mede
en doen si niet meer, dan gelijck de kercke van
de martelaren singt. Introducunt uescietes in
eterna gaudia etc. Si en wetens selue niet dat
si onwetens die Christen, doer tormenten
en die doot, tot den ewighen leuen betoegen,
ende dat sulcke liden anders niet en is, gheschiet
dat S. Agatha ghelept heeft, van minnelijck
biden armen ghenomen, en ten hemele waert
als een bruyt totten danse ghelept. En daer
toe dienet, wat den Christenen vander werelt
tot leet, aenghedaen wert, dat Godt dat ver
andert, ende laet des werelts tormenten en pijn
nen den Christenen te goede gheschien. Gheschiet
lijck ooc de vrome Patriarch Joseph, Gen. 37.
tot sijner broederen sprac. Ghelieden hebt ghe
hadt quaden raet, en ghedachten teghens mi

maer Godt heuet te goede verandert, als oft
hi segghen wilde: Ghi lieden wilt mi de kele
indouwen, ende vernielē, dat ic v lieder heere
niet sijn en soude, en vercorcht mi onder den
hepdenē, maer daer mede, dat ghi liede sulcke
hebt wilt belette, hebt ghi mi daer mede tot
eeneu heere ghemaect. Sulcke een meester is
Godt die so constich is, dat wat ons wilt hin-
deren oft schaden, dat moet ons vorderen, en
oerboerlijck sijn, wat ons wilt dooden, dat
moet ons tot den leuen dienen, wat ons wilt
tot sonden brenghen en verdoemen, dat moet
ons dan helpen daer toe, dat tghelouue, en op-
ghelsterct tghebet te crachtigher en rijckelic-
ker verhoort wert.

Also heeft Godt tot onsen tijt ghedaen, te-
ghens alle die dat Euangelium veruolghen,
den welcken, waert dat se so cloeck waren en
wilden hooren, en hemlieden laten beraden,
mochtmen seggē. Niet also, lieue heere hoort,
ghi en sullet also niet blusschen, maer blaest
ind int bier, dat v die alschen inde ooghe stup-
uen. So deden si wijslich, en costē wel gheblig-
uen. Maer die wijle si niet en willē aflatē te-
ghens dat woort te rasene, maer dencken dat
gheheel te verderuene, dan doen si niet meer,
dan si ons sonderen, en beweghen dies te va-
ster aen t woort te houdene, en veel stercker
int bidden, daermede wi vorder come, ende
si lieden ten laetsten sonder ghenade achter
warts vallen. Wat hebbē si dan hoorghewin

oft wat schade hebben wi daer bi.

In der seluer manieren veel bi ons der heeren, der edelen, der borgheren, ende der boeren en connen noch en willen dat Euangelie noch de Euangelische predicanten ghelijden, noch en willen hoorē, datmē haer lieden die waerhept vercondichde, maer hebben vreesē dat de predicanten mochten willen heerē worden, dan worden si denckende, hoe dat si haer quijt mochten worden, dien mochten wi segghen oock gelijk, Ja daert nu voort lieue heeren, ghi sijt op den rechten wech also: wāt mer alder manieren daer mede dat ghijt pijnt te weeren ende te verdzijuen, daer mede soude dat alder meest vorderen, en nu v seluen hinderen, want hi is alsulcken meester, die dat al can anders beschicken contrarie des werelts sin ende ghedachten, en dat keert ten besten dat si ineynen ten erchsten te brenghen, want hi is die Godt die daer roept dat daer niet is, dat het si, totten Rom. x. c. en keert alle dinc om, ende maket alle nieu, het schijnt wel niet sūde, alsmen sū Christusenen onder de boerten worpt, en het hooft vanden buycke staet, dat dat sal den Heere vrecht en salichept heeten, maer het dunct haer lieden puer contrarie, maer (spreect hi): Ick can maken dat daer staet, dat daer niet en is, ende dat truerichept ende alles hertsen leet is, can worden puer supuer iuecht ende vrecht. Ick can segghen doot ende graf sijt leuen, helle wordt ghi hee

mel en salichept, fenijn ende regal sijt ghi co-
steliche meetherie ende laeffenisse, dupuel en-
de weereft sijt den mijnen nootlaker dan
de lieue Enghele ende heplighen, want ick
wille also mijnen beminden wijngaert oeffe-
nen ende bewaren, dat hi doer alderlep lijden
ende ongheluck alleen beter sal worden.

Daerom oft ghelijck alle dupuelen de we-
relt, onse ghebueren ende ons eyghen naeltē
onse bianden waren, versnaden en lachterde
sineten ende plaechden, dat en sullen wi niet
anders achtē, dan een clotte vuyls meests acu-
den wijnstock ghe worpen, ende dien wel be-
tuput, oft die onbegruete ende onvruchtbari-
ghe rancken afgesiedē, oft een wepnich groen-
der bladeren afgetrocken, dwelc te veel was
en hinderde den wijngaert. Also en doen si
niet meer, wanneer si meynē dat si ons groo-
te schade hebben ghedaen, ende hemliedē seer
grootelick gewroken, dan dat si ons daer me-
de grontē dieft doen, dat wi dies te meer pa-
tientie ende ootmoedichept leeren, en dies te
stercker aen Christum geloouen. Wat winnē
si daer mede? niet, dan gelijcmen seyt: wāneer
de vader thint heeft gecalkt, dan worpt hi de
roede int vier, also oock wanneer Godt de ty-
rannen en blasphemers langhe ghenoech
heeft gebuyt totten orboer van sūder Chri-
stenhept, dan bewaert hi sinen wijnstock ende
dupuen, maer hacken, mes ende mest worpt
hi wech int ewich vier.

So mocht de woerelt seggen: Is dat waer
wat claechdi dan, tghefchiet v al te guede, so
willen wi dan v daer toe helpen, en des hae-
kens, houtwès, snijdes en mestès geroech ma-
ken, ghelijck de verloochende kepsler Julia-
nus den Thullenen de schalchept dede ende
sprack: **W**eerster heeft v lieden geleert arm
sijn, ende alderley lieden verdraghen om des
hemelrijs wille, wel aen, wi willen v dies
gheringhe helpen, dat ghi ten hemele moecht
comen, ende nam henlieden al wat si hadden,
maer hier teghens hebben wi den troost dat
henlieden noch een mate ghestelt is, den wel-
ken si niet ouer gaen en mogen, **W**ant wi heb-
ben eenen wijngaertman oft ackerman, die
de hacken, messen ende mest al in sijn handen
heeft, hi laette wel den wijngaert betuynen,
mesten, hacken, snijden, ende repnighen,
wanneer dat sijn te veel maken, can hi hemlie-
den beuelen op te hanghene. **A**ls doen Julia-
nus wilde sinen lust boeten met becommen-
ten met hacken ende snijden, doen sprack den
wijngaertman: ligt neder ende sterft: dien
woorde moeste hi ghehoorzaem sijn, want den
wijngaertman is die ouer de hacken, en mes-
ten heeft beuel, ende si lieden niet. **D**aerom
en salmen daer voor niet verschrieken, hoe dat
si nochtans rasen ende veruolghen, als oft
haers rasens gheen eynde en scheen hebben
de, want het elcken kennelick is, si en sullen
niet wijngaertman oft tynnder sijn, maer al

leen den rieck, hake oft mest sijn, en moete he
aenhooren en gehoorlaem sijn als hi wilt, en
niet breeder haken noch snijden, dan het ons
nootlakelick ende goet is.

En is bouen maten een seer lieffelijke ghe-
lijkenisse, daer mede hi ons hem so voor oogē
stelt de goedertieren Godt, niet als een ty-
rant oft een Prinoest, mer als een wjngaert
man, die sijn wjngaerts sorghe ende waer
neemt niet alder trouwen en voorsienichept,
en niet en denct te verderuen, als hi hem hact
snijdt, tupnt en oeffent, noch en laet den wjng-
gaert niet staen, om datten de honden en die
wilde swijnen verslinden soudē, maer be-
waerten en draechter sorghe voor, dat hi wel
draghe, en goeden wjng gheue. Ende daerom
moet hi so doen haken en snijde, dat hi noch
tans niet te na den wortelen oft den wjngstoc
noch de ranckes en come, noch en snijde, noch
dat groē loof niet te seer oft te nauwe en wee-
re. Also spreect Christus, doet mijn hemelsche
Vader teghen mi en b liede, daerom laet ons
onuernaert sijn, en niet breeuen voor dat dupl
mest, het hackē, het tupnē des dupuels en der
weerelt, wāt hi en falle niet breeder late gaē,
dan dat henliede dient en nootlakelick is.

Dit sien wi waerlic voor oogē (Gode lof)
als nu voortgaen, want hadde de viandē des
Euangelijns en Gods woort connen volbreu-
ghen, dat si gheerne wilden, hadden voor deel
tijts wt haerder gheheelder herten, ons allen

beriaecht, en ter schandē gebrocht, de hacken
en mellen sijn scherp ghenoech, en haer lieder
mest is dupl ende boos genoech.

Summa, bepde den wille en macht is wel
daer, bat sijt wel soude comen doen, en oock
gheerne, waer lieghet dan dat niet en ghe-
schiet? Het en is niet in haer macht, want
si en sijn den wijngaertman niet, Waer Christus
spreect: een ander man ist, die daer heet
mijn hemelsche Vader, die heeftet in sinder
hant, ghelijck een wijngaertslinder sijn scherp
mes, ende hacken, ende cant hen lieden wel
verbieden, in dien si anders dan hi haer lie-
den beuolen heeft hacken oft snijden, dan
den wijnstock oft ranerkens nootlakelich is.

Siet, also troost de Heere Christus hē sel-
nen, als hi hē soude gaen ouergenē tottē lide
en de doot des cruys, oock ons tot een exēpel
des sels troosts, leggende: Ic ben ia den rech-
ten wijnstoc, en sonder twijfel de Vader en
lieue wijnstock, en ghi liede minne en des Va-
ders lieue ranerkens. En is vermits wijnstoc
met sorchauldicheyt en trouwē wel betuynt,
gesneden, gemelt en gerepuicht, also ben ich,
dactom latet gaen hoe dat het gaet, ende den
dupuel met der weereit maken dat si comen,
si en comens noch en moghens niet langher,
noch swaerder, noch ergher maken, dan dat
mijn lieue Vader hebben wilt, wat wille wi
dan meer wensche, ist niet troostelic genoech
dat de Vader ons so hoochlic en hertelic aen-

neemt als linen lieuen wijnstoc en rancken,
dat so wat den seluen schadelic oft boos ouer
coemt, dat moet hem seluē ouer comen, maer
nō regeert hi en maket also, dat so wat mi hin
dert, dat gheschiet mi en sū lieden ten alder be
sten, daerom heeft hijt also voorsien, dat het
niet breeder gaen en sal, dan so verre als dat
hijt siet, dattet ons orboerlich is, want hi is
spreect Christus, de ackerman oft wijngaert
man, ia so men seyt: selue de man, die daer bā
hē seluē toeliet, en selue sijus wijngaerts ga
de suet, en en latet niet doer andere geschien.

Dit is een schoon troostelick exempel, het
welcke diet coste recht aensien en datē doert
ghelouue, moest stout en ghetroot wordē te
ghen den Dupuel, en alles sijus. Maer sijn
alsylcke beelden en woorden, daer toe dat be
hoeuē geestelike ooren en ooghe om te begrij
pen, wāt veel anders schijnet, en hangt, also
men seyt: aen eenē goedē wtleggher en mee
stere, datmē al bā dat hier verhaelt is, bepde
den wijngaertman, wijnstoc en ranckē, ende
doe de haecken, riecken des wijngaertmans
recht aensie, want boor de weerelt en heeft
Gods wijnstoc noch rancken niet, maer des
dupuels crupt, netelen, dijstelen ende dooz
nen, als die nō hernen, bñten, onder heulie
den steken, ende crabben, ende int coxtste
niet om lijden en sijn, want si en wilt, noch en
rans niet gheslijden datmen met haer niet en
houdt, en haers eenichsins aentast oft straft.

so dan wi dat niet en doen, mer Gods woord
doet sulcs dat wi preken en hermanen, eenen
pegeliken tot penitentie en tot der salicheyt,
daerom rekentse ons nu recht niet dan voor
hierstoecsel dat nieuwers toe nut en is dan
datment gheheelick wtroede, ende worpe int
forneps, Ghelijck si riepen ouer Christum,
doet hem wech, doet he wech, hi heeft de doot
verdient. Ende ouer Paulum, het waer on-
recht dat dese man leuen soude, ia niet beter
dan doot met alsulcken volc. Naer als Godt
selue heet Christum, sinen rechten wijnstock
en bekent ons voor mede ledemens en ranck-
kens deses wijnstocks, so laet de weerelt, dup-
uel ende helle ons heeten, hoe dat si niet ghe-
laten en comen int fier, houen, oft in de helle
dat en sal ons niet schaden, wat Godt is daer
teghen die een stercker en crachtiger sprake
heeft dan si lieden, dupuel oft weerelt. Ende
Godt salse ouercrustchen, dat si ons moeten
met Christo warachtighe, burchbarige wijn-
rancken bekennen en bijuen laten.

Also ooc sullen si wederom voor Godt en
de ons, niet anders dan Gods haken en hal-
lem sijn, de welke den wijnstock, noch sine
ranckens gheensins en sullen moghen schin-
delic sijn, maer nootlakelick en dieuen, op dat
wi onsen wijngaertman veel vruchten daer-
ghen, en hi ons eewelic salich en heerlick mee-
ke, en dat is de oprechte en Christelike kere-
nisse, also datmen can so scherplicsien, en ge-

stelick en hemelscher wijze wtlegghe en hier
staen, wat de weerelt aensiet voor enckel on-
gheluck en grouwelick dinck, dat wi dat selue
aensien voor enckel geluck ende salicheyt, en
leeren sonde, doot, lijde en wat ons beswaert
met vrechden aennemen, als leuen ende sa-
licheyt, en het ghene dat boos is, supuer ende
goet maken.

**Alle rancken die aen mi gheen
vrucht en vrenghen, sal mijn Wa-
der afsnijden etc.**

Hier maect Christus een onderschept, tus-
schē de ranckē die aenden wijnstock sijn, ende
sept datter ghelijck oock wel valsche Christus-
uen sijn, want hi stelt ons voor ooghen alder
hande natuere der rancken. Nu wassen daer
oock sommighe rancken, diemen heet water-
schueten oft rancken, dit sijn onaedighe ba-
staerden, die gheen vrucht en dragen, en niet
anders en doen, dan dat si het sap des wijn-
stoc s verteere, dat de oprechte ranckē behoo-
ren te hebbe, daerō (spreect hi) is mijn Wader
sulckē wijngaert mā, waer hi liet alsulckē ranc-
ke die niet en dooch en de andere hinderlic is,
die snijdt hi af, en worpse wech. Dit afsnijde
is schrikelic den valschē ranckē, maer dat hi
de andere cozt, de bladerē som weert en rep-
nicht, laetse nocht as aende wijnstoc staē, dat
en is hen niet schadelic, maer orboerlic, maer
dat afsnijden en is niet dan totten viere.

Dit is dat wi sien, ende claghen, dat inder
Christenheyt sijn altijts oock somighe valsche
onnutte rancken, die onrūpe druppen alleent
draghen, dat men se wech worpen moct, si cou
nen wel tot den wijnstock, maer en bliueder
niet inane, si werdē oock ghedoopt, hoozen pre
ken dat Euangelium en ontfanghen herghe
vinghe der sonden, Summa si sijn wel eerlijc
Christo ghelijck hi hier septs: Als aen den wijn
stock, maer als si voort barē oft groepen sou
den, dan werdēt wilde rancken oft waenschue
ten, die niet dan den enckelen naem der Chris
tenen en hebben, si lieden hoozen wel Gods
woort, si spreken Gods eere, ghebruycken en
ghenieten wel des vreundes saps, dat si groot
wassen aen den wijnstock, willen de eere, en
den naem hebben, als de vette Christenen te
heetene, dragen hem lieden veel heerlicher en
costelicker dan die ander, en hebbē den schijn
en het aensien voor alle, maer daer en is niet
in, en men bewint, en bekent in hē, dat hi maer
een waenschuete en is, en buyt hout, sonder
goet sap, ende cracht, die dat woort niet recht
verstaen, leeren noch bekennen. En ten is al
maer valsch schijn. Dit sijn deerste die wi her
ten valsche broederen.

Ten anderen sinder ooc traghe oft buyt
Christenen, de welcke wel dat woort, en recht
te leeringe hebben, maer mettē leuen en hou
ghent sijn niet na, en willen alle en doen ende
leuē, ghelijc hem lieden lust, de sulcke en selijc

ken niet vele handē eersten, en het gebreec hē
lieden alleene aen eenen meester, want de sulc
ke, traghe, oft vuple Christenen laten hem lie
den lichtelick verleyden, doer ketters, en val
sche leeraers, de welke so wanneer dat si con
nen, binden aen hem lieden rechte scholieren,
daer toe geschiet, als die der rechter leeringe
verdrietich en sat sijn: aenghesien dat die oock
ghenoech te doene hebben, dat si recht doende
bliuen, die daer vrolick en wacker sijn inden
rechten gelooue: Daerū en sijn dese twee niet
betre deen van den anderen, dat so wanneer
valsche leeraers tot sulcke vuple Christenen
commē, wordt van beyde ten laetst eenē coec
ke, dat is, eene ketterije conter wt, dat si niet
en comen bi ons ghebliuen, maer hem seluē
veruremden en maken hem openbaer, dat si
onnuttich sijn ende niet anders dan water
schueten.

Als seyt Christus dat sijn Vader den wijnt
gaert man is, die tot sinen wijnstock wel liet
en betwaert, en sulcke valsche onnutte water
schuete vandē anderē onderschept, en en wilt
niet ghedooghen, dat si de ouerhant hebben
sullen, ende den rechten wijnstock verderuen.
Daer om leyt hise ons selue wt, ende spreect
daer ouer een oordeel, dat si moeten afghesne
den worden, en int bier ghewerpen, maer na
het aensien der vleeschelicker ooghe schijnet
veel anders, want de sulche sietmen vallen, en
tsenemen, dat si veel stercker better, en dicker

werden, dan de andere. En daer voor gehoort
twee werden, als oft si allen die oprechtichheit
sijn, die daer vrucht draghen sullen. Daer twee
lieden, slechte, dunne, en schijnen onvruchtbaer
rich, ja ons wiltmen wt roede, en aflijde, als
onnuttich, en onvruchtbaerich. En hemlieden
gaet het, al soudē si eewich bliue, en al de wer
relt houdt veel van hem lieden.

Daer om behoort hier toe, niet bleesschelic
maer een gheestelic verstant, en ghesicht, dat
men ghelooue, dat Godt maect altyts also, dat
hoe vele secten, en duuellsche leeringhe, v
sen, teghen de Christelike leeringhe, so sal al
tyts sijn rechte cleyn hoopkē bliuen, en de ses
ten afghesnede werden. Sint de Apostelen to
den tot nu toe, sijn tegen het Artikel vā Chri
sto, vanden doopselē, sacramente, en gherech
ticheyt des gheloofs, en ander so veel secten,
en kettereijn op ghestaen, als soude de rechte
leere, en Christelijcke kercke, daer doer ghe
heel ondergaen, maer Godt heeftse alle afghe
seden, en sijne rancken betwaett, dat wi noch
bider rechter leeringe, doopselē, en sacramen
ten bleuen sijn, so dat ons vanden Apostelen
ghelert, en ingheplant is, en doert ghelooue,
dat doer de werelt doer ghedronghē is vanden
eersten rechtuaerdighen Abel aen, en bliuen
sal, tot aenden laesten ioncxten Christen toe,
also dat van allen dien, niet een afghesneden
en sal sijn, maer alle eendzachtelick aen den
wijlstock bliuen. En dat, so dat de eene ghe

leert, gelooft, en̄ gheleeft heeft, dat si ooc also
leeren, ghelooouen, en̄ leuen si alle.

Daeromme en salmen hier niet daer na
sien, noch rechten, hoe groot, hoe sterck sulcke
ballsche rancken sijn int aensien. Waer alleen
daer na, welcke rechten rancken in Christo
sijn, de welcke Christus coets, hier na selue be
teekēt, en̄ wtlept, als hi spreect: Ghi sijt repu
om mijns woorts wille, dat is: Siet nu daer
op, wie de leeringe heeft, en̄ houdt, so inder hep
ligher scrift staet, en̄ repu wtghelept is, so dat
die de Apostelen en̄ Propheten ghehadt heb
bē, dan so condp sien, en̄ bekenmen, welck daer
de rechte ranckē sijn ende Christenē, al ist dat
sijt niet en schijnē, maer dunne swacke ranck
kens sijn, dat en schadet niet, daer draecht dic
wils een swacke dunne rancke wel veel schoo
ne drupuē, daer een ander rechte, dicke, ende
grote waterschuete niet met allē op en heeft.
Daer aen condi wetē, wel verstaen ende ou
derseheden van sulcke twee rancken, dat al
sulcke ranckē, die haer so aen Christum hou
uen, ende sijn woort hebbē, dat die sullen blij
uen, en̄ niemant die wtroeden en sal noch ver
deruen, hoe sterck, hoe machtich die andere
daer teghen opstaen, als oft si wouden ouer
wassen en̄ oueruallen die andere, maer dat si
selue sullē en̄ moētē afghesnede werde, wan
neer het tijt sal sijn, op dat de rechte rancken
vanden anderē ongehindert oft ongeschepnt
blijuen moghen.

Maer oock behoort daer toe, patientie en
berbepden doert ghelouue, want hi en sijnbet
de wilde waterschueten so gheringhe niet af
als si wt den wijnstock spruyten en wassen,
maer laetse wel wtgroepen ende wassen, tot
ter tijt dat het wel openbaer ende kennelick si
wat si sijn, ende hi en sal waerlijck niet acht
ter bliuē, maer hoe stercker, grouer, grooter,
en dicker si werden, hi salse nochtās affsijnē
en dies te grooter vier daer af maken. Daer
omme moet een Christen, als een rechte ranc
he in Christo onder sulcke valsche heplighen
inden ghelouue hem halte houden, inwendich
ende wtwendich, dat hi recht doende beuon
de werde, want sonder sulck hopen en berbep
den en can gheen recht ghelouue sijn.

In allen saken gaghet doch in alder manie
ren ghelijck als eenē gheladē wag hene, doer
zene diepe oft morwen waghen leese vaert,
daer schijnt dat de moepre wilt heere sijn, en
wilt den waghē beletten voort te gane, maer
nochtās hi vaert doer de moepre, ouer het lē
doer moepre en diepe slaghen, en puttē, ende
laet de moepre daer liggē, al ilt dat de moepre
dike ende valte aenden waghē en wieden
hant: waer wt men ghemeynichlicken seyt
Het cleekt aen ghelijck moepre aent wiel: want
den ghenen, die hem in allen saken men
ghelen willen die voernaemste ende helle
te sijn, ende en connen doch niet anders dom
dā de andere te hinderē, Recht also hanghen

de valsche Christenen, en die goede en bro-
me, maer moeten daer af, en henen bliuen, en
laten de goede doot gaen, en si bliuē. Daer-
omme oft so hem laet aenliē, als of ghi waert
die afgheledē rancken, en verwozpen, ia als
die cortz vergaē souden, en aen dander sijde,
dander bouē al wassende, hebbē het voorspre-
ken, ghewalt, en heerschappijē, dat en suldy v
niet laten hinderen, maer siet nu daer na,
welcke die oprechte vrucht barige ranckē sijn.
Siedy die niet, so en laet v niet aenbechtē, hoe
groot, hoe machtich, hoe sterck, hoe dicke dat
si sijn, maer troost v met desen Teyt, en segt:
Mijn twingaert man is Godt, en die is groot,
dan sulcke rancken, en heeft een snijmes-
ter, dan sulcke rancken, en heeft een scherper dan alle haer macht
dat is oock veel scherper dan alle haer macht
en cracht, en sal die vnutte rancken af snijdē
en wech wozen: want wat is alle de macht
en ghewalt van alle menschen teghens Godt
anders dan ghelick een cleyn dincxken viers
teghens dat ewich vier daer tleghē, daerom
als ghi siet de goede ranckens groepen, en
blopen, so weet, dat si sullen bliuen, al stonder
de gheheele werelt teghen op, ende wil dese
athouwen, en wt roeden, want hi heetse en
noemte sijne lieue ranckes, en houtse hoor-
groot, al ist dat si teer en cranch schijnen, en
op der aerde van eenē pegeliken veracht sijn.
Siet, dit heeft de Heere hier inne ghemen-
ghelt tot eenen trooste van sijnen lieuen Chri-
stenen, welcken sulcke valsche gheesten veel

leets en schade doen, boue dies, dat si daer lo-
uen bande dunel en weereft veruolcht we-
de, dat si daeromme niet te seer en verscrickē,
al ist dat onder hen ooc valsche ranckē wassen,
wāt het moet also sijn, en en gaet niet anders
toe, daer moeten oock waterschuetē onder de
goede rāckēs wassen. En waer Gods woort
voortgaet, daer moet het sijn aen het wiel he-
ghen. Also moest Judas onder die Apostelen
sijn, onder de discipelen Nicolans en Simon
de troueraer, onder den anderē vaderē Ar-
nus Sabellius Marcion en na dien nu noch
andere secten sijn. Waer comen sulcke secten
wt, alleen wt dat cleyn hoercken, dat daer
Gods volck, en kercke is? En waer hebben si
haer benijn ghesoghen, dan wter heplig he-
scrift, ghelijck die rechte Christeneu doer.
Daer hebben si altijts met haerslijck aen-
gheganghen, en die Christenheyt doer secten
en valsche leeringhe in tweedzachticheyt ghe-
brocht. Hier wilt dā de cloecke weereft voort-
nare en met ons dus schimpē. Wat heeft dā
dit nieuwe Euangelium voort ghebrocht, dan
enckel boeuerie, schaleheyt? Wat coēt wter
scrift, anders dan enckel ketterie en dwal-
ghe? Also colozeren en berwen si de Christe-
like kercke niet anders dan een oprechte boe-
uen schole, en den Bibel, een oprechte ketter-
boec so onse heplige papē, en monikē, die he-
ten. Waer wt der hepdeneu ghelooue, ende
wt Aristoteles, en andere hepdeneu boeckē.

en is noch gheene ketterie op gheslaen, si en
sijn te bozen inder kercken gheweest, en wt
der scrift al hier, door ghebracht, also oock de
Roomschen raet, kepser en Coninghe en heb
ben gheē kettters ghemaect, maer moetē wt
der Christēhept comē. Niet dat de kercke ket
terie is, oft datter valsche leeringhe inde scrif
tuere gheuonden wert, maer het gaet met
haer ghelijck het gaet metten schoonen roo
sen, daer wt de copen spinnesuycht venijn,
niet dat venijn inde roose si, want de lieflicke
wie niet dan honich: daer wt en suycht, maer
dit is der copen spiene schult, die wt dat soet
en goet is, verderft, waer ouer dat si comt, en
al ot venijn maect, al waert dat si suker oft
honich inden mont hadde. En ghelijck oft wē
venijn in Maleuesepe gote oft in eē veninich
dat gote, wie dat daer af droncke, die selue
drinck, en ontfaet enckel venijn, niet van des
wijn wegē, maer des veninichs wats wegē.
Also oock hier die bible is wel een repne
suer Maleuesepe, ia een rechte salighe mede
cine en laeffenisse, maer als die onrepne wor
men daer ouer commen, en met haren veni
nighen ghedachten, vanden duuele inne ghe
goten, daer wt suyghē, dan so sputwen si vier,
en door puer Maleuesepe, boue venijn daer
wt. Daeromme ketterie, en valsche leeringe,
en wordt nieuers wt ghehaelt noch gheuon
den, dan wt der hepligher schriftuere, maer
niet wt der suuer schriftuere ende leeringhe

boer haer benijnghe ghedachten, die doer
den duuele hemlieden inghegheuen werden.
Want si willen alle haer dinck beuestighen,
als oft inder schriftuere gefondeert ware, en
daer wt genomē, en beuesticht. En en coem
niet dan wt een onreynich herte, daer doer si
de schriftuere vernalschē. Wāt si sijn vā boe
ser aert, ende valschen rauckē die gheen goet
sap in henliedē en hebbē, noch van hem genē
connen, nochtans ghedooghen ende ghenierē
si wel dat sap des wjnstocks, maer niet, dat si
bruchten draghen, maer niet dan dat si pijnē
te schadene, want so gheringe si sulck sap ont
faen hebben, so verderuen sijt, ende makent
beyde hen ende anderen tot dootlick fenijp,
daer die rechte goede rancrkeus puer, goet,
en soet sap hebben, en gheuen.

Daeromme ist waer datter comen wt der
kercke schalcken, en ketterie wter schriftuere,
waer sōdē si anders al wt comen: en wt
souden si connē anders van Godt oft handē
ghelooue weten, maer wi moghen segghen,
ghelijck S. Jan spreect: Si sijn wel van ons
comen, maer si en sijn van ons niet gheweest,
want haddē si van ons gheweest, oft van on
sen verstande oft aert gheweest, so waren si
oock bi ons ghebleuen. Het gaet ooc also met
onsen epghenē lichame, diwelc is een schoone
edele creatuere Gods, maer wat bloept van
hem, dan sweet, melt, hoererie, duplen etter,
en sweerē: so moet ick oock segghen, sweeten

en etter sijn ooc int lichaē, nochtans en is het lichaem daerom niet quaet noch boos, al ist datter dit wt coemt, dwelc waert sake dattet goet ware, so waert daer in bleuen, ghelijck andere leden. Als dan dit lichaem met sijnen medeledkens fraep ende ghesont is, so moet dan dat onreyn is weeren en laten wech worpen, wilt ghi dan daerom het lichaem latē verwerpen, dat v beswoet en onreyn met sweeren en etter maect, so steect v seluen den hals af. Also ooc de Christenhept is een leuendich gesont lichaē des hoopkēs die Gods kinderē sijn, nochtans bindet in hē vupluisse en stauck mede gemēgt, dat wt moet geweert wordē.

Wat ist nu anders dan dat ghi viandelick en partijelick tiert en legt? Wat soudt goets wesen ende sijn aen de seeringhe des Euangelijs, ende aen die daer aen hanghen, want daer comen so veel quade schalcken en sectē wt. Ist dat ghi wilt tierē ende clagen ouer v epghen lichaem, wat goets can aen v lichaem sijn, daer daghelicx niet dan enckel vuplichept van hem gaet? oft condit ghi so cloec sijn, ende sijn wētentlick onderschepden tusschen den lichame ende het gene dat van hem gaet, ende en sijn niet so dul noch verwoet dat ghi daerom v lichaem dat verwīten wilt, maer louet ende prijsset daer in, dat hē so wel supueren en reynigen can als een sijn gesont lichaē dat de nuese wel smit, dē vupc hē supuert, en hebbet dies te lieuer en reyniget en supueret

daer toe en legghet int saechte, waerom en
ronde dan oock hier also niet onder schepden
en legge: De lieue apostelē, discipelē en A
stenē sijn wel een reyn lichaē geweest, en heb
ben nochtās ooc Judā onder hen lieden ghe
hadt, die is ghe geweest dat onnutsele, welc wel
van henliedē wt coemt, maer en can noch en
sal bi hen liedē niet bliuē, als een oprecht me
delidit, maer moet hem seluen af schepden.

Ja (moecht ghi seggen) daer isser noch veel
onder thoopken, en doen schade. Dat gheschied
aen v lichaē oock, en nochtās bliuet een goet
lichaem, met sinen ledemens, welcke daer te
ghen veel goets doen. De ooghen sien en ho
weghen, de ooren hooren, de handen werckē
haer liedē arbept, de voeten dragen, waer en
hoe verre dat hi wilt, Summa si brenghē al
le bi sondere costelijcke goede vruchten, die
niet en sijn te verachtene, en dienen den ghe
heelen lichame te goede, oock in dat, dat si dat
duple en onnutte dat aen den lichame is we
ren en reynigen, en tis den lichaem goet, dat
het nu veel gheuaecht en gereynicht werde,
en dat het onnutte van hem gheringhe gaet,
hoe wel dat het den lichaem gheenē sanc
make die den lichaem onnut en verdrietelijc
wesen mochte, en dan anderwerk hem reyni
ghen moet. Also oock hier, Of v buplich
wt den gheestelijcken lichaem der warach
tigher kercken gaet, sal daerom den ghehele
hoop verdoemt sijn?

Dat segghe ick daerom, datmen de schade
like kinnebacken en̄ mont soude connen stop
pen, die so seijnich wtstorten en̄ blasen, dat
ouder ons ooc boose mensche sijn, en̄ heel sec
ten opgherelen, na dat het Euangelie is ver
condicht ende ghepredict gheweest, ende dat
ouder schept moghen leeren, ghelijc de schrif
tuere leert, dat wi die so vruchtbarich sijn, op
nemen en̄ bewaren sullē, maer die andere wt
uaghen en̄ laten baren, dat en connen de fe
rijnighe wormen niet doen, maer also gherin
ghe als si sien datter een verrader Judas wt
den Apostelen, oft een ketter en̄ secten mee
ster wt den handē haerder vaderen voozoet,
terstont roepen si, ende tieren, lachterende al
oft alle quade schalckē warē, en̄ de gheheele
Christenheyt verdoet, gelijc ooc, als ghi wilt
biandelick tieren en̄ strauen, de mensche en
can niet dan sijn vuplicheyt en̄ stauch hanhē
weeren, ende enckel boos van hem gaet, wilt
ghi daerom v lichaem verachten en̄ verwo
pen, dat het dat annut, boos en̄ vupl is wech
baecht, en̄ wech doet? so moetet eenen suoddē
worm sijn, en̄ een oprecht graf Esel.

Daerom sijn de sulcke oprechte onreyni
ghe ende onsupuere mensche en̄ geheel doer
goten met blintheyt ende boosheyt, so dat si
niet en willen, noch en connen dat goet is aen
ons sien, maer daer na alleen sien waer wat
gebrek aen ons is datmen weeren moet, ge
lijc als een quade moeder aen haer kind niet

anders en wilt aensien, dan sijn meest en pisse,
en daerom dat selue hint wilde van haer doe
en laten, en niet daer teghen en wilt weten,
noch aensie dat schoon maerdel dat Godt an
hem ghewrocht heeft, also doen dese ooc, die
in ons het achterste alleen aensien, die haken
ons te hinderen, ende aensien waer dat wi ons
supuer en onreyn sijn, en waer si wat riecht
daer woeten si ende wortelen als een on-
aerdighe sueghe met haren onreynen muyl,
op dat si noch meer stincken soude.

Maer de sulcke laten wi in haren buylen
dreck woeten ende wortelen also langhe als
si willen, als die niet beters weerdich en sijn,
want door assulcke sueghe dient assulcken
wiltbraet, maer wi willen dat supuer ende
reyn is wtlesen ende so onderschepden. War-
can Sinte Peeter, ende ander lieue Apolste-
len gebeteren, dat onder haer lieden eenen Ju-
das is geweest: willen de lasteraers en schim-
pers assulcken dreck roeren en oinwoeten, so
moghen si den stanch oock hebben, en bepoe-
muyl ende muese volmeeren, gelijk si doen,
maer wi troncken ons dies, dat het lichaem ghe-
sont en fraep is, dat het can den stanch weeren
ende daer teghen veel goets doen, ende me-
nichfuldich veel vruchten voortbrengen, wat
wie can vertellen wat een peghetick lidt an
den lichaem nut ende orboerlic is: en die dies
niet wys en is, noch begripen wilt, die late
hem onderwijfen van eenen blinden, oft van

eenen doonen, waer toe dat ooghen ende ooren goet sijn, oft eenen lammen oft cruepelē hoe costeliken dinck dat is, handen ende voeten hebben, want als mensē niet en heeft, dan sietmen eerst hoe nootfakelick ende v̄boerlic dat si sijn.

Daerom en sal dat niemant aenuuechten in dien si diandelick teghen ons ticren, noch en connē aen ons niet sien, dan waer wi met oore loue bescheten sijn, want sijs niet weerdich en sijn, dat si ooc aen ons dat goet souden sien comen. Waert also, dat wi selue met Christo saghen, dat wt den goeden, edelen wijnstock balsche rancken oft waterschueten wiessen, en wt dat cleyn hoopkē Christi quade schalken, ende wt sijnder hepligher schriftueren balsche leeringhe quamen, soude daerom den wijnstock te argher sijn, ende moeten wech gheworpen ende wtgheroept worden, den welchen Godt selue heeft gheplant, oft sijn volck berdoemt, ende sijn woort loghenachtich sijn. Hebben si doch selue gheseyt, dat de Christenheyt ghedept is in tweederley lieden, die si noemen oft heeten Chiltianos nomine vel numero et Christianos re, dat is somighe die Christenen sijn, dandere die Christenen heeten, dese sijn wel onder dat hoopken, ende int ghetal, ghelijck als reken penninghen oft balsche ende quade guldens onder de goede goutguldens, en sijn nochtas niet ghelijck goet, maer moeten ten alder laetsten

wtgheert ende gheschepden worden, daer
om en is ons dat gheen schade, datmen ons
aensept, datter secten ende ketters comen wt
ons hoopken, also wepnich als mi de *Wale*
uesepē hindert als icse driucke, ende een ande
re die in een onsupuer en onreyn vat ghit,
en hem seluen tot fenijn maect. Itē dat mijn
lichaem hem wel reynicht, en dat onsupuer
en onreyn is gheringhe van hem schepdi, dat
is heet te meer sijn eere ende ghesontheyt, als
so oock dat sommighe van ons loopen, ende
eenen stanck aenrechten, dan segghen wij het
is den mest, die moeder wt, *Summa*, het heet
also: valsche rancken sijn oock aenden wijn
stock, maer si en bliuender niet totten epe
de, maer moeten afghesueden worden, bet
droghen ende verbzant worden, sonder hie
der oft schade des wijnstocks, ende dan blift
noch eenen goeden wijnstock.

Dit is nu den troost ende toenerlaet te
ghende erghernisse, diemen der *Chrijscheyt*
oplept, datmen weten moet, het en ran noch
en sal niet anders sijn, daer moeten oock val
sche, onsupuere, souple ende ondruchtbarighe
rancken ueuen, ende ouder de vruchtbarighe
rancken wt comen. Ten anderen, dat si niet
en sullen bliuen, maer moeten afghesueden
ende wech ghedaen worden, maer wat die
vruchten sijn sullen, die de goede ranckens
in *Christo* draghen sullen, dat is kennelic en
de openbaer ghenoech. Ten alder eersten,

dat een Christen na sijn gelooue wtuare, Go
de louende ende danckende, en de gauē ende
weldadē die hi van hem outfanghē heeft, be-
kenne ende belijde voor alle de weereft. Item
daer na dat hi hebbe patientie, verdraghe en-
de alles wat hem ouercoemt, en dat niet goet
louen etc. Dese vruchten meent de Heere
voor wt, en sonderlinghe de eerste, welc prin-
cipalich het officie der Apostelen is geweest,
te weten, dat Euangelie te preken en te ver-
condighen, daer doer dat Godt bekennt en ge-
presen wordt, dat hi coets hier na wtleyt en
seyt: Daer in wordt mijn Vader gheert, dat
ghi voortgaet, en veel vruchtē brenghet. Maer
dese vruchten groepen ende voortgaen, dat
sijn goede ranckē, maer dat en doen die ande-
re niet, beyde noch valsche noch vuple Chri-
stenen, maer laten dat predicken aen deen sijn-
de staen, oft si roncken ende slapen, en in dien
si preken, so en preken si niet oprechtelic, mer
verheeren en bedernen die repne en supuere
leeringhe met haren plaesteren, en haer ey-
ghen goetduncken, want si soecken haer ey-
ghen eere en profijt, niet Gods lof noch eere
noch der sielen salicheyt, de sulcke moghen
wel eenē tijt groepen, ende groot ende dicke
worden, maer sullen ten laetsten worden af-
ghesneden ende mit vier gheworpen.

**Ende alle rancken die vrucht
voortbrenghen sal hi reynighen,**

op datse te meer vruchten voort
brenghē.

Eenen goeden wijngaertman, en is niet ge
noech daer aen dat hi eenen goedē wijngaert
heeft oft wijnstoc, en dat hi goede rāckē heeft,
maer wilt gheerne sulcke eenē wijnstoc, en
ranckē hebbē, die daer vele vruchtē draghen.
Daerom gaet hi voort, arbept, ende maect
reyn, hi besnijtē, hi worpt hē sijn groē loof af
dat de crappe de sonne benemē soude, hi help
ten dat hi groot werde, en toe neme, en so te
meer, en meer vruchten draghe. In alder rā
nieren, alst metten wijnstoc toegāet, als hi al
so gehegent en bewaert werdt, also doet oec
Godt, met eenen pghelicken Thullen, die
aen desen wijnstoc is, tsi een predicant, oft een
scholier, oft toe hoorder, den sulcken, en laet hi
niet ledich sijn, maer schiet hem tot aenbechtin
ghe, die hem dwinghē, sijn gelooue te beuecht
ghen, en te oefnenē. Hangt hem de dupuel aen
den hals, en de werelt met veruolghinghe in
wendich, en wtwendich, daer mede reynicht
hi de ranckens sijn ende net, dat si daer doer
grooter, en bromer werden. Dit gheschiet al
daer om dat si dies te meer vruchtē draghen,
also dat haerlieder Ghelooue te langher ende
meer toenemē, doer aenbechtighe en temp
tacie, te sekerder en stercker werde. Item du
te meer Gods lof vertellen, biddē, preekē, ende
bekennē daer mede, so toenemen voort ende

racht, beyde aen den persoon die daer ghe-
looft, dat hi bi hem seluen stercker wede in-
den gelooue en geest, en aen dat hoopkē, daer
toe oock datter vele andere doer die totten ge-
looue comen, ende also, niet alleen groote,
ende volcomen vruchten, maer oock (soo
hi hier seyt) vele ende rijcke vruchten dra-
ghen.

Daerom hebbe ick gheseyt, datmen niet en
sal daer door verschrickē, in dien wi lijdē moe-
ten, dat wi aenbechtinge lijden, en plagen, tsi
tuwendich vanden dupuel, doer anert, ende
verschriken, daer mede hi de Christenen geer-
ne wilde wel brenghen tot twyfelē, oft ooc
onghelouich te sijne, ende dat leuen seer,
ende lastich te makene, dat si doer mistroo-
sicheyt mochten beswijcken, oft wtwen-
dich, vander werelt doer ghewelt, tyran-
nie, gheuanghenisse, beroeminghe des goets,
oft des lichamelicks leuen, want het moet
alles daer toe vorderen, ende nuttelick sijn,
dat die Christenen nu stercker werden in-
den ghelooue. Ende dies te vrjelicker, den
dupuel te wederstaen, ende te verwinnen,
want doer sulcke aenbechtinghe werden si
gedreuen tot troost, ende hulpe, te soecken in
Gods woort, ende doer aenroepen, bidden,
ende dancken haer lieder ghelooue te oeffenē,
ende vermeerderen, ende also pimmers dies
te sterckere inden gheest, ootmoedigher,
patientigher, ende volcomender te werden.

Also ghebruyct Godt (gheluck dat voor ghe
sept is) alle aenuuechtinghe en liden, niet der
Christeheyt ter schade oft ter schade (als de
duuel en weerelt daer mede meynt) maer ten
alder besten, dat si daer duer ghereynicht, en
ghebetert worden, den winghaertman veel
vruchten te draghen. Want dat heet hier, reyn
nighen, die daer in Christo sijn, dat si te meer
voort vare en toeneme; maer waer doer sulc
ke reyninge comt, oft welke de hooft reynin
ge is, daer doer si in Christo, als ranckens in
ghegriffjt worden, set hi hier na claerlyck, en
de sept.

Ab lidi reyn, om des woorts wil
le, dat ick tot vlieden ghesproken
hebbe.

Dat is een wonderlick woort, en het schijnt dat
si niet en ouercome metten voorgaende woort,
daer hi van liden, en crupce ghesep heeft,
maer al oft si ouer dweers ware ghetoghe,
maer hi coemt hier niet te vare, gheuēde een
preseruacie, oft eenē costelijckē drauch teghen
het venijn, dat heet, valsch betrouwē oft bet
metetheyt sinder eygēder heplicheyt, dat niet
mant en meyne dat hi dat liden om verghe
uinghe der sondē, te verweruen, enēen rācke
voor Godt te wordē sonder Christo. Want
dat plach natuerlick te volghene, wāneer een
mensche heeft veel goede werckē ghedaē, oft
veel gelede, en besiet sijne vrucht en denct dat

hi wat sonderlicx ghedaē, en volbrocht heeft,
si met prediken, oft andersins, so menghelt
hem dat denijn daer mede hi dat denct: **E**p ick
hebbe dan noch wat ghedaen, dat sal **G**odt
aenlien en mijns ghenadech sijn, etc. En die
natuere drijft daer dā ondertullschē sulcke wa-
ter schueten en wilde rancken, die daer wille
met op wassen en den rechten goedē rancken
haer sap en cracht nemē, dat si niet en connen
hoort comen. **D**aeromme moet de wijngaert
man wacker sijn, en sulcke vermetenhept en
balsch dencken, dan daer weeren, doer stan-
tachtich preken des **G**ods woorts.

Daerome spreekt hi nu. **N**iet en sidp repn
om dat ghi dat hebt ghedaen, gheledē, en vele
bruchte voorbrengt, wāt ghi en sult sulcs ooc
niet connen doen, wanneer ghi niet schoon te
bozen gherepnicht, en goede bruchtbarighe
rancken waert. **M**aer dat ghi repn wort,
dat moet doer het woort gheschien, welck
moet pumers daer sijn, en bepde v boze ende
na repnighe, op dat doch het selue in v cracht
hebbe, ende waerlicks ontfanghen, en valk
bewaert werde. **D**aeromme beschiet v de va-
der, menigerley liden, grouwele, ancx, noot,
en aenbechtighe toe, daer doer ghi veroot
moedich werpt, en geleert, dat die repnichept
niet tot v seluen en comt, noch dock ws
doens niet en is, daerom en is sulc v liden niet
de repnichept selue, so dat ghi om des sel-
uens liden wille, sult voor **G**odt repn ghe-

houden sijn, maer dient daer toe so verre, dat
het den mensche drijft, dat hi dat woort die-
te beter en sterckelicker begripe en beware,
en also dat ghelouue daer doer versterct wor-
de. Maer dat woort is de eenighe repnich-
der hertē, en dat almen aen dat selue woort
hangt en blijft. Ende spreect claerlick: Doer
dat woort sidp repn, dat ic tot bliede gheho-
ken hebbe, dat en niet anders, dan de ghehe-
le prekinghe Christi, waerom hi vande vader
is ghelonden in de weerelt, dat hi doer sijn
den en steruen voor onse sonden betale en de
vader versoene, op dat alle die aē hem gelo-
uen niet verdoemt noch verloren en worden,
maer om sinē wille vergheuinghe der sonden
en dat eewich leuē hebbē. Dat woort maect
den mensche repn, wāneer dat doert gelooue
int herte begrepe wordt, dat is, het bregt ver-
gheuinghe der sonden, en maect aenghenaem
voor Godt, dat om des selfs gheloofs wille,
doer welc alleen sulc woort ontfaen en begre-
pen wordt, dat so wie daer aē hanghē ghehe-
repn en heplich voor Godt gherekent ende
gehouden werden, daer wi nochtans van on-
ser natueren ende onses leuens haluen wege,
noch niet repn ghenoech en sijn: maer daer is
noch sonde, cranhept, ende gebreken die noch
te repnighen sijn, ende aen ons bliuen so lan-
ghe als wi op aerde leuen.

Also leert hi met desen woorde, dat recht
hooft stuck der Christelicker leeringhe, hoe en

waer doer de persoon door Godt repn en ghe
recht werde, ende lijue, also dat de selue repn
nichet, die door Godt ghelden soude, door de
sonde, niet met allen ghegheuen, oft ghemete
sal worden van onsen wercken, oft liden, ia
oor die hande goeden Christene gheschien, en
oor goede, rechte, repne vruchten nu heeten.
Want hi spreect hier met sinen lieuen Aposte
len, die nu ghelouich oft Christenen waren,
en seyt: repne sijt ghi lieden, en niet om dies
wille dat ghi goede vruchten draget, maer om
mijns woorts wille. Hoe versamē dan dese te
gader: ghi en sijt niet ghelijck repn, en ghi sijt
repn. Sijn si repn, waer om seyt hi dan, dat si
pinners moeten gherepnicht werden: Oft
waerom bidden si dat ghebet: Onse badere,
bergheeft ons onser misdaet et c. Item utwen
wille gheschie et c. Daer mede si ia bekennen,
dat si noch sonde hebben, en onrepn sijn, want
die en heet niet repn, die om vergheuinge der
sonden bidt, en beclaecht, dat Gods wille niet
ghedaen en si, waerom sijn si onrepn, en moe
ten noch gerepnicht worden: Hoe heet hi dan
hier repn: Hoe voegen haer doch dese twee re
denen te gader?

Antworde, also ghelijc ic gesept hebbe, dat
de mensche eerst doer Gods woort repn ghe
maect wort, om Christus wille, aen dien hi ge
looft, want doer sulcke ghelooue des woorts
hi aen den wijnstock Christus inghegriffit is,
en in des selfs repnichet ghecleet, dat si hem

toegherekent werde, als waert sine eygen
nichept, en so volcomen, als si in Christo is ge
heel, en volcomen, dat gheschiet al, doer dat
woort, alst doert ghelooue ontfanghen, en hi
grepen wordt, daer in ick hoorde Gods wille
en belooften, dat hi mi om Christus wille, die
sonde vergeuen, en mi repn maken, rekenen
houden wilt. Ende wanneer ick also doer dat
woort, dat ghelooue aengripe, dan maect sul
ke woort (doer den heylighen gheest, die dat
doer werct) nieu herte en ghedachte in mi, als
ick aen dat selue valt hange, en niet en twi
le, daer op leue ende sterue. Als ick dan dat
aen valt hange, dan so wordt mi om den sel
wille, niet gherekent noch te laste beswaer
wat noch onreps, en sondich aen mi is, ma
de selue noch crancke aengenome reyniche
wordt mi voor geheel volcomen reyniche
toegherekent, en Godt maect dat crupce dat
ouer, en en aensiet in mi niet die noch aenle
de oft aenhagende mine onreynichept. Want
dan sulke reynichept doert woort inde ge
ue is, en geuesticht is, daer vaert Godt ouer
en bouen, doert crupce en liden, dat se ster
en volcomender werdē, dat daer mede he
looue toeneemt, en die aenhanghede onreyn
hept en sonde van daghe te dage afghenome
en tot gheuaecht worden, tot inde graue toe
dat heet dan die rancken, die inden wint
en nu doer dwoort repn sijn, ia oec besmed
ghesupuert als daer bouen geleyt is.

Siet dus betoont hi sijn, dat die repnicheyt
der Christenen, niet en coemt wt den vruchtē
die si brenghē, maer haer vruchten, en werckē
comen wt der repnicheyt, die si te voren heb-
ben toten woorde, daer doer dat herte ghe-
repnicht wert, gelijk Sinte Peeter, Actu. v.
sept: wt den seluen volghen dan de vruchten,
die nochtans niet en sijn selue de repnicheyt,
sonder dat si om des ghelouens wille oock
repn ende goet gherekent worden en Godt
aenghenaem. Dit is der Christenen leerin-
ghe vander oprechter repnicheyt, de welcke
gheen heydenen, Papisten, noch gheen ket-
ters verstaen en connen, want het en is hen-
lieden niet moghelick, dat si lieden die twee
stukken sullen connen begrijpen, dat een Chri-
sten sal ghelijck repn ende onrepn sijn, want
si en weten noch en kennen de cracht Christi,
noch sijns ghebenedijden woorts niet, hoe dat
wi om sinen wille doer het woort geheel sup-
uer ende repn verclaert worden, (ghelijck hi
supuer en repn is) al ist dat wi punners noch
onrepn sijn van onser natueren wegen, want
de dupuel en sal dat woort niet logenachtich
maken, noch Christum onrepn maken. Maer
en aengesien dat het woort recht en claer is,
ende Christus repn bliuet, willen wi oock in
hem repn ende heptich bliuē, so en sal ons nie-
mant onrepn makē, en dat also, dat sulcke rep-
nicheyt daer mede in ons ooc goede vruchten
volbrenghē, als hier voer gheleert is.

Blijft in mi, ende ick in vlieden. Gelijc de rancke en can ghebrucht voortbrenghen van hē seluen, ten si dat si bliue inden wintstock, also oock ghi niet, ten si dat ghi bliuet in mi.

Ghi hebt nu (sept hi) mijn woort, daer doer dat ghi repn sijt, ende doer welck v bruchten oock goet sijn, aenghenaem, en Gode behagelick, maer siet toe, dat ghi nu in mi blijft doer het ghelooue, in dien dat ghi wilt de repnichtheit beware, ende goede bruchten voortbrenghen, ende niet en halt noch en rust op v eighen werck, doer vermetenthept, oft valsch betrouwen, noch doer ander aenuerchtige handen ghelooue laet af wenden oft afreken, daer mede ghi, beyde v repnichtheit (die ghi van mi hebt) verliesen soudt, en de bruchten verderuen ende te niet maken.

Also is dit tot eēder hermaninge en waerschouwinge gheset, en is wel een grouwelick woort, hadden wi niet so herten oflencoppen, want hi spreect hier mede doch wt dat ordel. Wie in mi niet en blijft en can gheeu bruchte voortbrenghen, en sal wech geworpē worden, gelijc een onnutte rancke. Daerom sult ghi brucht voortbrenghen, dat uwe woort ende leeringhe oprecht, ende v leuē goet si, so denct dan, dat ghi in mi blijft, ende niet wt mi breu

wozpe genondē en wert. Maer nu den grooten en meestē hoop vāder werelt gaet so, dat si dencken, het en si gheen noot dat si in Christus sijn oft bliuē, wāt men siet veel sijne vruchten aen andere liede, als Turcken en valsche Christenen, en doen ooc veel groote vruchte, ia als de rechte Christenen selue, si leyden een schoon, eerbaer, hert en strange leuen, sich en doen schoone en heerlike Gods diēst, gheue en lijdē veel om Gods wille etc. Ende want sommighe al hier spotten, en glosere de sen teert, en segghen: Men can noch wel veel doen sonder Christus, want wi sien dat de lieden oefenen tlandt, dat volck recht regeren, brede ende eerlichept onderhouden, en veel meer andere goede sake doen, sulcs vermach de redene ende natuere. Daeromme sijn dese woorden (sonder mi en condit ghi gheē vruchten voorbrenghen, ende sonder mi en condit ghi niet doen) also te verstaen, dat Christus is Heere ouer de redene ende natuere, want Godt ende de natuere en doet niet te vergeefs, maer laet alsulcke spotters baren tot dat si al wt ghelopot hebben.

Christus spreect hier van sulcke vruchte, na sijn heplich wtlegghen, die daer eewich bliuen (gelike hi selue hier namaels besluyt) en nuimmermeer epude nemē, maer bieñ door Godt inder eewichept gheloeft en ghepresen werden, de welke en sijn gheen natuerlike vruchten, want vanden seluen weten wiht tot

goeder maten seer wel dat kinderen supghen
en die op brenghen, lant en volck regeren, en
dier ghelijcken bi den Heydenen en onghe-
nighen, ia so goet en beter moghen sijn, dan
bi den Christenen, ende dat de Heydenē oock
hebben dat selue lichamelick leuen en wesen,
en alderley gauen, gelijk wi hebben, dat men
ons dat niet en derf leeren, noch de schif-
tuere wtlegghen op sulcken werck, wese Gods
woort niet en leert, maer laetsē gaen, also si
sijn gheschepen, en der berstandelicker reden
beuolen daer in te regeren.

Maer de schiftuere leert van suckē vruch-
ten, die totten ewigē leuen dienē, maer haer
liedē werckē en geldē noch en sijn voor Godt
niet wijder aenghenaem, dan als si dienē tot
desen lichameliken leuen, maer daer na en sul-
len dies gheen meer sijn, maer moet hier de
weertelt met al haer wesen ondergaen en be-
grauen werdē, so sijt gebzupct heeft, daerom
moet desen text verstaē wordē, alleē handē
wesen dat also gebzupct wert, dat het Godt
bepde hier en daer aengenaē si, en nimmer
meer vergetē en werde, dat heetē dā bliuēde
vruchten, gelijcke Christus noemt, die wi met
ons nemen sullen, ende daer van Godt ten
ionckē dage ghetupghē sal, dat sijn vruchten
die mi behagē, en die ic wil ewich louē, dat
toe en can nimmermeer Heydē noch Turck
ghecomē, al wert hi nochtās een broem, eer
daer man oft wijf, heere, borger oft landtrij

beuonden, en dat sijn wel natuerlike goedē,
maer niet Christelike bliuende vruchten.

Daerom spreekt hi nu: wilt ghi de rechte
vruchtē brengen (die voor Godt ghelden) so
moet ghi in mi bliuen, want ick spreke van
hoogheren staet, wesen ende vruchtē, dan die
sijn, daer van dat Moses Gen. i. schrijft, hoe
God hemel en aerde gheschepē hebbēde, en
al wat daer in was, den wēlche voorgebrocht
heef, en beuel gegeuē te regerē, maer vā dien
hoemē hē hebbē sal, wāneer Moses en des
verstaets regimēt op houdt, en alst met dit le-
uen en al sijn doē wt is, dat mē vā wille waer
men dan bliuē sal als de doot coemt, ende al
wech neēt, daer en weet gheen heyden, noch
al de weerelt niet af, maer een Christus salt,
ende cant allen geweten, en sulche vruchtē
brengen, so hi anders in mi bliue.

Ghi siet met desen woordē ouer alle Chri-
stenhept, hoe dattet daer in gaet, en gaen sal
wanneer dit ghepredict wert, te weten, wie
aen mi ghelooft, en gedoopt wordt, sal salich
sijn, en wie daer wilt verloft wordē van son-
de, doot, en dupuel, die roept mi aen. Also sal
men van mi prekē, maer als dat so doortgaet
oft begint, dā sal mē ooc bindē, dat eerstmael
de dupuel met der weerelt, ia met gewelt sal
dit willē belettē, oft waer hi dat niet en ber-
mach, sal poogen doer ketterie en sectē dat te
belettē, daer salder ooc veel sijn die dat neer-
telic en gheerne aennemē en Christus heeten.

maer wāneer dattet te nijpen ghinge, ende si
daerom lijden souden, oft in ancxte des leuens
comen, goet oft cere verliessen, dan en pijpē si
niet meer, en denckē: ick wil nuht als wel een
Christen bliuen, oft ic nochtans het mijne be
ware, en makē Christo also eenen muete, als
oft si niet verloochenen en wilden, en henlic
den also schicken, dat si niet en derren vāder
weereit gehaet wordē, oft veruolginge lijde.

Also oock ouer dander side sullender veel
sijn, die oock mijns sullē roeren, segghenbet
Siet hier, liet daer is A hristus (als de Paus
en den hoop der monicken segghen): Wie mi
volcht, sulcken reghel oft goorden houdt, ende
also leeft, die is een recht Christē mēsche, etc.
ende worden so veel secten ghemaect, dat si
daer aen heel lieden arger en sullē (so hi selue
sept) dat doe die wtuercozene mochten in dwa
linghe ghetrocken en geuert worden, so dat
ter weynich sijn sullē, die mijn woort bewa
ren sullē ende in mi bliuen, want si hoeren
alle alsulcken leeringhe, die onsen verstande
bequaem is, en die begripē can, en hem alrijt
daer mede sijn comen ouer een, also wilt dat
verstant dat houwē en leeren dat haer recht
dunct. Als daer de wederdoopers leeren, en
de seggen, dat doopsel en can den mensche vā
souden niet wallen, wāt het en is maer slecht
water, een wtwendich dinck en helpt niet tot
vergheninge der souden, den geelt moet alleen
doen etc, daerom en ist niet meer dan een secte

ken oft eenē segghel der Christenheyt, dat si in
de Christenheyt behoort etc. Itē dat de Arria
nen lachterē en segghē: Meynt ghi dat Chri
stus der maget sone sal warachtich Godt sijn
en den Nadere ghelike sijn, ende andere deser
ghelijcke ketterische leeringe, welke alle sulc
he leeringen sijn, die het verstat can begrūpē
en gheerne ghelooft, en willē nochtās alle in
Christo sijn, en sijns roemē dat si ooc segghē,
siet hier is Christus, dit is de rechte leeringe.

Het welke al de ghetrouwe Christus wel
gesien heeft, dat het soude swaer sijn, en niet
seer lichtelick toegaen, in hem so te bliuē, aen
gesien dat de dupuel so veel hinderuisse daer
in worpt ende mengt, hier met ghewelt ende
beruolginghe, daer met logenen, seeten ende
balsche leeringhe, als hi vant beghinsel een lo
ghenaer ende een moordenaer gheweest is.
Daerom waer dat de waerheyt vercondicht
en ghepredict wert, daer slaet hi met so veel
hagels ende blicxens inden wijnstock Chri
sto brenghen mach met vier, met swaert, en
met al dat hi vermach, wilde wel gheerne
den wijnstock gheheel om worpen, ende wt
roeden, dan helpt daer toe des dupuels be
driechlick ingheuen, daer mede hi dat volck
schijnt troostēde, dat si seggen, wantmen dan
so het Euāgelie wilt aengripē en aenveerde,
wat sal ic makē, men moet dan noch de hooge
hāt ghehoorsaē sijn, wijf en hinderē niet latē.

Item in dien dat niet en wilt helpen, dat hi
met geweld pijn te verderuen, dan so schiet hi
sijn schandelike rauen, musschen en ander ghe-
wormsele meer, dat is valsche leeringhe end
secten, die den wijnstock so pijnen te verstin-
den ende te verderuen.

Daerom seyt Christus: siet door v, en si
wacker, ghi moetter grooten arbeet toe doe,
om in mi so te bliuen, wāt wie dat doen sal,
die moet den moordenaers en loghenaers li-
den ghetrootē en sterfē sijn, dat hi pminers he-
rau weder staē, en hem so weeren, dat hi noch
met geweld, noch met list hem en late nā daer
driuen, dat segghe ick van te voren, dat ghi
weet, dat niet so lichtelic toe en gaet, wel we-
teude, dat hem dat leer profijtelick si (als hier
na noch breeder gheseyt wert) want ic segge
v voorwaer, gelijck dat de rancke niet en en
druyct dragen, si en bliue aen den wijnstock,
also ooc ghi niet, ghi en bliuet in mi, daer heb-
di dat slot ende bonnisse cort ende diere, daer
om en laet v niet doer de valsche blinckende
huychten bedrieghen, die daer aen kennelick
sijn, dat si dat Euangelie veruolghen, en wil-
len alleen de Christenheyt sijn en heetē, doen
beel wt nemende wercken, ende nement beel-
herteliker aen, dan de oprechtē Christenen,
gheelijck hier voortijts en nu noch altijt de mo-
nicken ghedaen hebben, en noch doen, maer
wacht v daer door, want het heetē wel dru-
yten, maer si en sijn, noch en bliuen niet in mi,

baeromme sijn si enckel valsche en verdoemt,
loghen werck, en vuple vruchtē door. Godt,
al ist dat si hoor de werelt wtwendich blinckē
en costelic schijnen, en si houdē haer ooc daer
door, dat si de rechte vruchten hebben, ende
Godt alder naeste sijn, en houdē v liedē door
valsche ketters, afgehouden en afghesnedē.
En ist dat ghi na sulcken schijn sien en rechte
wilt, so suldy volckē in dwalinge vallen, dat
ghi niet weten en sult welck rechte Christenē
sijn. Daerom siet toe, dat ghi recht in mi blijft
en en laet v niet doer de gheueynsde (welcke
willen de rechte wijngaert rancken sijn) ver-
lepden, dat ghi oock met hen lieden niet wt
gheroedet ende wech gheworpen en wordt.

Dan mocht ghi segghen: Hoe can ich dan
gheweten welke de rechte vruchten sijn, oft
waer by sal ick mercken de ghene die in Chi-
sto bliuen? Antwoorde: Dat heeft hi nu ghe-
sept: Ghi sijn nu repn om des woorts wille
dat ic tot v gesprokē hebbe. Dat mē niet aen-
sien en sal, hoe groot, en hoe vele dat het si, dat
si doē, want dat en is al noch niet dan werckē
ghelijck oock heydene, en vuple Christenen
vermoghē, en oock doen, maer hoor al, suldy
op den maet sien, en dat, wat si leeren en ghe-
loouen, oft dat repne woort Christi si oft
niet, en neerstelijck ghebraccht, oft dat doen
lijden, oft Gods dienste, si wt den woorte dat
Christus gheleert heeft, ende dan willen wi
sulcken segghen, oft het repn, recht, en goet is

En wāt so niet en is, so sluptē wi vzi, dat niet
reyn, noch goede vruchtē, wt den rechte wijs-
stoc en sijn, maer schoō doer Christum herdoel
en veracht, al waert dat ghi v totter doot met
marteliē queldet, oft alle dage doode verwo-
ket, wā het en blijft niet in Christo, wat sijn
woort niet en heeft.

Ad sietmē, dat dit des Pauldoms en aller
sectē leere is: wildy der sondē vzi en los sijn en
salich werdē, so en moet ghi niet alleē gelo-
uē, maer so en so leuē, so vele doē en līdē. Ja
oude papistē en hebbē niet met alle vāden ge-
looue verstaen, noch gheleert, behalūē dat si
corts, dat woordē gheleert, behalūē dat si
hebben, en moētē haer oude leeringhe hēleert
sichamē en beghinnē te lappene, ende spreken
wel vādē ghelooue, maer doē daer toe de wer-
dienske bandē werckē, en dat het gelooue daer
tusschē niet sijn en moet. En dat noch het er-
ste is wāneer si lāghe daer af hebbē gheleert,
van hebben si dat met sulckē stāck gheleert,
en naectelich gheleert: Een mensche mach toe-
broem sijn, en deel goets doē, maer hi en wer-
reghē, oft niet. Dat segghē si vanden broem-
die daer gherechtuerdicht sijn, en goede wer-
ken doen, ende en sullen niet weten, hoe si
met Godt daer aen sijn, dat heeft de dupel-
vander helle hemliedē heetē leere en preken.
Daer wt kunnen merken, wat haerliedē
vruchtē sijn, en waer inne haerliedē leeringe

vader repudier leeringe des woort Gods ber-
schilt. Wāt ten eerstē en segghē si niet vandē
gelooue, dat wi doer Christum bergewinge
der sondē hebbē, maer heetē mi goede werckē
doē (daer doer ic sal vā sondē repn werdē) en
toch, wāneer icse al ghedaē hebbe, so en sal ick
niet werē, noch gheloouē, oft ick eenē genadi-
ghē Godt hebbe, daer de scripture mi leert dat
ich te horen moet geloouen, en weten, dat mi
Godt ghenadich si, doer Christum, eer ick
werckē doe, die Godt aēgenaē sijn sullē, daer
om zā ic vñ sluptē, dat so wie also leert, oft
geloost, en leeft, die en is indē wijnstock niet,
maer is eē verlorē rācke, met alle sijn werckē
en vruchtē verdoēt, wāt si niet en leerē, dan
dat mē sal twīfelē immers en nēmermeer ber-
sehert sijn, of mē in Christo, dat is inder ghenā-
de Gods si, en rechte vruchtē heb oft niet, ou-
welckens wille, alleen dat Pausdom, als des
duuels berlepdinge te verdoemē is, oft schoō
anders niet daer aen te straffen en waer, wāt
hoe quaē ic in sulckē iammer, dat ic soude een
Christē sijn, en so goede werckē volbrēgē (ge-
lijc dese leerē) ende mi daer mede ter doot toe
pīnigh en oft martelaren (gelijcker wijs oock
sōmighē vā haer hebbē ghedaen) en bouē diē
noch twīseleu soude, ende segghen, Godt
weet, oft ick hem aenghename, ende in sijne
genade ben, dat doe den duuele lieuer dan ic.
Sal een borste, borgemeester, huyshader sijn
officie, dienst, oft beuel, met grooten aeerste,

arbeyt, en sorge volbrengen, en nimmermeer
wetē, oft het Godt aengename sal sijn, als hit
ooc opt alderbeste volcomē hadde? wie wilde
ten laestē Godt meer dienē, oft om sinē wille
pet doē oft liden? Ende noch is allulcke ver-
vloecte, ende onchristelijcke leeringhe, on-
der den pafsdom, ouer de gātse weerelt in al-
len scholen, en preecktoelen, ghewt en geleert.

Maer de schriftuere, en de leeringhe des
Euāgelijis leert ons also: datmen, dit sal voor
alle dinghē, en ten eerstē, als indē gront settē,
en dies versekert sijn, dat Godt si onser ghe-
nadighe Vader (welck ghelichiet, als wi ghe-
loouen aen Christus) en wt den gronde hier-
na alles doen, wat dat wi spreken, doen, ende
beleuen, dat ic can seggen. Ic weet dat ic eenē
ghenadighe Godt hebbe. Ende mijn werck (na
sijn woort, en in sulcken ghelooue volbrach)
hem aenghename is, en goede vruchten sijn,
waer dat sulcke leeringhe, en preakinghe voort
gaet daer doer dat de herten der saken seker
werdē, hoe dat si met Godt daer aen sijn, daer
can ic sluptē, dat het de rechte preakinge, en rij-
ne woort Christi is, en daer teghēs vonnissen
dat alle andere spreakinge, loghenē, en duuels
leeringe sijn, die de twee stucken ommekeeren
en segghē: men sal niet weten, oft wi in ghe-
den sijn, en ooc nochtans op sulcke twiſte sijn,
en auenture die wercken vorderē, en duuel
datmē met rechte mach seggen: Sal ic gheen
anderen troost dan v lieden hoozen, dan dat

nimmermeer can gewetē, hoe dat ic met Godt
daer aen si, so biechte v de duuel, en weest een
predicant inden afgront der hellen.

Ghi mocht ooc segghē, hoe can ic seker be-
sluptē, dat mi Godt ghenadich si, ende mijn
woort hem geualle: Ic ben toch vuple sondich
en onweerdich. Antwoorde. Waer om doedp
sulcke werck, en leert de sonde daer mede hoe
ten, in dien ghi dat niet daer voor en hout, dat
die selue Godt aenghenaem sijn, also mocht p
blijuen, als te voren, als die daer lieuer met
ongelooue, en valsche waen, dat werck doet,
en nu daer mede Godt meer vergramt et c.
En wanner ghi also ghelooft, en houdt, so en
can v Godt niet ghenadich sijn, noch v doen
hem niet aenghenaē sijn, maer v geschiet also
ghi aen hē denct, en twijfelt, dat hi v ongena-
dich si, en en condt nimmermeer wt sulcke ge-
dachte commē. Daer om segghen wi: So dat
ghi met Godt wilt handelen, en niet falen, so
moet ghi door alle dingē des seker sijn, dat ghi
condt segghē. Ic weet, dat dit werck, dat ic doe,
een goet werck is, en Godt aenghenaem.

Daer hoe coēt dat, ofte hoe coemt mē daer
toe, dat mē can seker sijn, en so besluptē dat hi
genadich si, en een behagē aen ons heeste vrije
lick niet wt noch van ws selfs, maer alleen
daer wt, daer hi spreekt: so ghi in mi blijft, wāt
ghelic als de rancke en can geen vrucht voort
brengnen, si en bliue aen den wijnstock, also
oor ghi viert, dan ghi en blijft in mi. Daer om

en moetmē hier niet aēlien, op ons seluē, want
wi sijn oft doē, oft wi waerdich ghenoech, oft
ons werck waerdich ghenoech is, want alle
waertrecht gelijck, als dat pausdom leert, en
als de sonige segghē: Wie weet oft hi genade,
de, oft ongenade waerdich si et c. Want die en
neusien niet breedere, dan op hemlicdē seluē,
en haren staet, en werckē, en willen daermede
de Godt versoenē, en genade verdienen, gelijck
ooc Heydenē en Turckē, en en wete niet
wat dat te seggē is, in Christus sijn, daer om en
connē si nymermeer der sake seker sijn noch
bessuptē, dat haer lieder staet, en leuē Gods
aerгенаē si, en moetē eetwelic in sulckē twifel
staen, en hoe si te meer aerbepdē en hem lie-
so quellen, en maerteliserē, om Godt te ghe-
lieuene, hoesi wūdere en verdere vā daer com-
men, tot dat si ten leste gheheel vertwijfelen,
wāt also moet allē sekerlicks gheschiē, die op
hem seluē en haer werckē bliuē staende. En
en bindt eyndelic niet anders dan dat alle on-
se werckē van onsen weghe voor Godt son-
dich, en ter helle verdoemt sijn, als si oock ten
belken gaen, want de gramschap is claerlich
gesproken doer Gods woort, ouer alles wat
tmschē's epgē vermogē, cracht en werck is,
en dat al moet verdoemt, en wtgeroedt wer-
den, wat niet in desen wijnstock Christus en is.

Daer om wie wt sulckē twijfele geholpen
wil werdē, die dencke alleene dat hi wt hē sel-
uen, en alle sijn werckē, in Christum comen,

en bekennē leere, hoe dat wi doer hēter gena-
den come, en Godt beualle, en also doer den
ghelooue in hem, als rancrkens, inghegriffit
werde, dat hi cā also seggē: Ic weet u (Gode
lof) wel dat ic van minē wegē, maer een arm,
ontwaerdich mensche en ben, en voor Godt,
niet van gramschap, thoozne, en helle, en ver-
dient en hebbe, maer ic weet oock, dat mijns
Godt genadich is, om des Heerē Christi wil-
le, die voor mine soudē geledē en gestorūē is,
en als ic also in Christo ben, en doer hem ghe-
repnicht, so laet ic mijn werck, en leuē in Godt
so wt sulcken glooue gaen, en gheschien, en
houdse voor goede vruchten.

Also can ic veel anders sprekē, van minen
staet en werckē dan een Heydē, Torck, oft de
goddeloose heplige, wāt ic en ben niet alleen,
een vorlt oft een hupsvader, man, oft wijf, die
sijnē staet, officie, en werck hoe, als een andere
oock doet, maer ic ben ooc ghedoopt, en doer
Christus bloet gewasschē, dat en is niet mijn
officie oft doen, want het doopsel, en maect v
niet een vorlt, noch onderdaē, noch eenen ghe-
houdē man, oft ander ē, maer maect van v ee-
nen Christenen. Item so heb ic ooc dat woort,
dat Christus voor mi is ghestorūē en op ghe-
staen, dat selue woort en maket oock ghee-
nen pape, oft monick, heere, noch knecht et ce.
maer maect sulcke een herte dat Gods ghe-
nade ontfaent, ende wert doer den gheloo-
ue gherepnicht; Dat heet dan in Christo sijn,

en bliuen. Alsoe mi dan predicte watmen wil
le, en can daerna, dan bliue ick daer bi, dat ick
be ghedoopt, niet op mijn leue en staet, maer
inde name, die daer heet Jesus Christus, doer
desen ben ick in ghenaden, en hebbe vergher-
uinghe der sonden voor Godt, also oock als
ick dat Euangelie hoorde, so en hoorde ick niet
van mi selue daer oft van mine wercke, dat ic
daer doer can voor Godt gherechtueerdicht
werden, maer van Christo, mi vanden vader
daer toe geschenct, dat ick van sonden, en van
den ewighen thoorne, en gramschap Gods
berlost ben. Also hebdi doer dat woord, en
doopsel, een seker teeken, en vasticheyt, dat
ghi niet meer en derft twifelen, maer condit,
en sult sekerlick voor v aenneme, dat ghi hebt
een ghenadighen Godt, en vader in Christo.
Maer nu sulck ghelooue, en sekerlick keun-
se is, der ghenaden in Christo, dan condit daer
na oock wijder, en breeder, van uwen staet,
en wercken des ghelijcks sekerlick bekennen
en segghen, dat die selue Godt aenghenamen
sijn, en oprechte goede Christelijcke vruchten
sijn. Ende also oock uwe wercken, si tijtelick
en lichamelick sijnde, als landen en volck er-
geren huyshouden, kinderen opbrenggen, en
leeren dienen, en arbeiden et c. oock werden
bluende vruchten, ten ewighen leuen. Also
ten wtersten oordeele, oec die heplighe Patri-
arke Abraham, en die heplige moeder Sara
sulle gheprezen, en geloofst werden, van haer

lieden heerlijck leuen, hoe wel den seluē staet
met allen weerlijckē leuen ende twelen (so nu
oock de onghelouighe hebben) sal ophouden
en niet meer sijn, nochtans sal dese heylighe
Dara, en andere oock daer vore haer croo-
ne ontfanen, dat si een vrome heerlijcke vrou-
we, en een huyfmoeder is gheweest, niet om
des selfs doens wille, welke hebben moeten
een eynde nemen, maer daerom, dat si dat sel
ghedaen heeft inden ghelooue. Also sijn de
wercken eens peghelicks Christens ghedaen,
dat si eewich Godt behaghen, en en sullē niet
wech ghe worpen werden, ghelijck der onghe-
loouiger Christenē, maer ooc in den toecomen-
den leuen haren eewigen loon hebbē, als si in
Christo gheschiē, en wt den wijnstock wassen.
Wt desen bekēdp, dat niet te ljdē en is inder
Christēheyt, also te prekenē dat wi niet en sul-
lē connē weten oft Godt ons genadich si oft
niet. Daer cōtrarie dies moetmē leere en seg-
ghē (wie daer eē geloouich predicāt, oft eē ge-
loouich Christē wilt sijn) Ic weet dat sekerlic,
dat ic eenē ghenadighen Godt hebbe, en dat
mijn leuē hē aengheuaē is, wāt ic weet hoor-
waer of ic aen Christum ghelooue (dat is aen
sijn woort so mi ghepredict wert) hāghe, oft
niet: oft ic bidden doopselē bliue, oft daer af
hale, etc. So ic dan gelooue, so moet dan dat
seker, en waer sijn, dat Godt mijn ghenadich
vader is, en heb daer toe den pant vā Christo
ghegeuē, dat doopsel en het heyligh sacramēt.

Wanneer ick oock in Christo bliue, is dat
dat ooc waer, dat om des selks wille noch mi-
nen staet, leuen en doen, Godt aengename en
coddelike vruchtē booz hem sijn, en oft ic noch
booz mijnen persoon noch cranc en swack mit
ghelooue ben, en veel gebreken, ende sondige
begeerten in mi bliuē, en pinner daer tussche
in vallen, so en sal mi dat niet toegerekēt wor-
den, maer vergeuē wordē, en dat so verre als
ic des selks niet en bewillighe noch en consen-
tere, noch den thoom en late, noch mi vanden
gelooue, en wten wijnstoc schuerē noch schep-
den late, wāt te wijle dat de rancke indē wijn-
stoc gewortelt is, en indē seluē valt en cracht-
telic in blijft, so moetē sine vruchtē oock goet
sijn en bliuē, al ist dat si een wepnich vanden
wormtsel aengevochtē wordē. Also ooc te wij-
le dat de mēsche in Christo blijft, en bā hē sap-
en cracht ontfangt en behout doer tgelouue,
dat hi niet sijnder cracht en gauēdes heplichs
geests in hem werct, so sal in hem de ouerble-
uen cranchept, die doer den duuel en dese son-
dighe natuere der weert wert, niet schaden, in
dien hi der seluer wederstaet met eenē volthā-
digen camp des geloofs, en sulck gewon-
ne afuaecht, maer in dien ghi wilt de leeringhe
des geloofs laten haren oft verandere, gelike
de Papijsten en andere sectē, die van Christo
op haer heplichept vallen, oft in opēbaer sonde
en in schandē leuen, en nochtās den naem den

Euāgelijē en Chriſtenhept hēliedē beroemē,
dan moet ghi wetē dat ghi een valsche rancke
sijt, en aen den wijnstock gheen deel en hebt,
maer met hout en vruchtē verdoemt en werch
geworpen, ten ewigen viere behoort.

Daerom waerschout hi hier mede eenē pe
gelikē, dat wi ons niet neerlichept voorzien,
en wachtē sullē, wāt daer sullē (wilt hi seggē)
deel erghernissen en secten hem onderwozpe
en menghen, en sult den dupuel bi, door, ende
om v hebben, om v van mi te schueren, maer
houdt v dast aen mi, dat v ghelooue repn en
de dast bliue, ende dat in sulcken ghelooue v
leuen ende werckē gaen, so en hebt dan gheē
twijfel, noch sorghe, hoe dat ghi niet Godt
daer aen sijt, ende en dorft v door gheenen
thoorne oft gramischap beureesen, ende laet
de beruloecte leeringhe een quaet iaer heb-
ben, die daer segghen: wanneer hem een mo-
ninch niet wercken, dasten, waken en castijen
totter doot toe marteliseert, dan en condt ghi
doch niet weten, oft hi den hemel oft de helle
verdient heeft, wat is dat anders dan so veel
gelept: Ic en weets niet, oft waer ist dat Chri-
stus seyt: Wie aen mi ghelooft en ghedoopt
wordt sal salich wordē: Itē dattet gelooue on-
seker en niet si, so ooc de kinderen biddē: Ic ge-
looue in Iesum Christum onsen Heere voor
ons gelede en gekoone, et c. Itē ick ghelooue
vergeuinge der sondē etc. ende ic en weet niet
oft waer si, dat Christus mi spijset indē sacra

mente, met sijn lichaem, ende sinen bloede ter
bergheninge der sonden, wat cant toech groo
weliker lachter teghen Christus, en sijn heyl
lich woort verliert wordē: Daerom wie in al
sulche ghedachten in de drie des doots blijft,
en daer in sterft, die moet sekerlic totten groo
weliken dupuel varen, en in de ewighe onge
nade ende verdoemenisse bliuē, als die Chri
stum lo ghenachrich maect, ver loochent sijn lij
den en steruen, doopsel ende sacrament.

Maer wie wilt salich steruen en wel vare,
die moet also dencken en segghen: Sint mijn
genadich, ghi Heere ende barmhertich God,
ick ben een arm sondich mensche, en en hebbe
niet dan thoozne en gramschap verdient, mer
doch ick hebbe gheleest also ick mochte, noch
tans houde ick mi hier aen, dat ick weet ende
niet twifelen en sal, dat ic ben ghedoopt ende
een Christen genaemt ter bergheninghe der
sonden, en dat mijn Heere Christus voor mi
ghebooren, gheleden, ghestoruen ende berre
len bander doot is, sijn lijf ende bloet mi ghe
geuen heeft tot eender spijse, en eender ster
kinghe des gheloofs, Item dat ic ben inden
naem Christi gheabsolueert, ende ontbonden
van mijn sonden. Sulcken herte oft gheloue
en can niet qualic varen, noch verlore wordē
also wepnich als Gods woort can faelgeren
oft valsch sijn, dies can ick borghe sijn, want
Godt selue de borghe is doer sijn woort.
Daer het gaet met deser leeringhe, als het

altijts ghegaē is, en ghelijc Christus hier wel
seft, dat ic niet alle in hē bliuen en sullē, (bep
de met de leere en ghelouue) want daer en is
gheē sefte noch ketterie opperefen noch voort
comen, die niet teghen dit stuck gheleert en
heeft (als de Paus) en het volck van Christo
op een andere onsekere wijse gheuoelt, dat
men doch niet in hem en blift, ende hoe veel
dat si seggen is dit de summe, dattet Gheloo
ue alleen niet en doet, men moet hem seluen
dieper inden boesem taffen, ende also doch op
de wercken gheuen, dat het pimmers onseker
blijue: maer daer en comē si niet in dat si den
eersten steen recht te gronde legghen, en also
leeren: Eere ick aenga een werck te doene, so
moet ic te boren seker sijn der ghenadē Gods
in Christo, wanneer den steen lept, gaet dan
so voort, en doet goede wercken, alse veel als
ghi condt, ende danct Godt, dat hi u in gena
de heeft ghenomen, voor ende sonder alle dij
ne wercken, dat poput ende stuck en willen si
niet hoozen noch sien, schelden, tiereu en ver
doemen ons daerom.

Maer wanneer wi van haer begheerē dat
sijt toch beterē willē, dan schrabbē si daer met
haren ouden deessem. Ghi moet waerlic bwoē
sijn, veel doen, ende lijden. Maer vraecht ghi
hoozt, Wat isser dan meer, oft wat profiteert
dit? dan segghen si: Wanneer Godt wilt ende
hem laet behaghen, dan is hi ws ghenadich,
dat is gelijc als op den schaminkeis steert ge

set, ende wāneer ghi alsulcke leeringe volcht,
dan sidi onseker als te voren. Christus die le-
ret also: Wilt ghi dit seker sijn, so moet ghi
voor alle dinghen in mi sijn, eer dat ghi eenich
werck doet oft vrucht brengh, also dat die alle
selue wt, en van mi gaen, daer na condi van
oock rechte goede vruchten brenghen, maer
wanneer dat ghi v onkeert, en wilt vruchten
voortbrenghen, eer ghi in mi sijt, so en salder
noch rancke noch vrucht bliuen, want wie
heeft opt ghehoort, dat een rancke si wt der
drupue gewassen? Moet niet een pegelic seg-
ghen, dat den wijnstoc en rācken moetē voor
de vruchten daer sijn, want de drupue en ma-
ken niet den wijnstoc, mer den wijnstoc brengh
en draecht de drupue, also moeten wi eerst in
Christo sijn, daer na connen wi vruchten dra-
ghen, ende goede werken doen.

Dat is so claer ende seker dattet een pegel-
lick moet bekenen, ooc onse Papijsten selue,
wanneer si conlten de waerheyt die eere ghe-
doen, en aensien en hooren, voor haer lieder
nijdich ghesichte ende fenijnich hooren teghe-
ons en onser leeringhe, maer si sijn ghelijc als
de Phariseen en schriftgeleerde die Christus
bitter ende dootlicke vianden warē, daerom
moelt volghen, wat dat hi sprack, leerde ende
dede, dat was enkel fenijn in haer oore ende
ooghen, daerom Christus ooc tot hen lieden
sprack: Hoe condit ghi lieden yet goets doen,
oft sprekē, daer ghi liede quade wormen sijt.

Also ooc seggen wi henlieden: Hoe connen al
sulche dese leeringhe gheuateu, ende goede
vruchten draghen, daer si niet inden wijnstoc
en sijn, ia si en willen sijn woort noch hooren
noch tijden: si en connē ooc dat selue niet loo-
chenen, den boom ende wijnstoc moet daer
eer sijn, dan de vruchten, noch en wiltmē niet
laten recht sijn, als wi dat leerē wt den woort
de Gods, maer moet ketterijē heeten ende
goede wercken verbieden, gelijk als oft den
wijnstoc wilde segghen tot den wijngaert-
man: Ghi verderft den wijngaert, want ghi
soect de rancken eerst, dan ghi den wijn hebt,
maect eerst druppen, daer na sullent wel goe-
de rancken worden. Dan mochte de wijn-
gaerdenier ooc vrylic segghen: Ghi lieue sot,
ick hoorde wel, ghi en hebt noch niet veel drup-
pen, noch wijngaert rancken ghesien, so dul-
ende verwoert sijn dese ouck, dat si niet en con-
nen bekennen, dat niemant gheen goet werck
doen en can, dat Godt behaerlich ende aen-
ghenaem sal sijn ende een goede vrucht hee-
ten, hi en moet al te vorē in Christo sijn, en ge-
louich sijn als een rancke aen den wijnstoc.
Nu is dese onse leere (daerom si ons vernol-
ghen) so claer ende openbaer dat si daer doer
hoort Godt ende oock hoort der weerekt on-
recht hebben, ende wi comen alle lantlie-
den, wijngaertmannen, ende houeniers, ter
oortonde ende gheruppenis nemen, oft si niet
en moeten seggen: Eer een man een besie, ap

pel, dupue, oft een ander vrucht crügghen sal,
so moet te vorē den stam oft boom gewassen
sijn, dat is geplant inder natueren, ia gesche
uen in alle creatueren, dat si alle moeten der
ser leeringhe getupge geuen, teghen de schou
delijcke ende lasterlijcke verkeeringe ende lo
ghen des Dupuels,

**Ick ben den wijnstock, ghi sijt
de rancken, wie in mi blijft, en ick
in hem, die brengh beel vruchten.**

Hier verhaelt hi vult weder de voorgaende
woorde, op dat hijt henlieden te bet soude in
pinten, dat si alleen op hem sien, en vult aen
hem hangen. Ic heu (seyt hi) den wijnstock, en
ghi sijt de rancken, als oft hi wilde segghen,
men en sals niet anders maken, het is eens bi
Godt so ghesloten, dat ick sijn sal, en gheen
andere, so ghi ghehoort hebt, ghi en docht niet
weder om sien, als oft pewers elders eenen
anderen wijnstock ware, dan ick, oft dat ghi
lieden, oft andere sult warachtighe wijnran
cken sijn voor Godt, dan inden eenighen wijn
stock, den welken Ick ben, want hi heeft wel
ghesien (so ick gheseyt hebbe) hoe dat toe sou
de gaen inder Christusheyt, hoe dat si teghen
dese leeringhe binden sullen, heyde, bloedige
tpramen, en valsche leeringhe, en datter veel
den naem sullen voeren, heyde des wijnstocks
ende der rancken, die daer nochtans niet in
hem en behooren, hoe wel si nochtans al vult

haer beste ghedaen hebben, ghelijck der her-
noeten secte openbaerlick ende onbelschaemt
haren franciscum met sinen reghele verhe-
uen door eenen wijnstock, ende hem in allen
stukken ende wercken, ghelijck gemaect Chri-
sto en ghelouwen, en so gheleert, wie daer
wilde een rechte wijnrancke sijn, en volcomē
vruchten brenghen, die moeste den seluen na
volghen, en als sulcken reghel houwen.

Dier ghelijcke sijnder geweest, en wordē
alstijt seer vele die sulckē naē en schijn boerē,
also (gelijc Christus selue seyt) dat ooc de wt-
vercozenen machte verlepdt wordē, want si
deel hupscher en schoonder schijnē, dan Chri-
stus met sinen ranckē, en ic daer teghen (wilt
hi segghen) niet eenen wijnstock, maer eenen
wilden dorren strupc, en ghi lieden de doornē
aengelien werdē, mer en laet v liede niet ver-
lepde met eenē heerlikē sijn en veel clappēs,
want ic moeten alleen sijn en bliuē (als van
Godt selue tot eenen wijnstoc geplant en ge-
sedt) en ghi lieden als ghi aen mi hanghet en
blijft, so suldi alleē sijn die oprechte wijnran-
kens, al waert dat de duuel en alle de werelt
anders sepde. Dese vermaninge en repetitie
is so nootsakelic dat niemāt en verstaet, noch
en geloofst, ten si dat dē tijt en noot come door
ooghē, dat mē clærlic nu siet, hoe veel en me-
niger hāde sectē en droomē haer opstellē tegē
desen wijnstock, en hoe weynich daer sijn, die
in hem volstandich bliuen. Dit is deerste,

Ten anderē spreckt hi oock daeromme alle
wie in mi blijft, en ic in hem, tegen die halliche
Christenē, dat miē weten sal, dat niet toeghe
en sal, doer natuerlijche cracht, oft werck, die
iemant een warachtighe rancke in Christo sijn
want ten moet niet ghemaect sijn, maer ghe
wassen dinc sijn, en vāder naturē oft aert der
wijnstocks Christi sijn, den wijnstock en die
rācken en sijn niet te samen geset oft geplac
als een wilken oft rjns wt eenē drooghen hou
te, maer het moet de selue rechte natuerē en
aert sijn wt Christo ghewassen. Wāt dat er
maect niet eenē Christenē, dat hi so ghemē
is, en onder de Christenen woont, ghelijck de
Apostel Judas onder die andere, die wel mee
ghen met den Christenen, biddē, leuen, vā
ten sacramēte gaē, en eerlijc also leuē, dat mi
se niet en can verwoipē, en ten sijn nochtan
niet rechte rācken, maer vreedē, drooghe, de
ne rjfers, tusschen de drupuen, hoe wel si
dat aensie en schijn, deel schoōder aensien heb
bē voor andere. Maer nu moet so sijn, wie er
Christen sijn sal, die moet sijn natuerlich ghe
bore, en gewassen wt den wijnstock Christi.

Daerom en ist hier in dese sake niet te do
gelijck de vermornde bischoppen oft mon
ken, oft nonnen meyuen, si maken de lieder
heplich, met haren gupchel spele, als si die
Christina aensmeeren, crupuen scheeren, en
de cappen aensteken. Maer dat blijft al ong
maect en onghesneden, en eē oprecht biteba

ende gaepfel. Maer een Christen, ende op
rechte heplighe, dat moet sijn een Goddelick
werck, ende geschepsele, die welcke is sulcke
een meester die alle dinck met eenen woorde
wt niet maect, dat het gheheel ende volcomē
is, dat en vermach gheen mensche werck,
regele, noch oordene, want hoe langhe een
Abt aen eenen Monick weecht, leert, ende
wendt, so en maect hi anders niet dan een
nen mensche so hi geschapen is, in sijnen wijs
le en redene, oft bleesche ende bloet, de welc
ke anders ghecleedt is ende een andere ma
niere van doene heeft: Maer nochtans blijft
den aert, so hi was, een schale noch als te vo
ren, ende niet anders ghesint noch anders
van natuere, want hi draecht noch den ouden
Adam aen den hals, als te voren, sonder dat
hi daer ouer ghetrocken heeft eenē hütenban
ende een ander maniere ende wijze heeft aen
ghenomen. Dat heet al menschens bedrief
ende maectsele, gelijk een schoelmeester een
kint wendt ende weecht met werken, maec
ken can daer van gheen andere creatuere ma
ken oft andere vorm oft maectsel gheuen,
maer sulck moet alleen maken die scheppere
doer sijn heplighe hant ende cracht, sonder
des menschens hulpe.

Dat gaet nu also toe, wāneer ick gedoopt
werde, oft doert Euāgelium bekeert, so is de
heplige Gheest daer, ende neemt mi, als eenē
clomp leems, ende maect van mi een nieuwe

creatuere, die volckē anderen sin, herte en ge-
dachten cricht, te wetē, rechte kernisse Gods
en oprecht hertelic betrouwē in sinder genoe-
de, Somma grondt en bodem vā minder her-
ten wert vernieut en gherepuecht, dat ick en
gheheel nieu ghegroeyse werde, gheplant
inden wijnstock Christo en wt hem gewallen,
want mine heerlichept, gherechtichept en re-
nischept en coēt niet van mi, noch en staet oec
niet aen mi, maer is alleen wt en in Christo,
welckē ic ingewortelt ben, doert gelooue en
ghelijck als dat sap wt den wijngaerde hem-
inder rancken bedeyt et c. En ben nu sijn ge-
lijck, en van sinder aert, dat beyde hi, en ic een
natuere en wesen sijn, en ick in, ende doer hem
draghe vruchten, die niet mine, maer des wijn-
stocks sijn.

Also wordt van Christo, en den Christen
eenen coeck en een lichaem dat daer oprecht
vruchte voort vrenct. Niet Adams, oft sine re-
ghene, maer Christi: want dat hi doopt, pre-
dicht, troost, vermaet, werct, ende lijdet, dat en
doet hi niet, als een mensche van Adam, maer
Christus in hem. Also dat sinen mont, en tonge
ghede, daer mede hi Gods woort handelt oft be-
kennet, en is niet sine, maer Christus mont en
tonge: sine hant daer mede hi werct, ende den
naelken dient, die is sijn heeren Christi hant,
ende lidt, die daer in hem is (also hi hier seyt
ende hi in Christo.

Siet, dat is, dat hi seyt (wie in mi blijft en

ick in hem et ce. te beteekenē, dat het metten
Christenhept also toegact, dat hi niet van wt-
wendighe aenghenomen oft als een cleet aen-
ghetoghen, noch nieuwe maniere, oft wesen
aenghenomen si, so dat te wercke gaet, ende
leue, ghelijck de monikerije ende haer verster-
de heplichte pt, maer also, dat hi doer Gods
woort, en gheest nieu ghebozen, ende gheheel
een nieu mensche si wt den gront der herten.
Maer na dat het herte also nieu ghebozen
is in Christo, dan volghen daer oock vruch-
ten, bekennisse des Euangelijs, ende werckē
der liefde, gehoorzaemhept, patientie, repnich
sijn et ce.

Also wilt Christus sijn discipelen hier me-
de vermanen, dat si ia bliuen bi sinen woorde
welck maect nieuwe ghebozene, ende ghenae-
ruerde oprechte Christenē, die daer vele vruch-
ten brenghen wt den wijnstock, en hem wach-
ten, boor alderhande andere leeringhe, sulcks
verkerrende, ende wt de vruchten, den boom,
maken willen, oft wt dijckelen ende doornen
drupuen: want dat en wordt doch upimmer-
meer niet daer wt, natuere blijft natuere, en
aert en laet van aert niet, en wāneer perwant
langher leerde, poochde, ende hem met werck-
ken crencte, su en sal de natuere niet anders
werdē, natuere ende aert die moeder sijn, noch
men salt niet geenen pooghen, noch crencken
wt rechten, want dese twee sijn altijts wiht on-
derscheyden. Een heet ghemaect, dat andere

heet ghenatuert, oft ghewassen. Nu gaet hi
altijts also, datmen veel hertere, en grou-
licker drijuen moet, aen dat wi maken, ende
doch niet voort en wilt, dan met tghene, dat
ghewassen is, want dat gaet, staet, teeft, ende
doet van hem seluen wel, hoe het behoort. Nu
so oock (spreect hi) Alle andere leerings
moeten altijts met drijuen ommegeen, dat
tot wercken yet makē, ende en connens doch
nietwers hen brenge. Mer als ghi in mi blyft
ende sijt, als inden wijnstock gheplant, ende
natuerliche rancken, dan wordy sekerlick ge-
de vruchten, ende sult der seluer vele bren-
ghen.

**Want sonder mi en condy niet
ghedoen.**

Dit is een cozt slot, ende verclaert genoeg
dat alleen gheseyt is, Sonder mi, dat is, want
neer ghi niet in mi en blyft, ende doer mi niet
ghebooren Christenen en werdt, so en sal
niet doen, maect nochtans ende doet wat ghi
wilt. Waer hoe wonderlick spreect hi hier,
so grouwelick, ende so verdrietelick? Sullen
der dan so vele vrume, ende wtneemende
den sijn, als voortijts onder de Jueden, ende
noch onder de Christenen sijn moghen, die
altmael, niet ghedaen en hebben, ende alle
male verloren sijn? Daer si veel meer, ende
grooter dinck, volbrocht hebben, ende niet
doen, dan dat arme ellendich huoph en die niet

en weten te segghen, dan van desen Christus?
D'het is een schandelick ende lachterlic woort
in den ooren der grooter heplighen, als daer
sijn ghe woest, die heplighe Joden, Phariseen
ende ander, als sinte Paulus in sinder schoon
der onstraffelicker gherechticheyt, na de wet
ende nu de gheesteliche Heremijten, Carthu-
sers, ende andere monincken (so ick oock ghe-
woest ben) die niet so grooten ueerlicheyt
daer om dat aenghenomen hebben, om dat si
wilden droem sijn, ende ten hemel commen.
Siet oock aen de Heydenen, hoe dat si hebben
lauden en volck gheregeert, costeliche wet-
ten ende ordinancien ghemaect hebben, schoo-
nen brede, paps ende heerlicheyt ghehouden,
alderhande costen voortghebrocht, dat al de
weerelt van haerlieden wijtheyt spreekt, ende
berwondert. Item men leest dat sommighe
ketteren, veel strager geleest, en groter wer-
ghedaen hebbe, dan die oprechte Thullenen, als
de Cathari, en Encratiten, ghelinc oock de xl.
daghe te ballene, vandē ketteren wt ghecomen
is. En men van Turckē seyt, datter vele van
hemlieden, een geheel strange leuen leyden, en
wonderlike groote wercken doen, niet vallen,
aelinoesen, en anderē et c. Ende alle secten al-
leen ouer onse leeringhe crijsschen, daer om
dat wijt niet so hart aen en grūpen, segghen-
de: Wi en hebbe den geest niet, om dat wi niet
en leuen ghelijck si lieden, hoe spreekt dan hier
Christus, sonder mi en condy ghi niet gedoen.

Dier op ist so te antwordene, als daer hoer
gelept is, dat hi hier niet en spreect vā nature-
lijcken, oft weerlijcken wesen, oft leuē (so dat
die sotte ghecken segghē) maer van brucht,
des euangelij. Want hi heeft de weeret, so
gheschapē en benolē, dat hi haer heeft waer
ghegheuen, lichamelick te regieren, ouer de
ghedierten, doghelē, en bisch. Itē hups te hou-
den, kinderen opbreughen, dlandt oeffenē, lan-
den ende volck regieren, etc. daer af en der
Christus niet leeren, want het is van te we-
ren der natueren inghepland, en in haer he-
te ghescreuen, daer toe alle boecken, die ghe-
screuen sijn, wt der heyligher scrifture, sin-
wt dien put oft poel wt ghecomen. Daerom
en moetmen Christus leeringhe ende woort
daer toe niet trecken, als oft hi wat anders,
meer oft beters wil leeren, ende ordineren.
Hi spreect alleen van sijnē gheestelicken rij-
ke, en regimente, daer in Godt selue woont,
regiert, en werct, door sijn woort, en gheest,
tot eenen gheestelicken, ewighen leuen, en
dat heet Gods eyghē regimēt, datmen doopt,
dat Euangelium prediet, het sacramēt geeft,
die siecke, bedruete herten troost en sterct, die
quade berispt, en kraft met den van, ende die
wercken der gherechtichept en der liefde vol-
brengt, en verdracht dat cruce en lijden,
dat geschiet daer toe, dat wi Godt aenghe-
mesijn, sijnē kinderē sijn, vā sonde en doot ver-
lost, en dat ewich leuen hebben, daer toe en

doet, noch en vermach, dat weerlijck regimēt
niet met allen, want het met de seu leuē al epu
den moet.

In dit rijck (lept hier Christus) en sidi niet
noch en doet, noch en vermoecht niet, wāneer
ghi niet in mi en sijt, noch en blijft, ia het is al
puer niet voor Godt, wat al de weerekt voor
neemt, denct, doet ende vermach alle de Jo-
de, Torckē, Paus, heplighē, epg hē boornemē
ghestelicheyt, en versierdē Gods dienst, ghe-
lijc oock een pegelic ketter, die van Christo ge-
ualen is, en can nimmermeer niet oprecht ge-
leerē, noch doē, maer boeret beyde hē en ande-
re liedē vordere vā Christo, als nu die weder-
doopers met harē boornemē, doopē alleē bup-
ten der kerckē, en strijden teghens den geest,
somē aen harē vruchtē wel liet. Des ghelies
oock alle monikē, en vordenen die haer werck
en heplicheyt leerē, ende driuē en connē nym-
mermeer tot Chalkum ghecomē, noch eenen
mensche, tot rechter kennisse brenghen, geenē
sekerliken raet oft troost gheuen, noch van-
der sonde helpen, oft eenighe Christelijcke
vrucht voort brenghen. Daeromme wat si
doen, al ist dat vele, groot, ende swaer werckē
sijn, so ist doch al verloren, ende hoe meer si
haer lieden marteliseren en quellen, hoe min
dat si hercrighen, so ick selue doet mijn ep-
ghen experientie moet ghetuyghen, na dat
ich ouer. xx. iaer, een vroom Monick geweest
bē, pagelic nulle gedaē, en mi also met biddē

ende vassen ghecrant, dat mijns niet lang he
en soude geweest sijn, hadde ick daer in ghe
bleuen, ende als ick doch sulcs alle te gader
brachte, so en can ic mi daer mede niet ghehel
pen, ia aen dalder minste aenrechtige, dat ic
conde vooz Godt segghen: So veel heb ic ge
daen, siet toch dat aen, ende sijt mijns ghenad
dich, wat hebbe ick dan daer mede wtgerecht
dan dat ick mi te vergheefs ghemarteliseert
hebbe ende verdoruen, ende dien tijt verloren
hebbe, ende moet nu dat oordeel Christi daer
ouer late gaen. Ghi hebbet sonder mi gedone,
daerom en ist niet, en en behoort in mijn rijck
niet, en can ooc v noch eenen anderen niet hel
pen, noch nut sijn ten ewigen leue, ia ic moet
nu selue ter sonde maken, ende verdoeme, als
inder afgoderije ende onghehoouicheyt ghe
daen, ende daer vooz verichacken, als ic daer
om pepnse. Noch heeft oock een peghelijck
daer aen gehangen, en allulc vooz heplicheyt
gehoudē, daer heeft de werelt genoeg toe ge
geue, en sulckē heplicheyt en verdiente wille
afcoopen, gelijc si die onbeschaet veel geloeft
en met segelen en brieuen vercocht hebben.

Also is hier besluten een grouwelic oordeel
ouer alle leue en doen, het si so groot, heerlic
en schoon dat wille, in dien dat sonder Chris
to is, dat het niet doen can, en niet heet sal,
Groot en veel ist wel vooz de weereit, want
het heeten wtneemende en costelike wercken,
maer vooz Godt in Christus rijc so en ist wa

rachtich niet, alst wt hem niet gewassen en is
noch in hem en blijft, want het en is niet sijn
woort, doopsel ende sacramēt, maer ons selfs
gemaect dinck, dat wi bouen den woorde ber
siert ende ghedoocht hebben, daerom en cant
gheen vrucht brenghen, noch voor Godt ghe
stadvich bliuen, maer moet als eenen huplen
ende verdoochde boom, sonder sap en cracht
wtgeroedet, en (so hi hier na sept) int vier ge
worpen worden, daerom laet andere sonder
hem maken dat si connen, tot dat si van en wt
haer werck een nieuwe gheboorte, en vāder
vrucht den boom maken, maer si sullen (oft
Godt wilt) dit woort waer maken, en van al
les een puer niet maken.

Maer wie ghelooft dat dit woort hem so
wijdt soude bestreckē, en so veel biede verdoe
men, oft dat de weereft so vol valsche Chris
tenen en hepligen ware, mer het wordt ons
ghepreect, dat wi niet te vergheefs en loopē,
noch arbeide (gelijc S. Pauwels vermaent)
maer roesien, dat wi doch in Christo bliuende
beuonde wordē, dat is, aen sijn woort houwē
en ons niet daer af en late driuē, so sullen de
oprechte bliuēde vruchte noc volghen, want
het is eenē grooten troost, wanneer een men
sche weet, dat hi niet te vergheefs en leeft en
werct, maer dat sijn werck Godt aengenaem
ende oprechte vruchten heeten, en van grou
de des herten can seggen: Ic ben in Christus
ghedoopt, dat en hebbe ic niet selue voorlien,

noch doer mijne Verdene regele oft mensche
wille gemaect, maer mijn Heere Christus sel
ue, dat ben ick seker. Ten anderen weet ic, en
de bekenne voor al de weereelt, dat ick doer
Gods ghenade aenden man ghelooue, ende
dencke bi hem te bliuē, en te laten, bepde, hō
leuen, en altermael, eer ick hem wilde verloof
ehenen. In alsulcken ghelooue sta, ende seue
ick. Daer na, ga ick wt, ete ende drincke, sla
pe en wake, regere, diene, arbepde, doe, en lij
det alle inden ghelooue, diens daer ick in ghe
doopt ben, ende weet dat het goede vruchten
sijn, ende Godt aenghenaem.

Want eenen sulcken mensche, wat hi leeft
en doet, het si groot oft cleyn, en heete hoe het
wille, sint al enckel vruchten, ende en can son
der vrucht niet sijn, want hi is daer toe ghebo
ren in een nieu wesen in Christo, dat hi sonder
faute, vol goeder vruchten is, ende wort eenē
sulckē al wat hi doet licht, en sonder swere at
bept oft verdriet, hem en is niet te swaer, oft
te groot, dat hi niet lijden en draghen en can.
Daer teghen, die andere die het gelooue niet
en hebben, en selue vruchten maken wille, oft
si hen lieden afgrifelic marteliseren, en veel
grote wercken, en meer dan andere doen, so
en hebbe si nimmermeer sulckē troost, maer
doen alle dinc met swaerder herte, dat si dies
nimmermeer vrolic en werde, noch seker sijn
dat het Gode aengenaē si, en also wat si doen
te vergeefs ende verlore is. Dat het waer is,

Wat sonder oft blypen Christus is, dat is niet
ghedaen, en sijn puer enkel blype, onnuttich,
nietelike werckē: en wederom in Christus ist al
ghedaen, en sijn puer oprechte, volcomende,
costelike vruchten.

Maer sulen en can de weerelt niet haren
dasschen heylighen, en ketters niet verstaen,
wat soude dat (legghe si) door een Christen
sijten can hi doch niet meer dan eten en drincken,
in hups arbeiden, hinderen ophoude, en
den ploech in de hant nemē etc. dat can ic ooc
also wel, ia bedt. Een man moet een onder-
schept maken tusschen dat, welck een Christus
doet, ende tegene dat een Heiden doet, en
niet al vruchten des Christelicx leuens heetē,
anders heeten die Heidenen beter dan wi sie
den, na alsulche gemeyn wercken, als vader,
ende moeder, knecht, man oft wijf doet, daer
om moeten wi yet wat anders ende bisonder
hebben, bouen des ghemeyn mens werckē,
als in een clooster gaen, op de aerde liggen,
wollen hem den draghen, dach ende nacht bi
malanderē bidden. Also legghe si wt die
wercken, die welke si heeten een heyligh le-
uen, ende Christelike vruchten, en coets daer
na besluyten si, dat gheen heyligh leuen en is
hinderen opbrengghen, hups werck doen, en
dier ghelijcke, want si en connen niet iuge-
ren noch ondeelen na den struyck oft geboer-
te inden wijnstoc, maer aensien alleen dat wt-
wendich schijn des wercks, maer wie en weet

dat niet, dat die monickerijē met haren wercken groeter schijnen, want mensē so aensien wilt ende rekenen, hoe dat si ghemaect en̄ gefondeert sijn, en̄ niet na den aert oft ghebuecte van waer si comen?

Maer nu spreect Christus: dat die alleen goede vruchten sijn, die daer geschien vā dien die in hē sijn en̄ bliuē, en̄ wat alsulcke doet en̄ leeft, dat heeten alle goede vruchten, oft oock slechter ware, dan dat eens boermans knecht eenen waghen met melste lade, ende wt boerde, dat en̄ connen si niet verstaen, maer houde dat en̄ alsulcke, als sise voor oogen sien, voo ghemeyn Heydensch werck, maer bi de Christenen wordet groot onderschept tusschen de wercken so sise duen, ende so een Heyden oft een ander sonder Christo doet, als ist dat het gelijc gans eenderley werck si, wāt der Heydenen werck niet en̄ groept noch en̄ walt wt den wijnstock Christo, daerom en̄ connen si Godt niet aenghensē sijn, noch Christe lieke vruchten heetē, maer der Christenē wercken, wāneer si gaen wt dē gelooue aen Christum, so sijn si alle puere oprechte vruchten, ghelike men vādē schepe seyt, datter niet aen hē en̄ is, dat niet goet en̄ is. Niet alleen het vlees, bel ende beene, maer oock de pisse ende melst.

Daerom het is waer, Een Christē mēsche en̄ schijnt met sijn werckē en̄ vruchtē niet als ten kettere, maer sonderlinge, wāneer hi gheē sondelic gheuepust werck voort en̄ brēgt, maer

blijft bi de gemeyne dagheliclike wercken, so
si hem door comē, maer het faelt daer aen, dat
de weereit niet en can aensie oft verstaen, dat
het wercken sijn eens nieuwen persoons in
I hullo, daerō wordt eenderhande werck ou
ghelic ooc wel in eenen mensche, die te voren
eer hi in Christus geloofde, hadde een werc
gedaen, ende daer na ooc doet, maer te voren
wast een dijstele, ende doorne bupte den wijn
stock, dat hi gheen vrucht dragen en conte, en
wat hi dede verlore en verdoemt ware, maer
als hi nu een Christen is, dan is sulc werc een
schoon darpue en costelic, met daer wt, dat si
also ghemaect oft gedaen is, maer om dat wt
den gueden strupck en wijnstock coemt, wele
Christus is.

Daerom en geldt niet, daer na te rechte,
wat voor werck gedaen wordt, maer wt wat
gronde het ghedaen is, het en lept niet aen de
daet, het si groot oft clepue, veel oft wepnich,
maer aen de fonteyne ende poel daer si wt
bloepen, daer schepde en onderschepden hem
bepde, der Christenen, en alle andere op der
aerden leuen ende wesen, want hier coemt
Christus, en maect het onderschept, en spreekt
tot hem; Die daer niet de wercke ontgaet, die
hi wt hem seluen heeft aenghenomen: v doen
en is niet ende verdoemt. Ich (spreekt ghi) heb
be so veel iaren dagelic misse gelesen, so lan
ghe gheen bleesch gheten, ende mi ghecaltot,
ende is mi hertelic suer gheworden so strau

ghelick te leuen. Sullen dan so veel groote
sware werckē niet sijn? Ja (spreect hi) het mo-
ghen wel groote sware wercken heetē, maer
ick heetse puer niet, want si sijn alle sonder
mi ghedaen.

Daer teghen mach wel een arm machbe-
ken sijn (als die maghet Maria) die gheē son-
derlic werck gedaē en heeft, dan andere ghe-
mepne liede, daer spreect hi dat oordeel. Siet,
dele en heeft utwer grooter swaerder werckē
geen met allē, en is doch vol goeder werckē,
wāt het sijn sulcke wercken, die daer heetē in
mi gedaen, daerom achte icke hoor castelike
edele steenen, ende wilsse prijsen en louē voor
Godt ende alle Enghele, maer v wercken,
want si niet in mi en sijn, en sullen niemans
toe doghen, dan dat men se als doornen ende
dijstelen int vier worpe, dat en sal v niet hel-
pen noch ghelden, dat ghi bitterlick schrept,
dat v ouercht gheschiedt, oft v ontschuldighe
ende segghen: Ic en hebt niet ghe wetē; maer
hi sal v oec dan segghen: Waerom en hebt
ghi mijn woort niet ghehoort, daer in ic te vo-
ren ghelept hebbe ende ghewaerschoot dat
men hem sal wachten door alle wesen, dat son-
der mi vooghenomē mach worden, ende vult
besloten, dat sonder mi niemant doen en can.
Daerom sal miē leere de werckē niet aensten,
als de koe eenen tuere aensiet, maer wt wat
herte ende persoon dat gaet. Ja de selue in
Christo, daer laet dat werck groot oft slepē

sijn oft heeten, hoemen wilt, so salt heeten een
goede vrucht, want wat in hē blijft, dat moet
veel vruchten draghen, ende alsulcken werck
costelijcke drupue heeten, is ofter ghelijck on-
dertusschen sonde mede loopt, en gheluckelt
wert, want dat is het mest daer mē mede deu-
acher can oeffenē, dat ooc sine gebreken moe-
ten te goede, ende niet ter schanden gherake.

Ouer dander side sijn onder de ande Mo-
nische, Turcsche en Heydensche hepligē, niet
alleen de openbaerlike sonden verdoet, maer
oock haer beste werck, daer mede si lieden mey-
nen den hemel te verdienen, sijn verwoopen,
en te gader ten viere verwesen, ende sulcken
oudeel gaet behaerlic en bi rechte ouer haer,
want wat dupuel beweert ons, wi die Chri-
stenē heeten, ende gedoopt sijn, dat wi vande
doopsele en van Christo vallen, en ons hepli-
ghe werckē soechē en voerē sonder Christo?
willen niet so leuen, arbeydē en doen, als die
andere ghemeyne Christenen, en die liede de
oogen open sperren met sonderlinge nieuwe
versterde werckē. De ketters seggen: Icken
kenne gheē sonderlic werck noch vrucht des
geests bi die, die niet dan vā Christo en wetē
te leeren. Men moet hē anders boeghen, niet
deerlic sien, niet grauue rappē en niet epgēs
te hebbe, oft gelijc de monicken met vastē, ca-
stijpinge, niet eten en drinckē gelijc de andere
wat sulcs maect eenē grootē schijn, dat thole
deuet en seyt: Wat sijn onse predicantē en die

haer lieden na volghen teghen desen, dit is
heplighe Christenē liedē, diet al verlatē, gā
rappē dragē, en dier gelijc, latē hē so betoone
ren en verlepden van Christo, en hē gheschiet
recht. Hoozt doch, dat Christus al hier seyt,
datmen niet en sal aensien noch vonnissen, en
sulcke wtwendige, versterde wercken. Mer
men sal aensien na den struyck en daer si woe
romen. Daeromme suldi te horen draghen
waeromme sie di so suerlick, ende draecht ende
grautwen rock en cappe, ende maect wat sou
derlicks wtneemende hoor auderētia mē more
sekerlicks so aengrijpē, en hem vāder weere
berzēdē, wilt mē salich werdē. Daer si mē
dē esel met dē oorzē bouē al wtneemē: ghi se
delicke gupcheleere en verlepder, hoe wilt
ghi vruchten maken, sonder ende buyten des
wijnstocke. Het en helpt niet suer te siene, ten
hemel te comē, maer ghi moet eerst indē wijn
stock sijn, wt diē moet het wassen en gnepen
Daeromme is sulck v werck verlorē, en niet
aenge sien dat het is wt, en sonder Christo, ja
teghen Christo.

Wie niet in mi en blijft, die
wordt wech gheworpen, ghelijck
een rancke ende verdroocht, ende
men vergaertse, ende werptse int
bier, ende verbertse.

Si heeft sijnen Christenē, den hoogē troost

gelatē en een wt nemē beroemē, dat een Chri
stelich leuē (so sāge als het indē geloone blijft)
is een costelijcke vrucht, en sulcke eene vrucht
die niet op de eerde en blijft, oft hier eē epnde
neemt, maer inden hemel er welick, met ons
blijuen sal, het si oock wat, ende hoe cleyn het
wil, welck sal ons hier oorlsake ende vermen
ghinghe ghenooch sijn, bi desen heere Christo
gheerne te bliuen.

En sedt her nu de contrarie lesse, en sluyt
een cozt en afgrijselich oodeel, ouer alle leuen
en wesen dat wt hē niet en walt, en in hē niet
en blijft, en verclaert vā vñderhāde scadē die
den ghenē oueruallē sullē, die niet inden ghe
looue bliuē noch aen den wijnstock hēlieden
houdē, want het is beslotē (ghelijck hi seyt) in
mi ist al enckel vrucht, vuptē mi ist enckel sca
de. En soude peners pet goets sijn, ende voor
Godt ghelden, so moet dat heeten wt mi ghe
wassen, en gegroept; anders en wort daer niet
wt. Daerom hebby hier bepde de donnissen,
deen tegen dandere, in dien ghi aen mi blijft,
en van mi niet af en valt, so sijt seker, wat dat
ghi leeft, doet en lijdet, sijn enckel goede vruch
ten, Godt hertelic en wel aenghename. Ouer
dāder sijde, wie dat niet in mi en blijft, die
mach doē wat hi wilt, en can, maer het sal hē
boortgāe als der rancken, die gheē vrucht en
brenghē diemē af snijt, en wech werpt, dat si
verdrooghē, en daer na vergadert, int vier
gheworpē, en verbert werden.

Dit is ooc een vromde gelijckenisse, en ooc
vande Propheete Ezechiel. xv. c. doorsept, ende
schijnt al oft si tot den seluē tot gesoghē waer,
want also spreect Godt daer selfs: Ghi men-
schens sone, waer toe sijn de drooghe rancken
goet? canne ooc wat goets daer tot gemake?
de rancke is doch eer edel houdt, door alle an-
deren alst aendē wijnstoc staet, want het heeft
dat edelste sap, en vrucht, noch gaethet hē also,
so volcken het vanden stocke coemt, dan en is
niewers toe nut (Spreect de Propheete) dat
men can eenen nagel, oft haech, daer af gema-
ken, daer aen men yet aen hangen soude con-
nen, maer en diēt niewers toe, dan datnēt int
hier worpe, dat het herberne, en tot allchen
verteert werde.

Also ooc hier (spreect Christus) welcke rij-
ke niet in mi (als aen den oprechten wijnstoc,
en blijft, die en can geen vruchtē meer ghedra-
gen, maer moet vanden stock afgesnede wer-
den, dat hi den anderen rancken niet hinderlic
en si, en daer na als hi tot den wijngaerhof
bergaert en wtgeworpē is, moet hi verdroo-
gen, en en doerth voort aen niewers toe, dā dat
men sulcke tsamen binde in eenen bondel, en
int hier worpe, ende daer inne bernen late, tot
dat si gants in allchen verandert sijn. Dat is
alles gesproken tlegghē de gheue, die geen op-
rechte geloouige Christenē en sijn, en doch en
sijn maer vermetende geesten, dat si mepuē, si
sijnt geheel alleene, en mepuē, dat si ooc sou-

der Christus so veel vermogen, dat si wortelē,
en groē sullē bliuē, ja willē trouwelic, de be-
ste en voornemste ranckē sijn, en niet tot ghe-
woepē, maer voor andere verheue, en gheert
te sine houdē hemliedē daer bore, dat de Chri-
stenhept en soude niet connē sonder hēliedē in
welen bliuē, gelijc als ooc de Paus, bisscoppē
(met andere keteren) vermetē, maer hier voor
waerschout hi ons, dat wi ons wachtē, en wel
toeliē, dat wi in hem bliuen, en niet in sulcken
grouwelickē geuoelē en gerakē. Wāt dat bō-
nisse is recht beslotē (sept hi) also salt gaen. Al-
le die niet in mi en bliuen, eerstelick moeten si
wech geworpē wordē, gelijc den eerste Psalm
ooc sept: De goddeloose en bliuē niet staēde
voor den gerecht, dat is dat eerste, dat si afge-
seden werden en geschpeden, banden hoop-
ken, die daer oprecht prekē, en geloouē, welck
is dat oprecht werc en officie der Christēhept,
en de bergaderinge oft gemeynte Gods, so-
men ooc voor oogen siet, dat si bi malcanderē
niet en bliuē, warachtige prekinge, en valsche
prekinge, oprechte Christenē, en valsche Chri-
stenē. Ja si scheidē hem seluē de een vanden
anderē, wāt dat woort, oft leeringe, scheidt de
hertē. Also en connē wi metten Papistē hoop,
des gelicks niet wederdoopers, en andere ket-
ters niet ghehoudē, oft versamē, en si lieden
ouer dander sijde ooc met ons niet, in aer sijn
verscheidē ghelijc winter, en somer. Somma-
r en connē bi dat woort niet ghebliuen, maer

moeten tot ghetworpen worden, dat het openbaer worde, dat si valsche, en onnutte schadelike rancken gheweest sijn.

Ma en brag hē si niet daer na, wāt si houdē dat (dat si hemliedē vā ons schepdē) niet daer hoorē, dat si afgesnedē, oft wechgeworpē sijn, maer willē daer mede Godt de naeste sijn, en de rechte natuerlike rancken sijn, maer om houdē si voor afgesnedē verworpē, en onnuttige ranckē, gelijc si ons openbaerlic schelden en verduemē, dat moetē wi lijdē, doch ist, also, gelijc Christus seyt, dat het moet gheschieden sijn, gelijcker wijs als op den doersvloer, wāneer de landtmā dat coorne weerpt, dat vaert dat coorne op de een sijde, maer dat coorn schepdt hē seluē, ende en can bidē coorne niet bliuen. Also wanneer Godt hoort gaet, en si de schuppe inder hant beweecht, dan so vaert dat kaf (dat sijn) de valsche Christenen, daer henen, dan wordt dat wech gheworpen, dat coorne blijft opdē dorich vloer: wie nu aē de repne leeringhe, ende gheloone blijft aē Christo, die heeft desen troost dat hi is een edele rancke, en wat hi doet enckel goede wercken sijn. Ouer dander sijde die andere alle, hoe groot, machtich, geleert, stout, en heftich sijn heeten, sijn si doch enckel ledighe onnuttige rancken, diemen af snijt, ende wech worpt.

Dit eenich oordeel ware groutwelick gheuoerich, wāt het geloof waer, dat een mensche

sonde wetē, dat hi moelke afghefmedē sijn van
Christo, en der Christenheyt, en beroeft des
woorts, des doopsels, en sacramēts, des voor
biddens Christi, sijns bloets, ende geests, ende
alles wat in Christo, ende der Christēheyt is
dat is berept al tot grouwelicke schade, welck
doch veel grootere hier na met hē brenghet, hoe
wel silieden noch niet en achtē, want si sijn ge
raect inde valsche leeringhe, ende daer mede
betouert, ende verblindt, dat si niet anders
en connen, en is noch niet so grooten noot met
den ghenen die daer sus ghebreckelick (ghelijc
ker onser veel sijn) noch daer toe sondarē sijn,
so si dan alleenlic bliuen vider repnder leerin
ghe van Christo, en niet ketters en werdē, wāt
de ranke can wel somtijts splijte oft croeckē,
oft anders eenige schade crūghen, maer so si
alleene inden wijnstock bliue, en haer niet so
selue vanden wijnstock en schept, dan can si
doer den seluen weder ghebeelt werden. Also
noch wel een Christē, die van sijns leuens we
ghē ghevallen, ende schade verwozen hadde,
so verre doch hi niet contrarie der leeringhe
en aengaet, so can hi anderwerf geholpē wer
den so verre hi hem aen Christum houdt, doet
verou en gelooue, en is noch niet verdoemt, en
wech geworpen, gelic de gene die een andere
leeringe en ketterijē aenrecht, na sinen dullen
rop, wilt noch recht, ende sijn dwalinghe niet
gheltraft hebben, oft in sijn sondich leuen bli
uen, en hē niet weder tot Christo houdē wilt,

want dese sijn die omutte, en wtgheworpen
rancken, hoe wel si onder de Christenē bliuē
na den wtwendighen ghellesschappe, doch sijn
si berouft alles troosts, ghenade, hulpe, en
lichept, die biden Christenen is.

Den anderē seyt Christus wijder, dat sulc
ke ranckē (die in hem niet en bliuē) niet alleen
en sullē wt gheroept oft wech gheworpe
den, maer datse oock sullen verdroghen, dat
is het wordt haerlieden hoe langher, hoe
gher, ghelijck den rancken die haer lieden sap
verlozen hebbē, en nu geheel verdroocht sijn,
die haer niet meer bupghē en connē, maer al
leen laetē breken. Also ooc wanneer een men
sche van mi gheuallen, en wt den stock ghere
sen is, so ilt verre met hem ghedaen, want mē
sal gheenen anderē wijnstock binden, sonder
en bouen desen, daeromme vallen si alleent
hoe langhere hoe diepere, in verblinthept, en
dan ilt met haerliedē wt, wāt dat sijn die twee
grouwelijcke vallen daer mede een mensche
verderft tot inden afgrondt vāder helle. De
eersten dat hi van Christo valt, den anderen
dat hi inden onghelooue ende sonde verheert
wordt. Den eersten val mach noch ghebeter
worden, wannermen inden tijt wederomme
tot den wijnstock (dat is) totter leeringhe, en
ghelooue Christi come. Maer wannermen
so blijft verdroocht, en verheert in dwalinghe,
dat is den Pharao, Judas en andere, die niet
en willen noch en souen weder keeren tot

berou en penitentie, als nu oock der papisten
hoop, die daer wel wetē, dat si vrecht hebbē
en niet nuts en sijn, en draghen nochtans ha-
ren cop hooghe, dat si daer bouē oock verbert
en verstoct goets moets niet comen en willē
tot Christus, die sijn schoon so diep in de hel
te, als si sijn sullen, want men can hem niet
waerder besondighen, dan somen afbalt vā
den ghelouue, en daer toe niet en wilt weder
keeren, dat is de sonde ter doot, die niet te hel-
pen en is. Maer si meynē, dat en schaet haer-
lieden niet, ende smaect haerlie-
den den wijn so wel, als anders, want si sijn
noch rijke, ende bet, sitten in eeren ende
ghewelt, et cete. Maer siet watter na volcht.
Men derde, men verghadertse en worptse
int vier, en mē verberntse, si hebbēt nu geheel
inden twee boorslepde stucken, en en connen
niet ergher maken, daerom en isser nu niet
meer dan die straffinghe waer te nemen in die
si niet in Christo bleuen en sijn, ende niet we-
der comen en willen, so wilt hi hemlieden dat
wederomme doen, ende sullen dat daer teghē
lijden, dat men se sal tflamen verghaderē ende
binden, ende alleene int vier werpen, dat si
berbernē, dat is dat epudelic oordeel, d welck
si niet en sullen outgaen. Daeromme wacht
daer horen, dat ghi niet inden grouwelic-
ken val en gheraect, want het en sal haerliedē
niet geschoncken werden, die niet in Christo
blijuen en willen, ja met verherdinghe haer

lieden daer teghen opsletten, ende doch seker
ingae, als si wel daer aen sien, maer het is be
sloten, ende dat ontwedderroepelijck oordeel
ghesproken, dat si sullen opgheraept in den
schoonen vergadert worden tot den ewigen
biere.

Want dat vergaderen en is niet anders,
dan so veel ghelept: Niemant dencke alleen
dat hem penant sal ontloopen, hi werde een
Satroeps, oft een heremijt, loope ende ga pel
grimagie te Roome, oft te Jerusalem, stichte
ende doe, wat hi pimmers can, so en sal hi wt
de stricken ende banden niet comen, noch der
krackinghe niet outgaen, maer metten be
steenden en verherden Pharao, Judas, Cay
phas, Herodes, Mahomet, Paus en alle an
dere ketters, in eenen hoop flamen gheraep
en ghebonden, dat si so gelijck ghekracht wor
den, dat gheschiet schoon nu hoor den toterste
daghe, daer hi den eenen na den anderē wor
pen sal, die daer begrauen ligghen, ende be
rept den oordeel, datmen die alleen int bier
worpe, ende also den eenen versteenden en
den anderen daer in ghelept worde, so lange
tot dat si alle te samen comen, datter gheen
ouer en bliue, noch en ontga, hi si hoe mach
tich gheleert, cloeck ende stout als hi wille,
daer wordt dan thier toe berept, en si liede
worden daer in ghetworpen, dat is den loon
ende het eynde dat si lieden daer hoor sullen
hebben, daer hoor dat si van Christo sijn ghe

weken ende gheualen, ende willen buytē hē
hem seluen raden ende helpen.

Ja spreekt de weereit, wat schaecht dat? het
is al om een quade vze te doen, Ja, maer hē
letter eenen quaden aenhanck daer toe ende
spreekt: Men salse herbernen, het en sal ghee
bier sijn, datse een wepnich braden oft be-
schouwen, ende daer na ophouwe, als dat
bier ende lijden, daer doer de Christenē gaen
moeten op de aerde, dat haer lieden wel wee-
doet, maer wel volcken wtghenomen wor-
den, ende oft si oock gelijck so tot puluer ver-
brandt worden, ende si lieden daer mede niet
verbrandt, maer alleen gheuaeht, gherep-
nicht ende gespuert worden. Maer niet hen
lieden en willet so niet toegaen, so si mochten
hopen weder wt te comen. Daer en salt niet
heeten een wepnich gheroost oft ghebraden,
maer ewich daer in te bliuen, ende gheheel
te puluere verbrandt, want het sal een bier
sijn, dat daer nimmermeer wt en gaet, also
Christus Mat. ix. sept.

Ja dat ghi blijft in mi, ende mi-
ne woorden in v lieden bliuē, ghi
sult bidden wat dat ghi wilt, ende
het sal v lieden gheschien.

Siet doch, hoe hochlick prijst hier Chri-
stus een Christelic leuen, als oft niemant ver-
staen en hadde, oft geerne horen wilde. Aene

hoe blijftmen in Christo? hoe ben ic, oft blijue
een rancke in desen wijnstock? So sedt hi hier
de glorse daer toe en spreect: Slaet alleen gade
mijn woort, want daer aen ligghet al, ist dat
mijn woort in v blijft, dat is: so dat ghi gelooft
en bekent de artikelē, als der kinderē gelouue
leert: Ick ghelooue in Iesum Christum on-
sen Heere, voor mi ghecrupst, ghestooren, en
herresen, sittende ter rechter side des Va-
ders, ende al wat daer aen hangt, en daer bi
blijft, ende bereypt sijt daer voor al te waghē
ende te laten, eer dat ghi andere leeringe oft
werk aennemen wilt, blijft ghi nu also in
den woorde, so blijue ick oock in v, ende we-
derom ghi in mi, ende sijn also beyde inden
anderen ghewoortelt ende gheleedt, dat mijn
woort ende v herte een dinck gheworden sijn,
ende en derf niet breeder vraghen, hoe ick in
v steke, oft ghi in mi, want dat suldi in dat toe-
comende leuē sijn, maer nu en condt ghi niet
anders ghespreken oft verstaen, dan dat ghi
mijn woort hebt, ende doer het ghelooue siet
ghi in mijn bloet ghewasschen, ende doer mi-
nen gheest ghesalft ende beleggelt sijt, so ist
dan al wat ghi leeft oft doet wel ghedaen en
enckel goede vruchten.

En niet alleen sult ghi dat hebben, maer
oock wat ghi als dan bidden sult, dat sal v toe-
ghelept sijn, ende sekerlic ontfraen, wat wilt
nu dan meer hebbē? al wat ghi doen sult dat
sal Gode behaechlich ende aenghenaem sijn,

ende ghi sult dat lieue kint sijn, ende en condt
niet berderuen, al ist dat ghi noch oock ghe-
breckelick sijt. Ende gelijc een kint, oft cracke
onderwijlen hem dupl ende onreyn maect,
daerom en wilt hi v niet so gheringhe wech
wozpen, maer hi wilt v primers repnighen,
ende beteren oft vermaken, daer toe so suldp
oock de macht, eere ende heerlichept heb-
ben, dat wat ghi alleen biddet, dat sal v ghe-
bueren. Hebt ghi nu eenich ghebreck oft noot
die v benaut, so roept alleen aen mi, en doet
den mont ghetrouwelic open, ende ghetroost
ghelijck een kint tot sinen vadere, de welke
hem laet alles gheuallen, wat het kint doet,
dat hem alleen aenden vader hout, sonderlin-
ghe alst met hem kinderlic en toeffelic spreekt
ende van hem wat bidt, dat hi gheerne dat al-
le doet ende gheeft, wat dat kint hebbē wilt,
ende niet alleen dat, maer hi socht voor dat
kint, en denct niet anders, dan hoe hi in al-
le dinghē dat ghebreck heeft, hem dat doe en
gheue. Sulcs sult ghi (spreekt Christus) v se-
kerlick aen mijnē Vadere, en nu versekeren
so verre ghi alleen inden scrupck, en de ranc-
ke aenden wijnstock blijft, dat son nu de twee
stuckē oft punten (daer af de Propheet Za-
cha. xij. c. sept) den geest der ghenaden en des
ghebets, die ouer de Christusē des Heerē wt
ghegoten wordt, de welke haer lieden eerst
aengenaem maect, dat alle dat si doen Gode
aengheuen en enchel ghenade is, en in dict

hi noch sondich is, sal van doer de selue verge-
uen en gedect worden, daer toe ons drijft, dat
si in alderhande noot tot Godt sullen schrepen
ende inder herten des versekert sijn sullen, dat
si verhoort sullen worden.

Daerom hebben de Christenē seer groot
en sonderlinge vordel en roem, so verre als
si valt int ghelouue bliuen, en henliedē wach-
ten voor valsche leeringhe en leuen, en is een
heerliche, troostelike prekinghe vanden Eui-
telicken staet. Wat dypuel hebben wi ghe-
maect met onsen preken van Monicherijē en
alder onreynicheyt, so wi hebben gheopen-
baert, hooghe gheacht, en verheue hoochelic
den Christenen staet en ons doopsel: waer is
pewers eenē staet, oft leuē op aerde, daer af
men sulcke heerlike toefegginghe vindt, als
vā desen: de welcke die daer Christenē heetē
en gedoopt sijn, int gemeyne toefeggeft sijn,
het si Monic oft leech, heere oft knecht, vrou-
we oft maecht, ionc oft out etc. dat moet eenē
salighen staet sijn, ende hoochlick te prisen,
dien alsulcke godlike toefegginghen ghe-
gheuen sijn, dat watmen daer in van Godt
bidt ende begheert, sal sekerlick verhoort en
ia sijn, ende sonder dat, alle tgene dat daer in
gheschiet, sal voor Godt wel ghedaen en ghe-
loeft worden. Souden wi niet behoortlic daer
na loopen, oft pewers een alsulcken toefeg-
ginge te vinden ware tot het eynde der tsee-
relt: Nu wordt die ons voor de dore ghedaen

ghen sonder onsen arbept ende cost, den eenē
also wel als den anderen, wie die alleen aen-
nemen wilt. Hoe hebbe ick so langhe tijt (doē
ick wilde een broem Monick sijn, so ick oock
was) mi so gearbept en̄ ghemarteliseert met
vasten, waken, bidden en̄ andere, dat ic moch
te sulcs vercrigen, en̄ doch mijn leuē lanc niet
en̄ conde dat hert begripen, dat Godt mijn
werck dat ic neerstelic gedaē hadde aengenac̄
was, oft mijn gebet sekerlick verhoort ware.

Daerom ist een viandelic veruloect leuen
gheweest met den gantschen hoop ende staet
der Monickē, en̄ alle andere, daer mede men
heeft willen Godt dienen, en̄ doch nimmer-
meer tot den roem en̄ troost gecomen en̄ con-
den so de Christenen hebben en̄ seggheu: Ich
weet, dat alle wat ick doe inden naem Chri-
sti, dat moet Godt aenghenaem sijn, thi oock
den dupuel leet, daerom wil ick voort gaen,
ende alle mijn werck doen, dat ick doen sal,
ende can in minnen staet, hoe cleyne oock den
seluen is, want ick weet, dat het hoor: Godt
wel ghedaen heet, en̄ hē euen gelic so wel ge-
valt, als dat alder schoonste ende costelichste
werck des alder hoochsten staets, dat en̄ hadde
ic van te horen niet kunnen voortbrengē met
alle de wercken die op aerden ghedaen moch-
ten worden, want wi en̄ wisten niet wat een
Christelich leuen was, maer nu als ick Chri-
stum bekennt hebbe, en̄ aen hē ghelooue, so can
ic alsulcs vrolic bekennen, dat hem al aenghe-

naem is, wat ick in sulcken gelooue doe, ende
wat ick noch noots oft ghebrecks hebbe, sal ic
voor hem vallen, ende hem bidden, en dat we-
ten, ende des seker sijn, dat ick gheholpen sal
worden.

Daer teghen volcht nu dat contrarie tot
desen teyxt, ghelijc hi daer bouē gesept heeft:
Wie daer niet in mi en blijft, en mijne woons-
den in hem niet en bliuen, de alsulcke mach
wel veel doen, ende hē daer mede totter doot
toe marteliseren, maer dat sijn doch niet, dan
enckel onnutte, verlozen, verworpen, en ver-
doemde wercken, die niuwers toe en boghē,
dan om mit vier gheworpen, ende herberne te
worden. En daer toe, wanneer hi ghelijc lan-
ghe ende veel bidden wilt, en sal hi doch niet
verweruen, ghelijcker wijs wi tot noch toe in
allen kercken ende cloosteren tot allen tijden
so veel ghebeden hebben, ende doch niet met
allen verwozen en hebbē, wāt der genaden
en constē wi ons tot hē niet versekerē, dat wi
sekerlich verhoort waren, dochten alleen: Ic
moet lesen mijn ghetenden, Boosenhophens,
en andere dier ghelijcke, maer oft Godt aen-
ghenaem is, ende lust daer aen heeft, ende mi
verhooren wilt, dat en weet ick niet, dat is
waerlich een allēdich wesen der weereit bap-
ten Christus, dat het heet wel ghedaen, en ghe-
arbept, ende doch niet met allē en verwerft,
suel ghebeden, ghesucht ende gheclōpt, ende
doch niet ghereghen, noch genouwen oft ghe-

baen, want si faelgeren vander rechter doze,
want wat si doen oft bidden, dat doen si, als
andere wercken sonder ghelooue, en hebben
gheenen troost, noch seker hept, ia gheen op-
recht ghedachte, dat het Gode aenghenaem
oft hem aenhoore. Daerom en connē si ny-
mermeer bidden, want so ict hebbe gheseyt,
bidden is alleen een werck des gheloofs, en
dat niemant dan een Christen doen en can,
want dese en bidden niet op haer lieder wer-
ken, maer inden naem des Soons Gods, in
den welchen si ghedoopt sijn, ende sijn seker
dat also bidden Godt wel behaecht, so hi be-
uolen heeft, datmen inden naem Christi bid-
den soude, ende verhooringhe toegheseyt, dat
en weten die andere niet, die het in hare naē
aengrijpen, willen haer lieden so langhe be-
reypden, ende tamen lesen, tot dat si waer-
dich ende gheschiet ghenoech worden, en ma-
ken also een puer ende supner werck daer wt.
Ende wanneer men haer lieden hzaecht, oft si
lieden seker sijn, dat si verhoort sijn, dan seg-
ghen si: Ick hebbe ghebeden, maer oft ick ver-
hoort ben, dat weet Godt alleen, wat is dan
dat ghebeden, wanneer ghi niet en weet, wat
ghi maect, oft wat Godt daer toe seyt. Een
Christen mensche en gaghet niet also metten
bidden, maer ghelijck hi dat beghint wt dē be-
uele van Godt, ende der toefegghinghe also
offert hijt Gode inden naem Christi, en weet,
dat hem niet ghewepghert en werdt van dat

hi ghebedē heeft, en hem gheschiet oock also
inder daet, dat hem gheholpen werdt in al-
der noot, ende indiē hi niet so volken daer af
verlost en wort, dan weet hi nochtās dat sijn
ghebet aenghenaem, ende verhoort is, ende
dat Godt hem gheeft dat hi verdraghē, ende
verwinnen can, welck is also veel, als waert
van hem wech ghenomen, ende en heet niet
meer een ongheluck, oft plaghe, na dat hijt
verwonnen heeft. Also hebben wi liedē Godt
lof, tot noch toe oock gheuaren in menigheer
handē grooten anert, ende noot, dan onsen ve-
anden en anders, hoe ons Godt so vele ja-
ren doer dat ghebet gheholpen, ende ver-
lost oft ghegheuen heeft, dat wijt verdra-
ghen, ende verwinnen, ende noch immer
verwinnen, totdat wi eyndelick verlost sijn
sullen.

**Daer inne wert mijn vader
gheert, dat ghi liedē veele vruch-
ten brenghet, ende dat ghijt mij-
ne discipelen wordt.**

Je wille h noch hooger prisen ws Christus-
lics leuens (wilt Christus seggē) dat ghi daer
doer niet alle alle guede wercken doet, en al-
le uogenblick doer het gebet condt verwinnē,
en af wenden, maer dat ghi oock dat volc sijn
doer welcke mijn vader gheert wordt, en die
Priestere, en Gods dienaer wordt, die daer
soudet ophoudē mijnē hemelliche vader heyt

licht, en aenghename offer doet. Hoe vele sijn
der nu op de aerde, die daer willen wel die
eere, en den naem hebben, dat si Gods die-
naers heeten.

Ende wat hebbē wi moptē, en arbeyp, daer
aen ghedaen, eer wi ghewondē hebbē, hoe dat
wi Godt dienen mochten? Daer heeft elcke-
like na ghepoocht, hoe dat hi eē heplich Prie-
stere, Pape, oft moninck worde, oft hoe dat hi
seel Gods diensteu stichten mochte, en daer
toe helpen, dat hi des selfs mochte deelachtich
sijn oft worden. Wanneer een sone so verre
quam, dat hi sijn ierste misse lesen soude, hoe
heplich liet hae r die moeder duncken, dat si
sulck eenē sone ghedraghen hadde, ende Godt
enen dienare ghemaect hadde, als oft wi
doer ons doen, ende werck Gods dienars
worden moesten, buypen ende sonder Chri-
sto, ende also van ons seluen vermeten sulcks
wercks dat daer soude Gods dienst heeten.
Daer wt oock dat onderschept ghecomen is,
tusschen den leeken, en dē Priesterlikeu staet,
welcke doch anders niet en sijn dan mispapen
datmen die alleu gheestelick geheeten heeft,
en alleen dat Godt ghediēt, wat inder kerckē
gheboert, en alle andere ghemeynē staet, en
werck op aerden daer teghen veracht als
niet gheestelic oft heplich, ende daer in Godt
niet in dienen en cōste, daer uochtans haer
lieden gheheten gheestelick leuen, enckel
doose, onnutte, onvruchtbarighe wercken

voor Godt en sijn, aenghesien dat daer noch
Christus noch ghelooue en is. En warachtich
wiet Godt geeert, noch gediët, maer meer be-
oneert, en sinē rechtē diëst, daer doer hermit
bert, en ghehindert, ia gheheel verworpe en
neder ghelept ghe worden is.

Wel ist waer, dat den boornemelicsten, en
hoochste Gods dienst, is Gods woort preken
en hooren. Item sacrament handelē et c. als de
werckē der eerster tafele, onder de tien geboe-
den, maer heet ooc alles Gods dienst, oft ghe-
dient noc, wat der andere tafele gewerckē sijn
als vader ende moeder eeren, patientich, en-
sche en heerlich leuen, want wie also leeft, die
dient den seluen Godt, also (spreekt hi) wil ic u
lieden (in die ghi liede in mi blijft) tot heplighe
Priesterē wijen, dat ghi lieden mijns vaders
priesterē sijn, en wat dat ghiliedē doet, sal niet
alleen recht, en wel gedaen sijn, maer enchele
coltelichen Gods dienst sijn, heel beter, ende
edelder, dan der ongeloouiger Jode, Paus,
en aller sinen mispapen, want ic en wille niet,
sulcken kinckenden Gods dienst, de welke
alleen den valschen schijn hebben, maer die
mijn hemelsche vader warachtich voor Gods
dienst houdt, en aenneemt voor eenen heer-
lichen, heplighen Offere, en hem van herlsen
aenghenaem is.

Also siedy ooc de Christenen van Godt so
hooge gheert sijn, en werden, dat si alleen de
lieden sijn op aerde, die Godt voor sine diē

naers hondt, wat ist met allen Joden, Turcken, Papiſten, die daer willen heplich ſijn ſonder geloone, doer haer wercken (niet der tien gheboden) maer die ſi ſelue verſieren, dan enkel ſtanc voor Godt: Maer ghi lieden (ſpreekt hi) ſijt dat heplich volck, ende recht van Godt grinde Prieſters, ende v lieder werc enkel, puer, heplich, aengenamē offer, dat heet onſe werck, niet alleen op aerden ghepreſen, als goede vruchten, maer oock inden hemel, ende Gode gheoffert, dat hiſe aenmeemt, voor ſijne ſonderlinge eere, en als ſine hoochſten dienſt. He cannen hoogher een Chriſtelic leuen prianſen. Ende hoe oft waer mede ſalmen pewanſtercker daer toe berwecken, en vermanē, dan dat hi ſulcken vrucht, ende eere bi Godt heeft?

Wat is dan dat hi daer toe ſept, dat ghilieden mine diſcipelen wordt, ſijn ſi niet te voren ſine diſcipelen gheweelt? Oft ſullen ſijt eerſt doer v lieder wercken worden: wat waer dan Chriſtus, ende dat hi tot noch toe geſept heeft datmen ſonder mi niet doen en can, en gheen vruchten brenghen? Antwoorde, Maer eerſt aenſiet, wat man dat Chriſtus is, hi is de gheue die de conſte alder beſt can, dat al wat hi doet, dat is recht en wel gedaen, en wat hi alleene bidt, dat is ſonder twiſele ia ende verhoort, ende alle ſine wercken ſijn enkel alder hoochſte Gods dienſt, en offere, voor den hemelſchen vader. Sulcken volck ſullen ſi oock ſijn, dat ſi behoortlick diſcipelen, en na volgers

heetē deses meesters en also doen, ghelijck en
wat dat hi doet. Dit leyt de Apostel Paulus
breeder wt totten Rom. xij. dat onsen volcom
men geestelicken Gods dienst anders niet te
segghen en is wterlick dan deses mans die
naers sijn en discipelē, en hem gelijck worden,
wiens geheel lalt, oft ghebruyt, en alle wer
ken enckel Gods dienst en hepligē offere sijn,
gelijck de. Ex. Plal sept: Ghi sijn een erwich
Priester et c. en ons wanneer wi in hem sijn,
en bliuen, ooc tot sulcke Priesterē maect et c.
dat so hebben wi, wanneer wi in hem bliuen,
maer wanneer wi, daer af vallen, oft daer be
sijden gaen, dan gaet het ons ghelijck tot noch
toe ghegaen is, datmen de weerelt vol
paperē, ende Gods dienst wilt maken, ende
doch nimmermeer en leert, noch en weertwile
den rechten Gods dienst si, noch daer toe ghe
rouen en can, dat wi Christus discipelen ende
nabolghers worden, oft men oock hem tot
ter doot toe daeromme marteliseerde, met
epghen wercken, want dat sijn alle verloren
brachten. Ende en rouen in noode, ende
anxt, den genen die hier inne, ende daer doet
loopen, ende hulpe soecken, niet doch niet ab
len verweruen, want si en rouen Godt niet
aenroepen mettē ghelooue, ende betrouwen
aen Christum, maer gheloouen hem den duple
uele, ende den dooden heplighen, oft rouen in
haren name, en bliuen primers in twijfelin
ghe, en onghelooue, daerom en rouen si oock

niet Godt dienen, noch aenghenaem offere
doen, si si en weten niet, dat haer gans leuen
(in Christo) sal sijn, een gestadighen Priester-
dom, ende Godts dienst, verkeeren, en beder-
uen, daer toe, den oprechten offere, met haer
seluē versierde paperije en grouwelikē misof-
fer: Summa si en wordē nyimmermeer Gods
discipelen, maer bliuē des dupuels dienaers,
en is verlore en verdoet wat si sijn en leuen.

**Ghelijckerwijs, als mi mijn va-
der lief heeft, also beminne ic b lie-
denoock, blijft in miinder liefde.**

Hi heeft tot noch toe hemliedē getroot, en
vermaet dat si sullē aen hē bliuē en goede rāc-
ken sijn, doert profijt, en vrucht, die si daer af
hebbē soudē. Nu geeft hi hemliedē ten laetste
oor een leere, oft gebodt, vander liefde, so dat
si liefde onder malcauderē heb bē soudē, maer
de oorlake en noot deses ghebodts is (so oock
daer bouen gheseyt is) dat hi gesien heeft hoe
dat inder Christenheyt gaen soude, dat de dup-
uel oock onder de Christenen sijn discourt oft
tweedrachticheyt, grāschap, onverduldicheyt,
haet en nijt, aenrechtē wilde, gelijckerwijs tot
noch toe also veel gesiē en gebuert is, en noch
door ooghen is, so heeft hijt met ons ghestelt
dat wi rauckens sijn, en sonder ophoudē, heb-
ben altijt baghens en repnigēs van doē, wāt
of wi wel in Christo repn sijn, wi en sijn noch
tās vā ons leuēs wegē niet geheel repn so lan-

ghe als wi desen sack aenden hals draghe, en
blijft noch menigherhande dag helicche crac-
hept, en ghebreckelichept, en en can niet an-
ders toeghaen, deen ledt moet somtijts het an-
der herten oft steken als aen onsen lichame,
eenē doet oft knoessle, den anderen somtijts
slaet, oft de mensche dies hem seluē bijder tijt
quelt, sulche herten en aendechtinge en bliuē
van ons niet, sonder linghe so langhe, als wi
hier in des duuels rijck sijn, die ons sonder re-
spijt beuecht, en daer toe, dat vleesch noch teer-
cranck, en vol ghebreken is, daerom somet-
oock wel, dat oock die boornemelicke, en al-
der lieffelicke vriendē somtijts tweedrachtich
ende bremt onder den anderen worden, dat
de duuel somtijts om eens woorts wille, oft
wenckens, een quaet lemoē, en venijn int her-
te gheeft, daer wt si onder malcanderen con-
trarie wille scheppen. Sulc is hi een meester,
en keert hem toe opt hoochste, en heeft het ge-
daen, eermē dat verneemt oft gewaer wort,
ghelijck tusschen Paulum en Barnabam ghe-
schiede, Act. xv. dat si scherp aen elck andere
stieten, en daeromme van een anderen togē.
Item die twee mannen Hieronimus, en Ruf-
inus, waren de beste vrienden, en gelijc broe-
ders tegen den anderē, en werden so discor-
den geworden, dat si niet en condē vrien-
den gewordē, als te boren ooc tusschē Augu-
stinum en Hieronimum ooc toegegāe soude
hebben, hadde Augustinus niet cloecker ghe-

werck. Aldus can hi ban clepten gheringhen
saken, sulckē twiſt ende vianſchap maken en
ſtoken, die daer na ſchadelic is, eenē gautſchē
grooten hoop, wāt dat bloet beghint ter ſtont
te veruallen, en ſo ſchiet de dupuel ſijn fenē
nighe pñlen int herte, doer quade tongen, dat
deen banden anderen gheen goet en ſpreect,
noch denct, blaekt toe, ende wilde wel geerne
de lieuen tot aen malcanderen hiſſen, en alſo
panner en dootſlaghen oft moort aenrech
ten oft toekoken.

Men leest hier af een exempel, dat mach
alſo ghedicht ſijn, ende ſchickt hem wel daer
toe, des dupuels conſt te betooghen, hoe dat
een paer volcs man ende wiſf, deen den an
deren ſo lief hadden, dat den dupuel niet en
conde maken tweedrachtich (en nocht as geer
ne ghedaen hadde) tot dat hi ten laetſten een
gherhande toouerſelle aenghiuc, ende beloef
de haer een roet paer ſchoenen, waer hi dat
paer volcs conde tweedrachtich ghemaken,
dewelck ſi aen nam, ende ghiack ueerſtelijck
erck tot den man, ende ſprack hem aen en ſep
de dat ſijn wiſf ware een hoere, en hadde met
reuen anderen te doene, ende ſont na ſijn
leuen te hinderen, ende dies tot een waertee
ken (ſprack ſi) ſult ghi inden bedde onder den
hoefpuelen vinden een ſcherp ſchaers, daer
mede ſi v inder nacht wilt de keele af ſnijden.
Wd de man haet het ſenijn dat hi beghint dat
quaet venter oede te erijge. In gelijck volc die

onde haere oock tot des seluen mans wijf, en
sept oock de selue woorden, dat haere mate
na andere vrouwen sach, ende was inden wil
le haer heymelick te berwozghen ende te ber
moorden, daerom gaf si haer den raet, dat si
hem soude verrassen, ende namme een schaers
met haer int bedde, daer ghinc toe, dat si des
daechs gheen vriendelick oft troostelic woot
noch teeken deen den anderen en gauen, ende
si nam het schaers met haer int bedde, ende de
man die lieper oock toe, ende als hij so beuat
neemt hi het schaers, en snijdt haer selue den
hals af. Men sept oock hier bi (ende is gheen
looffelick) dat de dupuel den ouden wijue, dat
root paer schoenen aen eender langher spie
se ghehanghen ende ghegheuen heeft, en ghe
sept: Ick en come v niet naerder, want ghi lo
veel argher dan ick.

Daerom sullen wi Christenen weten des
duuels conlten ende listen, ende ons so daer
in beweghen, dat wi cloeck sijn, ende ons daer
voor so wachten connen, dat wi alsules sennin
in ons herte niet en laten gröpen, maer oft
wi aensien alsulcken quaden vermoedinghe
en contrarien wille tot ons waert beweecht,
die sullen wi achter rugghe slaen, en ons ber
manen dat wi daerom de liefde niet en ber
stooren ende laten berouwen, maer daer te
ghen valt aen houtwen, ende oft wi so eenie
ghen contrarien wille oft tweedrachticheyt
gheuoelen, datmen de liefde ende vrientchap

wederom oprechte ende betere.

Want datmen begint pement te beminne
en is so grooten conste niet, maer inder lief-
der bliuen (so Christus alhier seyt) dat is de
rechte conste ende cracht, want ghelijc als in
den houwelicken staet veel te samen comen,
die malcanderen ernstelich wt grooter berue
der liefden vicans eten souden, ende daer na
dootlicke vianden worden, also gatet oock
onder de Christenen hroederen, dat somtijts
wt clepnder orsake de liefde verstoort wordt,
ende die so aent aldet hertste souden t samen
setten ende houtwen, handen anderen schep-
den, dat de archste bitterste vianden daer wt
wordē, so dat inder Christehept na der Apo-
stelsē tijt gegaē is (daer de dupuel sijn ketters
berweert heeft) dat de bisschoppē en predican-
ten een tegen dander herhit sijn, en daer na
oock dat volck in menigher ley secte, en twee-
drachtichept verstoort hebben, daer doer de
Christehept moordelike schadē geledē heeft,
dat is, wāt des dupuels weethept, de welke
niet anders en poocht, dan dat hi de liefde on-
der de Christenē verstoore, en enkel haet en
niet aēstichte, wāt hi weet wel dat doer de lief-
de de Christenhept onderhouden wordt, daer-
om Paulus tottē Collo. ij. noemet eenē bāt-
der volcomentheden, daer doer de Christenē
te samen onderhouden wordē, en. i. Cor. xij.
heet hijse de grootste duecht, als die dat meest
werct en de volbrengt int Christelick regi-

nient, dant waer die niet en is, daer en can
de leeringhe niet repn gheblouen, ende die
herten aen een anderen ongeschepden behou
den werden,

Daeromme vermaect ons Christus so hoo
ghe, en diere, dat wi (na dat wi aen hem ghe
looned en nu sijn raucke sijn ghewordē) voor
alle dinghen vaske aen der liefde bliuen, ende
selste beyde sijnen vadere, ende hem, tot een
nen tekenē, als dat edelste, ende volcomēste
exempelen: Ghelijck als mijn Vadere mi lief
heeft, also hebbe ick v lieden lief, daerom blijft
in mijnder liefde, etc. Mijne vader (wilt hi seg
ghen) bemint mi also, dat hi sijne macht ende
ghewalt al in mi sedt: laet mi wel somtijts lij
den, maer alles, wat ick doe, ende lijde, dat
neemt hi aen hem, als oft hem gheschiede, en
sal mi wt der doot leuendich maken, ende tot
eenen Heere over alle diuck maken, ende sijn
Goddelike maiestept geheel aen mi opēbare,

Also (spreect hi) bemint ick v lieden noch,
wat ick en late v lieden niet in uwe sondē, en
doot, maer stelle mijn lichaē ende leuen voor
v lieden, dat ick v lieden daer wt helpe, en de
hanghe mijne repnichept, heplichept, steruen,
ende verriuen, ende wat ick vermach, al aen v
lieden. Daeromme blijft oock in sulcher mijn
der liefde, onder den anderē. Oft ghi nochtā
om mijne wille hart aengevochtē, en ghedon
ghen wordt, om van mi te vallen, van houdt
v vaske, ende lijdt v, laet mijne liefde sterker

grooter, en machtigher sijn, dan dat lijden, oft
smerte, dat ghi gheuoelt, want ic weet, dat v
liede de duuele sal seer hart aegaen, om minē
wille, dat hi v lieden, truerich, moede, ende on
uerduldich maken soude, dat ghelieden af la
ten, ende segghe soudt: Ic wolde dat ic sulcks
niet aenghegaen en hadde, so dat nu velē ghe
schie, ende ick selue sulcke aenbechtighe heb
begheuoelt, tot sulcke verfoepughe dat ick
durchte, hadde icks niet aenghenomē, so en wil
de ic nimmermeer eē woort meer preken, en
liete alle dinc gaen so dat ginge, want vleesch
ende bloet, is vleesch ende bloet, ende stoot ee
nen peghelicken voor den cop, dat hi so veel
berachinghe, ondanc, vernolghinghe ende
perikele sien ende lijden sal, voor liefde, ende
weldaet.

Maer ten heet niet also, en laet v den du
uel, woerelt, oft v eppen vleesch niet ouerual
len, maer dēct, hoe dat ick v bemint hebbe, en
noch beminne, ende wat ick aen v verwerft
hebbe, dat ghi doer mi gerechtueerdiecht, en sa
lich, den vader aengenaem, sijn **P**ostellers, sijn
dienaers, en mijne discipelē werdt, en daer vo
uen alle lijden verwonnē heb, wat beyde de
duuel, en de woerelt, ouer mi vermoegē heb
ben. Beminde, blijft toch so oock aen mijnder
liefde, en en laet v de menichte vāder ben aut
hept en onlust der aenbechtighe niet afreckē,
laet alleē vasse, en weert v ruyterlic, Ic heb
ooc wel oorlake om te claghē, en onlustich oft

onuerduldich te worden, dat mi de **Wadere**
laet so iammerlic gelachert en so verlamde-
lic gecrupst worden, en de weerelt so qualich
bedanct voor mijne liefde, maer ic en late mi
niet gheender marteliseringhe, noch lijden van
sulcker liefde mijns vaders en uwes aftrac-
ken. Daerom in dien v de weerelt wec oft
leedt doet, dan aensiet mi, wat ic om uwē wil-
le ghedaen, ende gheleden hebbe. Laet de we-
relt ten dupuel varen, waer dat li henen wilt
maer doet dat mi belieft, op dat ghi alleē aen
mi bliuet, ende mijn woort in v bliue.

Also sullen wi v dit exempel **Christi** ooc
na leeren, onderlinghe dit ghebot wtlegghe
een peghelic in sinen staet teghen de andere,
want waer wi sulckē exempel **Christi** niet en
hadden, om ons gedaen, so waert ons te swaer-
ia gheheel onmogelich te houden en te volhē-
den, maer nu so ic aensie, wat hi om minē wil-
le gelede heeft, so can ic anderwerf den moec-
grēpē en seggen: Wel aen, heeft hi mi sulckē
goet ghedaen, so si dan dit en ander lijden om
sinen wille gheleden, ende al soude de we-
relt rasen, dul ende toornich worden, nocht is
wil ick bi desen man bliuen, ende mi daer aen
laten ghenoeghen, dat hi (ende de **Wadere**
oock om sōnen wille) mi lief hebben, ende be-
ueelt mi vult aen sijnder liefden te houden.
Dit is dat eerste stuck der liefden met **Chri-**
sto, die wi contrarie des weerelts haet en niet
moeten vult houden.

Wen anderē, wilt hi ooc (so hi gesept heeft)
de liefde, onder ons deen tegens den anderen
drijuen, ende so wachten, dat wi onderlinghe
geenen onlust oft, tweedrachticheyt en soudē
aenrechten inder Christenheyt, daer om dat
een pe ghelick hem dunckē late, wanneer hem
wat verziets ouervalt, hi moet so veel lijdē,
en draghen, niet alleen vander werelt, oft van
den ghenen die buypen onser vergaderinghe
sijn, maer oock vanden ghenen die onder ons
ende onse mede broederē sijn, maer dat wi we
ten, dat het niet anders toegaē en can, het moe
ten menigherande ghebreken, ende d'walinghen
onder ons ouervallen, dat wi daer om
niet ontweerdich sijn en sullen, oft vergāmen,
dat wi ons seluen metten tanden in de tonge
bitē, oft de buyst in deen voge vare, oft so met
ten voet suckele, dat thoof tseghen den muer
loopt, maer also dencken: Wel aen, hi is mijn
medelid, mijn broeder, oft gebuer, wat wildp
daer wt makē? hadde hijt voorziē, hi en haddet
niet geerne gedaē, en en meyndes niet so arch
oft het is onwetens, ende wt onuersumicheyt
gheschiet, het is ghedaen dat v wee doet,
wildp daer om v lidt wech werpen? het is een
huncxken, spouter in, so blusset, dat de duuel
niet en come met sijnen senijnighen aellem,
oft doer quade tonghen, ende make een vier
daer af, dat daer na niet blusschelic en si, en
de sulcke ghekijf ende haet dat hi niet te
versoenen en si, ende den gheherlen hoop

schade doe, want hi is sulcken gheest die niet
af en laet, noch op en houdt, waermen hē niet
en weert.

It dat ghi mine gheboden ont-
derhoude, dan sult ghi bliuen in
minder liefden, ghelijck so ick de
gheboden mijns Vaders onder-
houden hebbe, ende bliue in sine
liefde. Sulcs spreke ic tot v liede,
op dat mine vzecht in v lieden si,
ende v lieden vzecht volcomen
worde, dit is mijn ghebot, dat ghi
malcanderen bemint, ghelijck
wijs ic v lieden bemint hebbe.

Hi doet een langhe prekinghe, ende driest
bese berueninghe vult aen tot het eynde des
Capittels, dat wi na dat wi sine rancxkens
ghe worden sijn ende in hem bliuen (daer me-
de wi niet doer vrende leeringhe veruoert,
ende also van hem afgesueden worden) daer
na ooc ons onder malcanderē als sijn rechte
rancxkens, ende in dat ghemeyn gheselschap
deses wijnstocs so te samen houden, doer de
liefde, dat men bekenne, hoe hooghe hem aen
dit stuck ghelegghen is: want waer de liefde
en eendzachtichept verstoort wort, ende dis-
soort ende tweedzachtichept wt coemt, daer

gaet oock de eendrachtighe leeringhe sonder,
datmen weder van Christo valt.

Daerom (spreect hi) sidp en blijfop in mi,
so doet en houdt mijn ghebot, want ick moet
woock een werck oplegghen, dat daer si een
seker teken, daer bi men kennen mach, dat
ghi mijn rancrkens sijt, also hi spreect, Joā. int
rij. daer aen sal een pghelick bekennen, dat
ghi lieden mijn discipelen sijt, ist dat ghi liede
malcanderē lief hebt. Ende is ghelijc dat ghe
bot dat ick selue ooc houde ende doe v lieden
tot een exempel, want dan blijue ick in mijns
Vaders liefde, wanneer ic sijn gebot houde,
daerom so ghi liede mijn gebot houdt, so blijft
bi ooc in mijn liefde. Dat sijn de twee stucke
der Christelijcker leeringhe, die daer moeten
dagelijc gedreuen wordē inder Christenheyt
also datter gheen achter ghelatē en worden.

Want waermen igelooue niet en predict,
en dat eerste laet besyden, gelijc hoe dat wi in
Christo inghegriffijt, en in hem rancckē wor
den, so valt alle de weerelt op haer wercken:
wederom, als men alleen dat ghelooue leert,
dan worden valsche Christenen daer wt, die
daer wel spreken vanden ghelooue, ende ghe
doopt sijn, ende inder Christenen ghetal sijn,
maer doch gheen vrucht noch cracht si aen
haer liede en bewijfen, daerom ist swaer den
volcke te preken, want hoemen haer lieden
predict, so en willet niet recht gaen, valle pin
mers ter liden wt. En predictmen niet vande

ghelooue, so en comen daer niet dan geuepaf-
de wercken wt, drijftmen maer alleen dat ghe-
looue, so en volgender geen wercken na, sum-
ma het worden enckel ghelooueloose wercke-
lieden, oft gheheele werkeloose gheloou-
ghe. Daerom is alleen eene prekinghe van
noode booz die, datse alle bepde aennemē, en
begrīpē die andere die niet volghen willē, de
sulc die bliuē besīdē: Het en wordt doch niet
daer wt datmē alle de weereft sal broē makē,
so qualic, als oftmē dē diuel broē maecte, die
haerliedē Godt en heere is, en oftmē hē liedē
veel segghe, so doē si alleē dies te meer, daer
teghen te spīte, en nemēt al aen, als een oor-
sake dat sijt alleē sullē quader maken, daerom
latēse wi oock baren wanneer si niet en willē
hoorē noch gheloouē, tot dat sijt sullen bindē
en bekēnē, niet alleē ghinder eerwelick, maer
oock hier tijtelick.

Maer wi preken dē hoop hē, die daer wetē
en dencken, waer si epndelick bliuē willen,
dat si booz alle dingen in desen wijnstock bli-
uen, ende alle haren troost op hem setten, en
de daer na sulchs oock betupghē, metter daet
ende het leuen. Want waer dat het ghelooue
is, dat sal het sonder twīfel met sulchen
bruchten betupghen, ghelijch daer bouen ge-
sept is. Wie in mi blijft, die brēgt vele bruch-
ten, want hi sal also moeten dencken. Ic ghe-
looue aen Christus die mi bemīdt heeft, en
de sijn lichaem ende leuen booz mi gegheuen

heeft, daeromme wil ick also mi oock teghen
mijnen naesten doer de liefde betuyghen dat
ick hem vriendelick ende dienstlich sij, ende
waer hi ghebreckelick is, oft te vjcomt, met
gheduldicheyt ende saechtmoedicheyt verdra-
gen, niet dat ghi v lichaem, ende leuē, hoor hē
sult setten, ghelijck Christus hoor v ghedaen
heeft, maer dat ghebiede ick alleene (spreect
hi) dat ghi dat waerteecken des gheloofs be-
wijset, dat ghi den naesten dienst, hulpe, en-
de veranderinghe, trouwe, en liefde bewijset.
Wanneer ghi dat doet, so hebby ghi alles
ghedaen, wat ick van v eysche, ende sūt nu
mi ghelijck. Maer wanneer ghi sulcks laet
aen te nemen, oft dies contrarie doet, so en
doelste ghi v oock aen mi niet beroemē, ende v
epghen werck tuycht teghen v, dat ghi niet de
oprechte raucken in mi en sūt, maer vuyt af-
ghesneden hout sūt.

Wāt het en helpt niet, dat hi sal sijn lichaem
ende bloet hoor v ghelaten hebben, ende al-
les wat hi heeft aen v ghehanghē, daer toe al-
le uwe sonden, en ghebrekē, die noch in v sijn,
draghen ende lijden, ende ghi en wilt daer te-
ghens niet so vele om sijnent wille doen,
dat ghi uwen naesten een mīte achterliet oft
een quaat woort verdraecht, ick wille swij-
ghen, dat ghi noch hem wel wildet stelen,
ende roouē, ende met woekeren verschatten
ende bedriegghen, in coopen, tusschen, ende
bedriegghen met valscher ware: Ende summa,

alle quade boose stücken, en tucken betwijfel
gelijck nu ter tijt verre een pegelic doet, ende
niemāt daer na geen consciētie en maect daer
om ga een pegelic hier thups in sijn herte en
besoecke hem seluen, hoe het met hem seluen
staet, en en verlate hem niet, op sulcke gedach
ten, Ic ben gedoopt, en ich heete een Christen,
Ic hebbe Gods woort ghehoort, en ich ga ten
sacramēte, want al hier schepde hem selue val
sche Christenen, vanden oprechten Christenē
silt oft hi seggen wilde. Sidp ghi oprecht ghe
loouich aen mi, en hebdt mineu schat, so wilt
dat hem selue wel betuppen, en late sien, waer
niet, so en denet niet, dat ick v voor mine disci
pelen bekenne, en aennemen wille, en en hebt
niemant bedrogghen dan v selue tot ewighen
spot, en schade, dat Euangelion, en Christus
sullen wel ombedrogghen bliuen.

Sulcks had hi moeten vermanen, en moet
sonder ophoutwē gedreue werden inder Chi
stenheyt de wijle wi sien datter altijts sulcke
vele onder ons sijn, want hi en wilt in corte,
geene sulcke valsche Christenen hebben noch
kennē, gelijc hi Mat. vij. betuycht, daer hi een
afgrūselic oordeel ouer hem stelt, en spreect
dat hi sal tot hem segghē ten dien dag herwijet,
oft gaet van mi, ghi werchliede der hoochheyt,
ich en hebbe v niet ghebout, want sulcke val
sche lieden mochten enen welteene male sijn
heydenen ende ongeloonighe, so dede si toch
der Christenheyt gheen schade, met erg helica

ken exempel tot schande ende lachteringhe
des heplichs naems Christi, en sijns woorts.

Niemāt en heeft grooter liefde
dan dese, dan dat yemāt sijn leuē
stelle voor sijn vrienden. Ghi sūt mi-
ne vrienden, ist dat ghi doet dat ic
bieden beuele.

Hi maket bouen waten vriendelich, en met
woorden seer lieflick, dat hi hemlieden dit ghe-
boudt (so hi hem lieden ten laetste laet) int her-
te spreckt, en dat exempel indriest, dwelc si aen
sien sullen, hoe dat hysse bemindt heeft, en wat
hi voor hemlieden ghedaen heeft, dat heet een
grootte machtighe liefde, als een mensche den
anderen in sinder noot hondert oft dupsent
guldenen schenct, oft alle sine schult voor hem
betaelt, maer hoe groot waer dat, dat een Co-
ninc oft dorst eenen armen bedelaer, een
Graefschap, oft heerlicheyt schenct, ia sijn
epghen Conincrycke, oft landt ende volck.
Daer soude de weerelt afspreken, ende smu-
ghen, als van sulcher liefde, noept ghehoort,
nd is noch dit alle seer wepnich iseghen dat,
dat Christus sijn lichaem, ende leuen voor u
geeft, welc is vrielich de hoochste liefde, die
een mēsche aen den anderē berooghē can, wāt
met ghelt, en goet ia oock metten lichaem die-
nen, heet oock bemint, maer daer en is gheen,
de ghene die niet lieuer sijn ghelt ende goet,

in sijn landt, en volck daer henen gheue, dat
dat hi soude door eenen anderē steruen, en oft
hi dat dede, so en waert noch niet teghen be-
sen, dat Gods sone vanden hemel is ghedneft
neder, ende aenneemt uwe ghedaente, ende
door v ghewillich sijn bloet wt stont, ende
sterft, daer nochtans ghi sijn viant, ende
verdoemt mensche sijt gheweest, dat is de
liefde, die daer wijder, grooter, ende hoogher
is, dan hemel ende aerde ende al watmen no-
men can,

Wat condy oft wildy nu, hem daer voert
doen, oft ghi gelijc uoc v lichaem, en leue, daer
henen door uwen naestē geeft, wat is dat te-
ghen sijn lichaem, en leuen? al ist dat hi doch
niet so veel dan v en begeert, wtgenomē wan-
neer dat het coemt aen den hoochste noot, dat
ghi hem doet uwe doot condt oft soudt vade
doot verlossen, maer dat be gheert hi alleue,
dat ghi v also in v leuen betuycht teghē uwe
naestē, datmē uwe liefde spueren, en merckē
can, dat wille ick gheerne (spreect hi) en hadde
ghenoech daer aen, dat ghi doch onderlinghe
(als die ghi alle onder een hooft, en een lichaem
sijt) trouwe, en hulpe, vrientschap, dienste, en
bistandicheyt be wijset, ende niet onderlinghe,
noch sectē, noch tweedrachticheyt op en recht
ende de liefde verstoert. Dat is mijn ghebode
gās, dat ic v oplegge en gebiede door so groot
te ontwisprekelicke liefde, so ghi anders wilt
datmen v door mine discipelen bekeunen, en

houden sal, want wie sulcks niet doē en wilt,
die sal toeten, dat hi gheen Christen en is, oft
hi wel onder den name der Christēhept voort
gaet, want het is sekerlick dat tghelouue daer
niet en is, daer de liefde niet en is, maer con-
trarie hem wottekent, ende volcht, ende al ist
dat twerck der liefden niet rechtwaerdich en
salich en maect, si sullen nochtans als bruch-
ten, ende waerteekenen des gheloufs vol-
ghen.

Daer om spreekt hi: Ghi sijt mine vriendē,
ist dat ghi doet, dat ich v gebiede, als soude hi
seggē: aēge siē ic v tot vriendē ghemaect hebbe,
en alle minne liefde bewijse, so begheere ich be-
hoorlick wederom van v, dat ghi onder v als
vrienden bemint, want hoe wel dat waer is,
dat wi alleen doer sijn bloet vrienden sijn ghe-
worden, moet nochtans dit daer hi sijn, en vol-
ghen, dat ghi sulcks onder den Christenen te-
gens malcanderen betuycht, oft de vrientschap
sal dāsch, ende niet sijn, want dat en heeten
niet vrienden, daer deen den anderen niet lief-
en heeft, maer haet, nijt, oft quade tucken be-
wijset, sūdy ghi nu (spreekt hi) warachtich mine
vrienden, so suldy ghi lieden doen, wat dat ich
v heete.

Ad dat is een soet lieffelic woort, dat hūle
heet sūne vrienden, want hi wilde gheerne ons
berwecken, dat wi doch sūne liefde aensagen
hoe hi ons den Nadere tot vriendē ghemaect,
en hem als een vrient bouē alle vriendē tegē

ons bethoont, alleen dat wi, die alle sijn vrien-
den sijn, onder ons selfs ooc vriendelic leuen,
ende is ia een sijn licht ghebot, daer toe op die
alder lichtste ende vriendelicste wijze gestelt,
want hi en gebiedt haer lieden niet (spreect hi
hier na) als knechten, diemen niet bedwanch
ende droeghen tot ghehoorsaemhept houden
en drijue moet, maer vermaent se als vriende,
dat si hē als haren hrient sulcs wt liefde doen
soudē, en is ia aen hē seluen het lichtste, en het
soetste werke, welc wi anders sonder alle gebo-
den selue willichlic en geerne doen soudē, ge-
like hi niet wt noot, mer willichlich voor haer
liefde gestozue is, daerom wilt hi seggen. Ick
en legghe v gheenē swaren last op, veel offe-
randen oft Gods dienste, oft anders daer toe
grooten cost, moepte en arbeyt toeliehoort.
Dat Enāgelie, doopselen sacramēt en hebbe
v niet opgelept, dat en is gheē gebot, maer is
uwen schadt dien te v ont niet geschenct heb-
be, en en dwingt niemant daer toe, ghelike
Moses met bedwanc en straffinge, maer late
een pegelic den kuor, wie dat geerne wil ac-
nemen, het en is v niet gheboden, dat ghi dat
moet Godt tot eenē dienste doen, maer v selue
te goede, dat ghi uwe salichept daer haect, in
dien ghi anders wilt salich sijn. Maer nu als
ghi al den schat ontfangen hebt, dien ghi heb-
ben sult, so doet alleē dū eenich, dat ghi v door
de liefde te samen houdt, want ghelike Adam
int Paradijs met een verbodt beswaert van

enen boom niet te eten, daer hē alle andere
bomen gheerloeft waren. Also gheue ick
alleen een eenich ghebot, ende ontbinde v vā
so veel sware gheboden, ende so menigerhan
de wonderlijcke wercken, als Moyses opge
lept heeft, oft anders geboden sonden moghē
worden, dat alleen begeere ick van v, dat ghi
malcanderen lief hebt, ghelijck ghi, ia sonder
dat schuldich sijt, aenghesien dat ghi mi v di
scipelen sijt, ende ghelijck ghemeyn goet van
mi ghebruyct.

Dat mach ia een vrendelic ghebot heetē,
dat de Heere so voor ons lichaem ende siele
ghelaten ende al gedaen heeft, niet daer voor
van ons en begheert, dat wi hem gheuen oft
doen sullen, als moelsten wi yet om sinen wil
te doen, maer alleen ons seluē te goede. Van
hem hebbē wijt al om niet, dat wijs niet meer
en behoeuen. Och wat swaerder rekeninghe
sullen wi daer voor moeten gheuen, wanneer
hi selue sal ons dat te laste legghen oft beswa
ren. Ick en hebbe v gheen ghebot met allen
beuolen teghen mi, maer alleē onder oft te
ghen v seluen beuolen, dat ghi v sult lief heb
ben, ende deen met den anderen houwen, en
vriendelick dienen, ende dat alle v te goede,
dat ghi het beste daer af hebt, en ghi en hebt
allicken ghebot niet willen liden, dat ick v
seluen tot orboerlichept gegheuen, bouē den
schat dien ick v gheschenct ende ghelaten heb
be. hadde ick v gheboden alle daghe te valten

ende op de aerde te ligghen, so mocht ghi seg
ghen. Het waer is te swaer ende te vele, hoe
wel ghi't schuldich waert, in dien ict ghebier
den wilde, en waer noch cleyn teghen de lief-
de en weldaet, die ic u bethoont hebbe, maer
nu en eyliche ick u ganselic niet, dan dat ghi
malcanderen bemint, dwelc ooc natuerlic is,
en ghi van u selue onbeuolē doen sult, want
het is inder natuerē, dat elc moet bekennen,
dat hi gheerne wilde dat hē een pegelich lief
hadde, en trouwe bewese. En daerom sijn wi
onder malcanderē also van Godt gemengt,
dat wi bi malcanderē woonē, en deen den an-
deren dienē en helpen sullē, Godt en behoef
gheensins dies, en gebiedt oock niet om sinen
wille, maer wi behoerent hertelich wel.

Nu soudē wi behoerlic daer na loopē tot
nent eynde van de weerelt dat wi mochtē des
lasts en beswaringe ontladen sijn, en tot sulc
ken lichten Gods dienst oft Gods ghebot
mochten comen. Hoe hebbē wi ons geplaccht
en geloopē tot nu toe onder het pauldom, en
al ghegeuen en gedaen, op dat wi alleē moch-
ten Godt dienen, Wat is alleē de heymelicke
biechte door een hellsche martirie gheweest
ende dat ic de andere verswinghe, hoe geerne
hadmen daer ghelt op ghelt ghegeue, datnē
der seluer beswaringhe los en vry gheweest
hadde, oft een wepnich verlicht, maer nu alle
gheschiet is, so en dācter niem at daer voor, is
het sal des dancs te wepnich achten, waer dat

niet het misbruyt sulcker vryheyt en ware en
de liedē niet argher wordē en warē dan te ho
ren, want wi doē tselue als onse eerste vader
Adam int Paradijs ooc dede: wanneer hem
Godt veel boomē wtgestekē en verbodē had
de, so hadde hi moghē claghē, het waer swaer
en veruaerlic, en mochte hē lichtelic ontgaen
aen so veel verboden boomen, maer nu als hi
niet meer dan eenen boom en verboot, en de
andere alle vry liet, nochtans en mach hi der
seluer gheē, en sijn hem een walghen, en wilt
alleen vanden verboden boom eten.

Sulche plage heeft ons ooc ouer ballē, de
wyle nu alle gebodē vā ons genomen sijn, en
wi vry ghemaect sijn der onbegripeliker be
swaringe des pafsdoms, en hebbē nu alleen
dat eenich gebot, dat wi sullen den naestē be
minnen, daer en willē wi niet aen, en des ver
boden booms willē wi alleē af eten, en en wil
len dat eenich gebot niet houdē, niet aenliēde
dat wi van hem so veel ontfangen hebbē, sijn
pre cious bloet, lichaem en leuē, daer toe dese
vryheyt van alle wetten oft geboden Mopsi
en anderen, en worden nu argher, en stryden
teghen de liefde straghelicker en veruaer
licher dan opt te voren, dat wilt oock den spe
le een epnde makē, wāt hi en sal niet lijde, niet
alleen sulckē ondanck, maer ooc den vermeteli
ken quade wille, dat hi voor sulcke ontspreke
like sine wetdādē, niet so veel en sal verwer
uen vā ons, dat wi doch daer tegen alleen dit

eenich ghebot wilden houwe, welck doch al-
leen maer een waertecken en betuyghemisse
sijn soude, dat wi leuen als Christenen. Sal hi
ons alle sijn ghenade, Christum sinen eeni-
ghen Sone geuen, ende daer toe segghē: Ghi
en sult niet met allen doen, sonder wat v lust,
ende alle quade wille en boeuerige vzij laten,
wie wilt dat van hem begheeren? wi moesten
ia ten minsten een waertecken hebben, daer
mede dat wi bekenne, dat wi sulcke welbadē
van hem hebbē, en vzij sijn van als, daer mede
wi van te voren waren beswaert, en hem oec
wat te dancke doen, bisonder, om wi dat wel
onderlinghe behoerē, dat de eene den anderē
doer de liefde diene ende helpe.

Daerom spreekt hi nu: Ghi lieden sijt mijn
vrienden, ist dat ghi doet, wat ic v liede ge-
biede. Te voren sijt ghi viandē geweest, mer
daerom sidi vriendē, om dat ic v liede tot vzij
den houwe, niet daer doer, dat ghi lieden mi
veel goets doet, ghelijck de weerelt vrienden
heet, maer den ghenē die ic enckel goet doe,
hoor sulcke vriendē sterue ic, die mi niet goets
gedaen en hebbē, alleen dat ic se bemint en tot
vrienden gemaect hebbe, Summa, ic hebbe v
lieden, niet ghi, tot vriendē gemaect, mer doer
mi sidy worden wt viandē vrienden, die van
natueren vrienden des dupuels waert. Nu
sult ghi lieden also mijn vrienden sijn en blij-
uen, in dien ghi lieden alleen dit mijn eenich
ghebot houdt mi ter liefden, ende v seluen te

Goede. Mij n lichaem ende leuen hebbe ick v
hieden ghegheuen, ende sijt mijn diere vrien-
den doer mijn bloet ghecocht, ende sultet alle
doer mi hebben, rücke ende vñje ioncheeren
sijn, alleē maket also, dat ghi liedē in de vriet-
schap blijft, eñ niet weder vianden en wordt,
noch also en leeft, dat niemant seggen en con-
de, dat ghi lieden vzienden sijt.

Also seyt hi claerlic dit, oft wi gelijc Chri-
stenen eñ ghedoopt sijn, ende sijn vzienden,
so wilt hi doch, dat wi sulcken vrietenschap daer
baer sijn, eñ die bewijfen doer de liefde, want
daer aen moetmen spueren, oft ghi den schat
noch hi v hebt, eñ de vrientschap bi v noch be-
houdt, als een wtwendich waerteeken oft be-
kennisse, het welck waer dat niet en is, dat is
het ghetupghenis teghen v, dat ghi niet op-
rechtelick en gelouft, noch de vrientschap niet
ontfaen en hebt, maer latet al aen v verlozen
sijn, wat dat Christus aen v verwornē heeft,
want ghesijck nu volseyt is, hoe wel de liefde
niet tot vzienden eñ salich en maect, nochtans
moet volghen sulcken waerteeken der vrient-
schap, oft des outfanghens schat der gerech-
ticheyt eñ ontschult, Ghelijc Adā doen hi dat
ghebot hielt, daerom en was hi niet ontschul-
dich, maer voor tghebot te horen reyn eñ son-
der sonde vā Godt gheschapē was aen lichaē
eñ siele, eñ en dorftet niet eerst verdienē met
ter gehoorlaēheyt des gebots, Sulcken hepli-
ghen vromē mensche, die hi daer berepdt had

de, wat hi hebben soude, ende was ghelijck so
hi gheweest soude hebben, leyt Godt dit ghe
bot op, tot een teeken, daer mede dat hi bewij
sen soude dat hi Gode gehoorlaē ware. Van
natueren was hi broem, want hi was also ge
schapē, gelijc als wāneer wi ghebozē worden
en derfinē ons gheē licht ontstekē om dat wi
oogē crjgen mochtē die daer sien, mer tis be
repyt daer bāder natuere, also en behoef hi
niet, dat hi saliger en hepliger worde (aenge
sien dat hi also geschapē was, en doch dat ge
bot ontfinē, dat hi sijn gehoorlaēhept en bro
michept bewijlen en mede beleuē soude. Doe
quā de dupuel en bracht in hem ongehoorlaē
hept, en verderf hem die schoone broeme vol
maecte siele en repn lichaem, daer wert hi ge
heel valsch en ongehoorlaē, ia is so diep geual
den, dat hi ooc bloot voor Godt, hem niet lij
den en conde, daer hi hē sach en hoorde, twelc
hi te voren niet en hadde gedaen. Also sijn wi
alle doer hem, dat wi van natuerē Godt niet
meer en kennen, dat verstant is verblint, den
wille is af ghekeert, maer nu doer Christus
wordē wi weder nieuwe creatuerē ghebozen
en gerepicht sonder alle onse werckē oft ge
bot, gelijc als Adam ten eerstē repn geschapē
was, maer gelijc als hem die also repn ghebo
ren was, dat ghebot opghelept wert der ghe
hoorlaemhept te veffenen, also wordt ons ooc
opghelept, daer mede wi onse gehoorlaēhept
bekennen, maer gelijc hijt ghehoudē heeft, so

hondent noch (ep lacen) onser vele, en ghelijc
herwijs hi vanden ghebode sinder schep-
pinghe viel, en also die ontschuldicheyt ver-
loes, en he van Godt keerde, also gatet den
ghenen ooc, so verre si haer laten vander ghe-
hoorsacheyt des gebots wende, valle ander-
werf vader nieuwer gheboerte, tot dat si ooc
verblint, en verstoep wordē, dat si niet meer
hooren noch syden en willen wat men prediet
vermaet en straft, en wordē enckel puer duy-
uels daer wt, oft anders vertwifelt volc, die
aen Godt en sinder ghenade twifelen, ghe-
lijck Cain en Judas de Apostel.

Ick en seg hier na niet dat ghi
knechtē sijt, want een knecht en
weet niet wat sijn meester doet,
maer v liede hebbe ic gheleyt, dat
ghi vzienden sijt, want al wat ick
van minen Vader gehoort hebbe
heb ick v kennelick ghemaect.

Hi veruolcht twoozt, vziēt, en stelte tegen
malcanderē, knecht en vziēt. Ick en heete v
niet knechtē, ghelijc ghi te boze waert, en dat
gantse Joedrische volck onder de wet (eer dat
Christus bekennt wert) gheweest is, want de
knecht en weet niet wat sijn heere inden sin
heeft, oft met he makē wilt, noch en heeft geē-
deel noch gemeenschap met he in sijn gorden,

maer neemt alleen sinen verdienden loon, die
mach hi hem en allen haren gheuen, en also la-
ten loopen. Sulcke en sidp ghi liede niet, maer
de Joden, en valsche heplighen, die mi dienen
om profijt en niet van hertzen, wt liefde: maer
ghi sijt mine vrienden, want ick hebbet v lie-
den al gheopenbaert, en ghegheuen, wat ick
van minen vader ontfanghen hebbe. Daer
hoordp welke hi sine vriende heet, en wt wat
oorfake, te wetene, so goet van hem ontfangē,
want dit is sijn maniere, te sprekene, gelijc als
int Euangelion Luc. x. ghelept wordt, vanden
ghequetsten, die onder de roouers gheuallen
was, dat die sijn naeste gheweest is, die daer
barmertichept aen hem gedaē heeft. Wi kee-
rent om, en die heeten de vriende, die daer ee-
nen anderen goet doen. Maer hi spreekt daer
af, hoe wi voor Godt daer toe comen, dat wi
sine vriende heeten, te weten, dat wi goet van
hem ontfangen, want wi en hebben hem niet
te voren gegeue, noch en hebēt niet verdiēt,
dat hi onsen vriendt werde, als hi nu segghen
sal: Ghi lieden en hebt mi niet vercozen et ee.
Maer hi heeft begonnen, en ons wt vanden
tot vriende vercozen, en gemaect, dat wi daer
om hem bedancken en bekennen moeten, dat
het alleen sonder genade, en goethept, schult
is, dat wi vrienden sijn.

Maer dit sijn ooc schoone troostelike woor-
de gelijc int voorseyde ca. staet, daer hi spreekt:
dies suldp ghi verbliden, dat ghi hebt eenen

Wat toe gheschonckē, die gheenē knecht ghe-
gheue en wordt. Dat ic v openbare, alles wat
ic van minē vader ghehoort hebbe. Dat moet
waerlick een vrient sijn, die eenen anderē seyt,
wat hi weet, ende alle secreten openbaert, be-
trout, en gheeft, dat bewijse ick, is machtichlic
daer mede, dat ick v lieden beyde, mijn herte,
teenemale en ooc des vaders opene, dit sal nu
dienen, tlegen die verschricte en cleynmoedi-
ghe consciencien, die hem so marteliseren met
den ghedachten, hoe Godt teghē hem ghesint
is, en vreesen, daer niet te vreesen en is. Sulck
ke gedachten wilt hi hier mede repn wt was-
schen, als soude hi segghen, wildp ghi weten,
wat des vaders wille, en gedachte inden he-
mel is, dat hebdp ghi hier al, want ick hebt v
liedē al gheseyt. Daer wt can een Christen se-
ker beslupten, ic weet (Gode lof) al wat Godt
wilt, en int herte heeft, en mi en is niet verbor-
ghen, te wetene, wat mi dient ter salicheyt,
want hi en spreckt niet daer af, dat wi het alle
sullen weten, hoe veel sandekens sijn inder
zee, oft hoe veel sterren aen den hemel, maer
alles wat Godt van ons denct, ende al sijn her-
te tlegghen ons.

Daer om als ghi wilt weten sekerlick wat
Godt indē hemel vā v houdt, en oft hi v gena-
dich is, dan en moetty niet inden hoeck loopē,
noch sulcks in uwe ghedachten, oft wercken
soecken, maer alleen wt der herte, ende alleen
dat aenhooren, wat dese Christus seyt, want

het is al in hem gheopenbaert. Nu seyt hi also,
so, ick ben daer om vanden vadere tot v ghesonden,
dat ick voor v mijn bloet wt storten, ende steruen soude et c. ende tot dien waertehene
hebbd dat doopsele, ende het Sacramēt, ende ick heete v sulcks ghelouen, daer hebbd
al wat ick weet, ende vanden vadere gehooft hebbe, daer omme condp sekerlicks beslupten,
dat de vader niet anders en denct, noch inden sin en heeft tseghen v, dan so dat ghi Christusum
hebt, ende ghelouft, so suldp salich sijn. Daer in liedp ghi, hoe lief ick v hebbe, ende wat
voor vrientschap, ende heerlichept, vruecht, troost, ende sekerlichept ghi van mi hebt, die
ghi anders niwers ghecrighen, noch hebben en coendt, noch inden hemel, noch op der
aerden, want dat en hadde gheen leeraer, gheen Prophete, gheen Moyses niet con-
nen doen, noch gheen moninck, noch andere gheest (die daer na gepoocht, ende met haren
ghedachten ten hemel varen wilden, oft sonderlicx hemelsche openbaringhe van Godt
sochten) vercrighen moghen, maer hier ist seker, doer Gods sone selue vanden hemel ge-
bracht, het welcke hi al vanden vader selue gehooft heeft, ende ons gheopenbaert, dat wi
daer aen gheen twijfel hebben en sullen, maer seker sijn, wanneer wi in hem ghedooft sijn,
sijn woort hoozen, ende ghelouen dat dat gheen andere ghedachte des Vaders inden
hemel en si, dan dat wi alle sijn ghenade ende

dat ewich leuen hebben sullen, dat is dat
oordeel inden hemel besloten, dat gheen crea-
tuere dupuel, noch ongeluck ommekeerē noch
veranderen en sal.

Ghi liedē en hebt mi niet verco-
ren, maer ic hebbe v wt vercozen,
en bestelt, dat ghi gaet, en v zuchtē
voortzient, ende v lieder v zucht
blijue, op dat, wat ghi den vader
bidt in minē naē, dat hijt v gheue.

Daer verclaert hi selue, hoe hi wilt verstaē
hebbē dat hi gesept heeft, Ic en segge hier na
niet dat ghi knechtē, maer mine vriendē sijn etc.
Dese vrientschap (spreect hi) dat ic v mine vrie-
den heete, en hebde niet van v seluen, maer
daer af, dat ic v te voren vercozen hebbe tot
vrienden, doer mijn lijden, ende steruen, ende
bekenne v voor mine vrienden, daer omme en
sulde v niet verheffen, als haddet ghi lieden
aen mi verdiēt, en waert des wel weert, Sun-
ma doer mijn verkielen, ende aennemen heet
ghi lieden vrienden, daer ghi liedē anders van
aert oft natuere niet anders dan enckel vian-
den en waert, die noch vā mi noch van Godt
niet en wilstē, maer nu sijn v vriendē, alleē om
dat ic v so lief gehad hebbe, en so trouwelick
besocht, dat ic v verlost, ende int ewich le-
uen ghesedt hebbe, ende sult oock daer doer
vrienden bliuen, ende mijn vrientschap

eeuwelich ghenieten, alleen dat ghūt also betel
set, dat ich v lieden niet te verghheefs also be-
socht hebbe. Also verhalet hi, en verclaert,
wat dese vrietscap si, wāt inder werelten gaet
het niet also, maer daer heet de een den ander
sijnen vrient, daeromme dat hi alle goet
van hem te ontfanghene verwacht, en niet
dien die niet en verdient, niet gheuen, helpen,
ofte weldoen can. Maer hier heeten dese vrieten
den, die hem niet te goede ghedar, ia niet
ghekent en hebben, maer die arme ellendighe
sondaers, ia Gods viandē, die haer liede son-
den en doot op sijnen hals neemt.

Daer mede ist nu, ia repu afghesneden,
en verdoet, alle vermetenthept der valscher
heplighe, teghen Godt, die so veel doe en ver-
dienē wille, dat si Godt verfoenē, en te vrien-
de maken, want wat doen sulcke anders, dan
dat si lieden in de verkeeringhe willen de eer-
ste sijn, dat haer verdienste voren ga, en sijne
ghenade daer na gherolt come, en hi niet en
si, die ons vercorē hadde, maer wi hem soeckē,
en ons tot vrienden maken willen, dat wi ons
roemē moghen, hi heeft van ons goet ontfan-
ghē. Also doet alle de weereit, Joetsche, Toe-
sche, Papistichsche hepligen, die hemliede on-
derwindē daer haer liede voorgaēde werckē
Gods genade te verdienē. Maer hi seyt, ghi
sijt mijne vriendē, niet om uwē, maer om mij-
nen wille, wāt dat het ware om v liede wille
so moeste ic v liede verdiēste aensie, maer nu

siddt ghi lieden alleen van mi, ende doet mi,
dat ick v lieden tot mi locke, ende gheue al dat
dat ick hebbe: dat v lieden glorie en beroemē
niet anders en si, dan van mijnder ghenade
ende liefde, contrarie ende teghens v lieden,
en alder weereft verdienste, want ick en heb
be mi niet laten binden van v lieden, maer ick
hebbe v liede moeten soecken, ende tot mi brē
ghen, daer ghi verre ende vrende waert van
der kēnisse Gods, en laecht in dwalinghe, en
verdoemenisse, als die andere. Maer nu ic bē
ghecomē, en v lieden geroepē, tot der dupster
nisse eer ghi daeromme baet, oft wat daer
omme ghedaen hadt, so siddt ghilieden mijne
vrienden. Also dat ghi lieden vā mi goet ont
fanet, ende weet, dat ghūt lieden alle hebt om
niet, en tot puerder barmhertichept.

Laet nu henen gaen Monincken en al de
weereft van haer lieden verdiensten roemen,
ende verkiezen, so langhe si willen, ghi hoort,
dat hi spreect, ghi en hebt mi niet vercozen,
maer ic heb v wtuercoren, en en wille niet van
vliedē vercoren sijn, en die geheel scripture sulc
onse verkiepinghe (voor en sonder Gods ghe
bott) straffen en verdoemē, als die Jode ooc
dedē, welke voortbrochtē hare Gods dienst,
van hē liede seluen vercozen voor allē anderē
dienst, die Godt gheordineert en ingheledt
hadde, ende ghanen daer wt den titel, dit is
den wtuercorenen Gods dienst. Hier willen
wi Godt binden, versoenen ende genade der

wernen. Also deden si lieden in allen stuckē te
ghē God, dat si liede in allē stuckē tegē God
wildē alijt dē eerste steen leggē, en verkorē
wat selue, dat Godt soude hē late behagē, si
sichten veel roocks, en offers in allen dalen,
en op dē bergē, waer peuers een groen bosch
oft anders eē lustige plaetse was, en sepe, si
haddē al daer den rechten Godt gevonde, en
moest hen genadich sijn. **D** hoe keue en schol
dē die lieue Propheetē met dē volc, ouer desen
scadelickē lachter, als Esa. lxi staet: dat is dat
si vercorē hebbē in harē weghē, en haer siele
is geuallē ouer haer liede grouwel. **E**n Esa.
int eerste. **G**hi liede moet tot schandē wordē,
ouer dat daer toe ghi lust hebt, en dat ghi lie
dē vercorē hebt. **E**n aē dē .lxvi. spreekt hi. **H**et
behaecht mi esken die sulcken verlieden offer
oft Gods diēst doet, als die daer sueghē offer
derwie een scaep offerde, als die daer eē hant
den hals af stake, wie eenē osse sloege, als die
eenē man vermoorde, et ce. dat sulck van selfs
verkorē heplichept door hē anders niet en is,
dā enckel moort, lalteringe, oft verloocheu
ghe Gods, wāt hi en wilt slechts niet hebbē,
dat wi sullē verliere en oprechtē wat hē wel
behaghē sal, ghelijck tot noch toe die moninc
ken verliert hebbē, hoe wi Godt vindē wildē
dat hi onser genadich worde. **D** wāneer ick in
een clooster ga (dachte ick) en inder cappē en
crupne Godt diene, so sal hi mi loonen ende
mi willecome heeten.

Also is dat gheheele Paulsdō doer en doer
enckel Gods ongehoorsaemhept en viātschap,
wāt si sijn so rasende en dul, dat si slechts niet
en willen hem latē beghinne, so dat hysse soect
en hercozen heeft doer sijn woort, ende haer
presenteert alle sijne ghenade dwer sijns soēs
lijden en steruen, maer wi verachtēt alles, en
laent achter rugghe, en willen selue dē naem
en eere hebben, dat hūt sal van onser ghenade
en na onser versterkinghe maken.

Nb is dit den strijt oft camp der weerekt,
van het beghinseel aen geweest, ende sal oock
blijue tot den epude toe, want Cain wilde ooc
so Godt verkiezen, doē hi hebbē wilde dat hi
sijn werck en offere, en niet sijns broeders aē
sij soude. Dese Cain heeft altyts de weerekt
na ghevolcht tot nu toe op dese bre, en en is
niet om weeren, hi en can niet anders doē, dā
dit woort omkeere, en metter daet seggē: Ic
en wil niet van Godt vercozen sijn, maer ick
wil hē te dore selue verkiezen, so en can noch
en wilt hūt niet lijden, ende keert hem oock
omme: Ghi en condit noch en sult mi niet ver
kiezen, maer ick moet v verkiezen, het en sal
niet gaen, ghelock dat ghūt hoorstet, maer
so ick wille: Ick wille v lieden heere ende
meester sijn, en niet van v gemeestert wordē.
Daerō heeft hi ouer al inder scripture sulc
verkiezen sonder en tegē sijn gebot, verdoemt
en verworpē: ooc is Paulus dese lachter seer
biant, so hi Collos. ij. sept: Laet v van niemant

dier merck teeken af keeren, die na haer liedē
eygen verlieringhe voortgaen in ootmoedicheit
en geestelicheit, item welke hebben een
uen schijn der waerheyt doer haer verlierde
geestelicheit etc. Also heeft hi de toecomende
Monikerij beschreue, dat si sullē voortbrin
ghen wt haer seluen enckele verlierde Gods
dienste, en dē seluē so copliunich makē en ver
lieren en segghē: Ic mepne tis goet, en ic doet
Gode tot liefdē en ter eerē, daerom salt hem
aengenaē sijn, en hi sal mijnder genadich sijn,
ia sulckē is Godt tweemaal vaderliker dan an
dere, wāt hi wilt selue aengaen, ons te seggē
wat daer sal heetē, hē gedient, ghelijc hi oock
het Joetsche volc wt Egypten selue geroepē
en haer de thien gheboden ghegheue hadde,
wat si doen ende laten souden, op dat si liedē
haer seluē niet en souden verlieren oft wtleg
ghen, hoe si hem dienen souden.

Daerom spreekt hi hier nu: doet mi allen
roem wech, als oft ghi liedē mi mijnder ver
kiezen, maer hangt aen mi also, dat ghi mi v
eerst laet verkiezen, en aenhoort wat ic v seg
ghe, daer mede niet ghi, maer ic den roem oft
eere hebbe, dat ict v verdient hebbe doer mijn
bloet ende steruen, Also heeft hi haer opghe
lept de ootmoedicheit, die de Thullenen heb
ben moetē, want si de groote eere en eerliken
roem hebben, dat si vriendē Christi en Gods
heetē, dat si dan noch wetē, en niet en vergete
waer wt dat si vrienden sijn en inder bekenē

nisse bliuen, dat si dat niet verdiēt oft serwo-
uē, maer hē liedē wt puerder genade des hee-
ren Jesu Christi geschenct is. Sulckē vrient
salmē behoorlic beminne, en in weerde hebbē,
en in alder eeren houdē, die daer vā ons niet
en neemt noch en begheert, maer alleen ons
gheeft, en schenct, Die weerekt doch, doet an-
ders gheerne, dat si haer laet wel doen, ende
en gheeft niet gheerne, waer om en doet mēt
dan al hier niet? Op der aerde nemē wi lieden
geerne van een peghelicken aen, daer en can
ons niemant te veel doen: maer wanneer hi
ons vādē hemel hier af alles goets wilt geue
dat en willen wi niet aēnemē. Hier willēt wi
omkeerē, en den arm man onsen Heere Godt
goet, doen vādē welckē wi soudē ontfangen,
daer maectmē, stichtichtmē, en offertmē, met
hoopen, gheeftmē, doetmē, watmen geuen en
doen sal, dat wi alleene moghen segghen, on-
sen Gods dienck. Maer contrarie daer wi lie-
den geuen en goet doen soudē, te weten, on-
sen naestē die onser hulpe behoekt, daer en cō-
nē wi niet gheuen, noch doē; summa, van hem
en willen wi niet nemē, den anderen en willē
wi niet gheuen, dat is hem lieden een schade-
like, grouwelicke plaghe, van den duuele,
ouer dat menschelich geslachte genoert, diet
al verkeert ende bederft wat dat goet, recht,
ende Goddelick is.

Daeromme wāt de weerekt sulc eē genera-
tie is, sal hē een Christen also seere daer tegen

schicken, dat hi hem oock tegeti de weerekt om
mekeere, te weten, dat hi van bouen hier neer
der waert alles ontfange, wat hi ter salicheyt
hebbē sal, en daer na van onder weder wtghe
gheue teghen sinen naelsten, want van hem
hebben wi goets ghenoech, beyde, eewich en
tijtelick, dat wi ooc lichtelick den naelsten con
nen ghehelpen, maer dat is claghelic, dat men
hem so qualic en pijnelic daer aen keere can,
en hie meer men predict, hoe erger de werelt
wordt, leeft en doet, als woudemen Gode te
spite quaet sijn, en daert dagelick breeder met
alderhande wilt, ende woest leuen, dat gheen
regiment, schaemte, breele noch achter sien
meer en bliue, Wel aen Godt laet pimmers
schrepen ende preken, maer wanneer ooc der
appel rijp is, dan moet hi vallē, en die straffin
ghe en plaghe is swaerlic berept aenghehe
uen: ende want niet anders sijn en wilt, dan
moghen wi Christenen ons daer in schickē,
dat wi niet hemlieden liden, maer doch son
der onse schade of hinder, die den woerde ge
looft, ende der weerekt ghepredict hebben,
maer si lieden moghen sien, waer dat si bliue,
want si niet te claghen en hebben, dat het haer
niet ghelept en is et c.

Breeder spreekt hi, en ick heb u gesept, dat
ghi gaet, en veel vruchtē brenge etc. daer ver
haelt hi, dat hi daer bouen ghelept heeft; Ghi
sijt mijn vriendē, dat is, de liede, die bā mi ver
spren sijn, en van mi alle goet ontfanghen etc.

maer ten is niet de meyninge, dat ghi daerā
niet goets doen en sult, oft leuen so dat v lu-
sten sal, het is wel waer dies en behoefde ghi
niet om te vercrighen vergewinge der sonde
en een ewich leuē te vercrighen, dat hebde
alleen doer mi, wanneer ghij nochtans hebt,
sult ghi ooc wel sulcke wtwendighe teekenē
en ghetuygenis doer de liefde aen uwē nae-
sten doen, op dat ws leuens een waerteeke-
nē si dat ghi aen mi gelooft, als ghi dat doet, dat
is de vrientschap oprecht en wel aenghelept,
dat ic niet te vergeefs door v mijn bloet wtge-
stort hebbe, waer niet, so weet dat ghi mijn
bloet en weldaden niet recht ontfanghen en
hebt, want daer toe heb ic v berore, en sulcs
aen v gheue sticht, dat ghi veel vruchten bren-
ghet, en also leeft, dat men sie dat ghi recht
mijn discipelē sijt. Ghi en dorres daerom niet
doen, om daer mede de sonden te versoenuen,
want dat is v te hooge, en behoort alleenlick
mijnder verkiekinghe ende vrientschap, maer
daer toe sult ghij doen, indē eerstē, dat Godt
daer doer gheert en gepresen wort, en v ghe-
hoorsamheyt betuycht, daer na den naestē te
goede en beteringe, daer mede mē sie dat ghi
recht gelooft, en tot Christus behoort, dat sal
geschieden wt de vruchten, so herre si wtbreken
dat men bekent en liet, dat ghi sijt een vrien-
delich, weldadich, verduldich mensche, die nie-
mant schade noch leedt en doet.

Dat heet nu dat ghi gaet en veel vruchten

brenghet niet te Boomen oft te Jerusaleem en
dorft ghy gaen, maer tot den naelsten, dat ghy
niet stille en sidt sonder vrucht en werck, maer
openbaerlic betuycht, dat ander lieden waer ge-
nieten en ooc daer toe comen doer uwe pre-
kinghe, bekennisse, dienst en hulpe, wāt daer
bi cannen sien dat v gelooue oprecht is, wāt
waer dat ghelooue niet en is, daer en wilt niet
sekerlic om des Euangeliums wille niet waer-
ghen, doen noch lijden: Maer waer dat sulche
mensche is, die om Christus wille waercht li-
chaem goet en eere, ende elcken ooc gheerne
daer toe brenghen wilt, den naelsten ghetrou-
welick dienen, oprecht ende broederlick met
hem handelt, dat is een seker teken, dat die
een oprecht Christen is.

Want de vruchten sijn openbaer genoegh
datmen wel can weten en bekennē, wat des
gheests oft des vleeschs werckē sijn, als Pau-
lus spreekt Gal. v. Openbaer sijn de werckē
des vleeschs etc. Het en is niet heymelic, en en
verf gheen hooch verstat daer toe hebbē, mer
is genoegh aenden dach, datment wel sien en
begripen can, wt dat werck der liefdē. Item
bekennen en preken en connen niet so verbor-
ghen sijn, als tghelooue tusschē Godt, en tus-
schen ons alleen: maer gaen onder de lieden,
dat een pghelick sien en hoorē moet, en seg-
ghen, die heeft dit oft dat ghedaen oft gelede
om des Euangeliums wille etc. Sulche vruch-
ten sult ghy (spreekt hi) primers meer en meer

brenghen, daer aen men bekennen mach dat
ick v bercozen hebbe, ende sulcke vruchte die
daer bliuen oft ewighe vruchten sijn, die ooc
int toecomende leuen van Godt gheprezen,
en in alle eeren lichten sullen.

Siet dit is nu de groote eerlicheyt, die de
Christenē doer Christum hebbē, Indē eerste
dat hise doer sijn woort bercozen en geroepē
heeft, dat si sullē sijn lieue rancxkens sijn, en
al hebbē wat hi vercreghē heeft, victorie, heer
schappie ouer sonde doot, ende des duuels
geweldicheyt. Ten anderen, dat wi ooc sullē
sine dienaers sijn, en sijn rijc helpen verbrep-
pen, deel goets maken en doen, welck hi heet
deel vruchten brengen, en sulcke vruchten die
daer ewelic sullē bliuē, en voor God duere:
niet tegenstaende, dat si vander duuel aenge-
nochten en vander weereit gelachtert en ver-
wolcht worden. Ten derden, sedt hi nu noch
eens daer toe en spreect: Op dat ghi so den
Vader biddet in mijnē naē, dat hijt v gheue,
dat is een stuc, in de cracht en vrucht sijnder
verkielinghe, wāt de genade hebbē wi in Chri-
sto, dat wi niet alleen doer hē Gods vriendē
wordē, en doer hē totten Vader comē, maer
ooc daer toe bercozen sijn, dat wi mogen van
hē biddē, wat wi behoene, en seker sijn sullē,
dat het ons ghegeuen sal wordē: wāt wāneer
het also gedaen is, beyde des duuels, der wee-
relt, en ons eppen vleschs haluē, dat wi pin-
mers der aenuchtinghe, wederstant en hin-

deruiffe lijden moeten, en altijt veel cranchepts
en gebreks blijuet, beyde, bi ons en bi ander
dat het niet en gaet so dat gaen soude, dan itt
ons noot om stercke en hulpe te roepen, in al
len die ons so verre nootlakelic is, als ons dat
Wader onse, dat ons Christus om te bidden
geleert genoeg betuycht, en hebbē den troost
dat ons ghebet en sal niet te vergherfs sijn,
maer bi Godt aenghenaem is, sekerlick ver
hoort, en gegheuen wordt, dat wi hebben sul
len, so verre wi alleene wten ghelooue inden
naem Christi bidden, en sijn also tot den puer
sterliken staet ghewijdt, dat wi bruelic sul
ende mogen door Godt gaen, ende beyde on
sen en anderen noot door hem draghen, en na
lijnder toefegghinghe sekerlick verwechten,
dat wat wi bidden sal verhoort en ia sijn, als
in het volgende capittel vanden gebode bree
der verclaert wordt.

**Dit gebiede ick v liede, dat ghe
maleanderē bemint, itt dat de we
relt v lieden haet, so weet dat si
nu meer dā v lieden benijdt en be
haet heeft etc.**

Daer verhaelt hi en besluyt dat woort, en
dat ghebot dat hi haer heeft door ghehouden
daer doer de Christusheyt haer aen malcande
ren houden moet, waer si bliuen sal, en welc
dat waerteeken is, daer aen men bekēt, welc

ke oprechte gheloonighe oft Christenen sijn,
want hi driuet daer op, dat hi ghesien heeft,
hoe veel valsche Christenen sijn souden, die
haer lieden des gheloofs vermeten en beroe-
men met wtneemende woorden, ende grooten
schijn, daer doch niet in en sal sijn, want gelijc
alst metten heplighen naem Gods gaet, die
welcke den alder edelsten naem is, en noch-
tans die alder meest onteert ende misbruyct
wordt tot alder valscheyt en boosheyt. Itē ge-
lijc den naem der Christenheyt, oft kercke en
sal wat heplich is misbruyct, en valschelich ghe-
bruyct wordt, also moet ooc den naem gelou-
ue en liefde, en goede wercken worden ghe-
bruyct tot valschen schijn en schande dicwils,
want de dupuel en wilt niet so swart sijn, als
hem schildert, maer daer schijnen in dat
schoone cleet Gods woort, Christelicke kere-
ke, gelooue, liefde etc. daerō leert hi ons also
daer in bewegē, dat niet genoech en is datmē
deel beroēt vant ghelooue en Christe, maer
datmen moet na de vruchten sien, want waer
haer de selue niet en betēkenen, oft dat des
contrarie hem verthoont, dat en sal sekerlick
Christus niet, maer niet dan eenē blootē val-
schen naem sijn, daerom moetmen tot sulcke
segghen: Den schoonen eerlicken naem hoo-
re ic wel, den welcken is edel en alder eeren
weert, Maer wie sijdy? gelijc als de heisetene,
Act. xix. tot den besweerenden, die den naem
Jesu, die Paulus predicte en gebruycte, sprac:

Jesum kenne ick wel, en Paulum weet ic ooc
wel, wie sidp ghi?

Ja (braechdp) maect doch tghelooue recht
ueerdich ende salich sonder de werken: Ja,
dat is waer, waer ilt dan, oft waer blijuet, en
waer bewijset hem? want het en moet niet een
traech, onnut, doof oft verstoruē dinck sijn,
maer eenen leuendigen vruchtbarigen boom,
die met vruchten wt breect, daerom is dat het
onderschept en proeue tusschē den op rechten
en valschen geschilderden gelooue, dat waer
dat ghelooue warachtich is, dat betuycht hē
wt met den leuē, maer dat valsche hoert wel
den seluen naem, woort ende beroemē, maer
daer en volcht niet na.

Maer hi en geeft niet alleen de vermanin
ghe oft ghebot, maer troostse ooc daer toe en
boeret in de gantse weerelt dit gebot, dat ghi
liedē malkanderen bemint (spreect hi) ver hale
ic daerom, want ghi lieden mijn discipelen en
apostelen sullet also vindē, ooc bi ende onder
de ghene die onder v lieden sijn, datmen v lie
den viant sijn sal, dat ooc v lieden sal ver wou
deren en sult segghē: Ic meynde toch het sou
de enkel liefde en eendrachtichept sijn onder
ons, als ons dat Euāgelie leert etc. van waer
coet sulcke tweedrachtichept, haet en viant
schap? Daerom segge ic v sulcs, dat ghōt vā
te voren weet, en v daer toe schiet, in dien dat
ghi lieden mijn discipelen sijn wilt, so getroost
v lieden dies, ende gheeft v goelick daer in,

dat niet anders daer tot en woordt, ghi lieben
moet daer in geworpe sijn, en bliue stekē (al-
so lange als ghi liede hier sijt) dat v de werelt
hate, daerom siet toe, dat ghi dies te balttere
aen malcanderen blijft en houdt doer de lief-
de, en en laet v niet verschicken, noch van mi
weeren, al ist dat ghi der weerelt ionste ende
hulpe verlieset, ende veel vrienden moet late
baren om mijnen wille.

En hier siep, hoe haer de werelt betworpe
en geeft ons van haer een clare bekēnisse oft
dissinatie, wat dat de weerelt is. Wi schrepen
en claghen ouer den Paus, bisschoppen, tprā-
nen, ia ooc ouer den landtman en borger, dat
si onse vianden sijn, wat is toch de oorlake, oft
wat hebben wi haer mildaen? wat doet een
arm broem velt prochipape sinen boeren ofe
ionckeren, waerom sijn si alle ons so moorda-
delicke viandē? want het is wel en behoorlick
te verwonderen, wanneer si ons niet daerom
en benijden, ende vianden sijn, oock niet be-
schuldighen dat wi ouerspeelders, dieuē, gus-
de boeuē oft moordenaers, hoedanigher an-
ders de weerelt vol is, Maer dat is de oorla-
ke (spreect hi) dat ghi mi lief hebt, en van mi
preect, waer mede heb ict verdient (op dat ick
mi een wepnich beroeme) dat mi de Paus en
sine ketters haten en viandē sijn, en mi gheer-
ne ter weerelt tot iaclden, alleen daer mede
dat ic Christusum preke: waerō en swijge ic niet
wille, oft preke als te vorē vā aclaet, beuaerde

beghebier, missemert, also soude ick comen
ionste en vriescappe behoude? Maer wat wi
wille Christum, en dat Euangelium preke, wil
dy daer aen (spreekt de duuele) so wille ick ooc
v de soppe versoutē, en so versuert coken, dat
se v liede niet smaken en sal.

Daer de Paus regneert, doer de gansen
Christheyt, boortwaer dat is sekerlic ee sijn re
gimēt voor de weerelt, daer houdtmē sijn pre
kinghe in eere, en mē cā alle monninchē en pa
pen genoch toe werpen, moetē daer toe voer,
borghere ende edele van hem lieden liede, dat
si liede haer liede wijf en dochtere beslapē, en
si daer toe weerdige, lieue heerē heetē, en bo
uen aen haer tafel sitten, en en is daer niet een
ne, die daer wat van Christo, ende rechten
troost dex ghelofs seude, ia het waer schier
eē schāde (wtgenomē inder passie oft in dē text
des euāgelij) dē name Jesus op dē preeckboel
te noemen, maer daer en werdt niet dā euckel
Christoteles, en der hepligē legēdē ghehoort,
daer heeft en gheeft de weerelt brede, daer
en werdt gheen pape veracht, maer werde in
alder eere ghehoude en verheue, niemant en
darf hē lieden leedt, ia een haer verwerpen, of
moeste alle menschē dē van en enterdict ouer
haer late gaē. Maer nu allmē Christum preekt
daer wille ic ontweckē (dacht de duuel) ende
daer toe stoken alle biscoppē, vorstē, en hee
rē, ia dē gheheelen Paus hoop, dat si v meer
der biāde werdē, dā eenich mēsche op de aerde

Daerom en sullē wi ons niet verwonderē
oft alle de weerelt ons biant is, in dien wi
Christum prekē, want wi verdienēt ooc, wāt
hoordp niet, dat de weerelt hem niet aēsiē en
wilt, noch hoorē: en is ai dper dootelic biant
die vā hē willē seggē, waerōen swingē wi niet
stille, oft prekē des diuels stāck, en loeghenē,
of vregē ter schāde haer wijsē en kinderē: dā
lietē si ons niet vrede, gauē ons ghelt, en goet
daer toe, en lietē haer plagē, en ter scande vze
ghē tottē beene. Maer nu sijne behoordic on-
se vanden, om dat wi onse sweet, lichaem en
leuen daer aen settē, dat wi hem liede mochtē
ten hemele helpen, dat sal den loon, en danck
sijn, die wi van hem liede verdienē sullē, wāt
wi wissent oock so hebben.

Wensiet, dat is de weerelt, van aerde, en na-
turē, een sulcke vrome teer vrucht, dat si niet
sijn en wilt noch en can, dat mē haer goet doe
en helpē wilt, sonder linge als mē haer van de-
sen salichmaker Christus seyt. Dat moeten die
Christenē wetē, en gewoenwerdē, wāt het ge-
boert ooc wel also int weerlicke regimēt, als
oock die hepdē geclaecht hebbē, ouer des wee-
relts ontrouwe en ondācvaerheyt, maer oock
daer ouer viandelic ontstekē sijn in grāschap
en geraest met ongeduldicheyt en waerghie-
richeyt. De Bieckē scrinē vā eenē poozter vā
Athēnē, die hiet Timon, die hadde de stad ge-
dient en geholpē, met lichaem en met goede,
dat hi daerom aermoede leedt, daer hi nu niet

de, hebben si hem niet meer aenghesien, maer
spotten met hem, en dedē hem alle quaethept,
doen wardt hi ooc onuerduldich, en began te
bloeckē en rasen. Nu diene die liedē de duuel,
wanneer ic ooc saghe eenen int vier vallen, en
colten daer wt helpen, so wilde ick werck, ia
olijē, en peck toe worpē, dat hi alleen te meer
berrende, en werdt wt sulcker onuerduldicheit
teenemael sulck een rasende, ende een on-
sinnich hooft, dat niemant en conste met hem
ouercomen.

Also doet bleesch, en bloet, wāneer hi boos
liefde, en weldaet sal ondanch en vianthcap te
loone hebbē, wāt het doet veel te weede, en en
cans niet verdragen. Ten is niemāt so danich
wanneer hi sinen knecht een ambacht geleert
en daer toe selue den colt ghegeuē en geleert
hadde, en de knecht, hem te loone verachte, en
spotte, die niet en soude segghē na desen, ende
nimmermeer en helpe ic niemaude. Och hadde
de ic mijn ghelt daer voor in twater ghewor-
pen oft inder aerden ghedoluen. Sulck sticht
de duuel daer toe wanneer pemant het volck
opt hoochste ghedient heeft en geholpen, dan
so stout hise contrarie, dat si hē wederom gee-
ue vrientschap en doen, en dat hi hem alleene
xxix. capittel sept, en eene slange in sinen buce-
sem op ghesoghen heeft. Anderwerf sticht hi
dat oock daer toe, dat hi de liedē moede, en ver-
brietelich maect, dat si om sulcks oudaues wil

le en boosheyt ooc niemantē gheen goet doens
en wille, noch helpē, en enckel sulcke Timons
werdē, daer wt sulcke een ghemeyn segghen
voemt, dat broot datmen vrendē hondē ende
vrendē hinderē geeft, dat is verlorē: dat soect
hi, als hi aensiet, dat ghi uwē naeltē wilt goet
doen, en v goet wel bestedē, en aenleg ghē: so
wil ick (spreect hi) dit wel versoutē, en suer ma
ken, also en can het de natuere niet ghelijden,
en also sal de liefde, en weldaet verstoppt ende
verrotten werden, ooc in de alder sijnste ende
hoochste liedē, want seer weynich sinder, die
het connen verdraghē, dat si sullen tbeste doē,
bi landen, en lieden, en niet daer bozen ontfan
ghen dan enckel schande, ondanch, haet, ende
niet, dat heeft oock monicken ghemaect, dat si
vanden lieden gheloopen sijn, inder wilbernis
se, dat si lieden sulcke boosheyt, niet en hebben
connen sien noch hoozen.

Nb dan sulcks geschiet in weerliche saken,
in stedē, in hupsen, onder gebuerē, en vrendē
maer hoe veel meer en swaerder in geestelic
ke saken, daer een Prochipape, oft sielsorgher
beweert en leert sijn prochikinderen, met al
der trouwen moet houzen wakē, en sorgen,
en so veel dragē, dat hem lichaem, leuen, ende
herte weede doet, en en sal niet meer daer aen
gewinnē, sonder datmen niemāts vianit en is,
dan hē. oft als hē. Nb wat salnē dā doc? soude
mē om des weere lt boosheyt wille doē oft la
ten, so en soudemē nimmermeer geē goet doē?

Also ooc hier soudemen den berstande volge,
so moestmē seggen, wel aen, wildp ghi Gods
woort niet hebben, so geue v Godt den Paus
met alle sijne plaghen, wildp dat Euangelion
niet hoozen, so hoort dan van assaet ende alle
andere tupscherije, wildp dat liefelick doopse
le niet hebbē, so loopt int Clooster: wildp uwe
naesten niet goetdoen, so gaet, en coopt missien
en laet v om ghelt, lichaē ende siele bederue,
en hebt dat helsche vier daer toe. Neen, neen
niet also, want dat soect de dupuel daer mede,
dat hi ons vanden goede drijue, ende des we-
relts booshept ghelijck make, dat wi daer
mede onderlinghe enckel dupuels worden.
Daer omme leert ons ende vermaent Chri-
stus al hier, dat wi na den lichaem, niet onuer-
duldich en werden, noch ons vander werelts
booshept niet en laten verwinnen, maer
pmmers voort varen, ende weten dat wi sulc
ken haet moeten draghen, om sinen wille, als
wilde hi seggen: wanneer ghi valsche predica-
ten waert, dan soudemen v op de handen dra-
ghen, maer wanneer ghi van mi preect, so is
de duwel, mijns ende mijnes naems, sulcke een
viant, dat hi sal aen v setten ende hanghen al
wat dat hi vermach inder weerekt, ende en
dorft v gheene ghenade, noch vrientchap ver-
wachten.

Wel aē dit is voor onsen persoē, noch met
allē niet, wāt wat willē wi claghen, wi arme
bloedē, welc niet alleen doer de prekinge van

Christo, des werelts thoorne verdienē, maer
ooc nu ons persoēs wille, dat wi (sonder dat)
met onsen soudē wel verdiēthebbē, dat wi met
dē duuel inder helle gloedt geworpē wordē.
Daerō en gheschiet ons gheen onrecht, oft de
duuel en al de werelt ons plaecht, maer gaet
op beyde sijdē, recht beyde onses officie (welc
noch niet onser, maer Christi is) en onses per
soons haluē, en werdt met ons also afgerekēt
beyde onser sonden haluē, dat wjt voor ons
wel verdiēthebbē, en noch verdienē, en daer
toe bā des officie wege ooc, de wile wi der we-
relt helpē en prekē willen, dan en sal v haren
ghetrouwen dienaer gheenen anderen dan
sulckē loon geuen. Maer dat is eerst de grou-
welicke viantschap (daer af hi hier spreekt: in-
dien v de werelt haet, dan wetet dat si mi
ooc gehaet heeft) datmen den lieffelickē salich-
maker, en Heere Christo Gods sone selue so
bitter, en moordadelic viant is, ende dat doet
niet alleen den gemeynē hoop vander werelt,
oft de breinde Heydenen, maer sijn lief volck
en broederen, sijn epghen bloet, en vleesch, en
ooc de ghene die daer Christenen willē heetē
en hem seer beroemē. Nu is hi voor sinen per-
soon onschuldich, ende en heues ia niet ver-
dient, dat hem pet wat soude ontmoeten, ia
oock de werelt en is oock sijn niet weerdich,
oft si hē gelijckerwijs altjts in de handē broe-
ge. Daer toe en is hi niet alleē voor hē seluen
geplich, ende onschuldich, maer heeft ooc doer

sijn officie, oft werck, so veel aen de weerekt
ghedaen, met sijnen dieren bloede, die arme
liede van sonden, en doot, ghewrokē, en los
ghemaect, dat si lieden hē sulcher liefde, en ge
nade met geenen dāck betalen en connē, voor
sulcke weldaet, dat hise niet en wilt late in
den afgront der helle varē, sijn si lieden tot v
waerts sulche diādē, dat si liede niet en connē
af late eer si hē gecrupst hebbē, en sine Christus
nē ghepoocht tonder te vregē. Waerom heb
ben die Romeynē de heplighe martelare so
grouwelic vermoordt, dan om datse boer het
preken van Christo wilden hē lieden helpen
van allen onghelucke, duuele, en helle.

Wie can nu met woordē wt gheleggē, oft
met ghedachten versieren, wat die weerekt is?
wat canmen anders van haer ghesegghē, dan
dat si moet eenen hoop volcks sijn, besetē met
hondert dusent duuelen: aenghesiē dat si niet
alleē ons arme sondaers en haet, wi die doch
haer dienē met lichaē en leuē om niet, maer
veel meer, dē heere selue die voor haer ghestor
uen en sijn bloet wt gestort heeft, dat hite ver
lossen soude, wat sijn wi teghens hem? Want
oft wi wel hier prekē, en alles goets doē noch
en sijn wi niet die, die voor hem ghestouen
sijn, maer sulchs alleen preken wi vā Christo,
en beroemen. Waerom en ist niet te verwōde
rē hoedanich een duuels lachter dat is, datmē
Christum haet, en sijn viandt is, en aensient
daghelix voor ooghen, anders en soudt gheē

menschelick herte ghelooien.

Daer omē heeft oock Christus niet te ver-
gheefs, sinnen Apostelē en predicanter beuolē,
daer hie wt sandt om te preken, Math, x, wā
neer v niemāt en outfanet, noch uwe woorden
hoorē wilt, dā gaet wter seluer stadt of plaet
se en schudt dat gemul oft stof vā uwē hoetē.
Dat heeft hi sonder twyfelē wt grooten tooz-
ne ghesproken, dat si lieden niet alleē, niet een
mīte van hē liedē nemē, maer oock geen stof
aen den schoenē latē souden, dat si niet weder
en gheue, also en sullē si teenemael niet weer-
dich sijn, dat hi wat van hem lieden ghenō-
men hadde, ende setter een bouen maten
spreekelic oordeel daer toe. waerlic ic legge
v lieden, het sal den lande van Sodomā ende
Gomorrah verdrachlicher gaen ten daghe
des oordeels, dan eender sulcke stadt, maer ist
het niet een recht behoerlic oordeel, dat miē dē
liene mā laet so om niet, al sijn genade en wel
daer presenterē, en booz de doere draghen, en
daer toe so schandelic geet, en spot, verstaet,
en schent, en allen haet, en vianscap bewijlt.
Dat is nu tot trooste ghelept dē Apostelē
en alle die Christum preke, en der weerelt hel-
pen sullē, dat si dies niet en sullē verwōdere
noch daerom truerē, maer in haer herte also
leggē, also hier Christus spreckt: Waddē si Chri-
stum niet te voren ghehaet, so en souden si mi
niet hebbē ghaet, maer wāneer si hē hebbē
gehaet die booz haer gestoznē is, ist dā wāder

dat si lieden mijn vanden sijn? wat ben sck te
gen desen Heere? want mi geschiet behoorlick
als in twee maniere recht. In den eerste, dat ic
voor minne persoon als een sondaer wel ver-
dient hebbe. Ten anderen, dat ic een dienuer
ben des Heeren, die der weereit vianit is, en
waneer hi moelt sulcke vianitschap selue lijde,
so en sal mi ooc niet anders gheschie, maer de
weereit en sal oock niet weerdich sijn, dat wi
een stofke muls va haer sonden neme, en hoe
seer dat sijt veracht en bespot, so salt noch als
eens daer toe comen dat sijt bindē sullen, hoe
dat bepde haer en ons ten laetste geschie sal,
en eu derf daer hoor niemant rekeninge doe,
maer in dien daghe sullē si dat oordeel hoorē,
dat haer also swaer en stranghelick sijn sal.

Wel aen het is grouwelic en afgrinselic ge-
noech wtghelept, ende betuycht, dat het herte
hem mochte int lichaē daer voor verschrickē,
dat de weereit sal so schandelick, boos, en vol
dupuellsche haets en bitterlic sijn tegen haer,
die haer helpen en alle goet doe. Nu laet den
dupuel de weereit regere, in dien die gheenē
danch en verdienē, die bepde vrede en recht,
goet enere onderhouwē en vorderē, maer al-
leen vianitschap daer voor verweruē, waneer
si sulcke heere haddē, die alleen onder haer ti-
ranniseerde met woeghe en alderhade plagē,
gelijc de openaer onder de vorliche, so mostēle
blijde wordē dat si vrede haddē, maer daer si
hulpe en alle goet hebbē onder vrome heeren

en borsten, die en connen si niet gelijde, maer
peynsen en dencken, hoe si haers los worden,
maer die verdienē veel meer haets en vernol
ghinghe, die de weerelt in veel grooter saken
helpen en dienen, te weten, datle van sonde,
doot en dupuels gheweldicheyt los en salich
worde, de sulcke slaetse repn ter doot, hoe eer
hoe lieuer, want si en sijn slechts niet te lijde,
maer wanneer datter eenen hoop Spaeniaer
den oft Turcken quame, die haer de huplen
doerliepē, plupsterden ende namen, bedornē
en verbranden wat dat si hadden, oft valsche
leeraers, en tsonpuels ketters, diese recht ten
dupuele en in alderley dwalinghe verlepden
dat wilden si hebbē, daer moelsten si daer toe
Deo gratias spreken. Daerom en is voor de
weerelt niet beter, dant Pans en Turcs re-
gimēt, wāt de Turck weet sijn, beyde, de stou
te hoerē en ionckerē also te temmē, dat si oot-
moedich en gehoorlaem worden. So weet de
Paus de conscientien en sielen sijn te plagen,
en den dupuel int kinnebackē te worpē. Sulc
ke salmen der weerelt toeschicken, so haer we
derom gheschien sal.

Daerom laet ons doch daer hoor wachtē,
dat wi niet benondē en wordē als der werelt
medelekēs, wāt dat en is niet anders dan den
duel selue met de gātse helle, die daer niet en
wilt hoorē, datmen haer van Gods ghenade
Christi lijde en steruē, oft banden eewighen
leuen legge, maer niet anders en can gelijde,

dan datmen haer ter hellen voere, ende neme
haer, bepde den hemele, lichaem, ende goet
daer toe, die machinen heeten, lieden die hese-
ten sijn niet veel duuelen, Daerom en moete
wi ons niet versmadē, noch late traech oft le-
dich maken, datmē ons viant is, daerō dat wi
oprecht en wel regere, oft de waerhept ghe-
sept hebbe, daer doer si salich wordē et c. dat
is des weerelts loon, ende ons soude onrecht
geschie in dient anders ghinge. Nensiet (sept
Christus) wat ic ghedaē hebbe, soude ic daerō
alle de lieden wech geworpē hebbe, om dat de
weerelt mi niet liden en wilt, so en worde
geen mensche nimmermeer salich. En soude
ic om veelder wille (die mi hate) ophouden te
preken, so worden de andere ooc alle verlore.

Also sullen wi ooc ghedencken, dat wi om
der weerelt booshept niet ons en late afkeere
hā goet te doen, maer veel meer Gode en den
Heere Christo te loue en ter eere, en den dup-
uel niet sinen hoop te spijte voortuaren, en we-
ten, dat het Godt rijckelick loonen wilt, ende
daer toe en sal het niet sonder vrucht op aer-
den voortgaen, maer ia bi somigen profitelick
sijn, en in dien het faelt op dit pas, so salt toch
een mael niet falen, en bi Godt niet verloren
sijn. Een Christen sal sulcken man sijn, die si-
ne weldaden can fraepelic daer in de grabbe-
linge worpē en verliesen (gelijc als Godt ooc
doet) hi sal dan noch permant vindē, diet aene-
genaē sijn sal, en die hē daerom lief hebbe sal,

Hebdi eenen oprechten onderlaet, borger oft
prochikint oft twee, so danct Godt in dien v
een gebuer, ia een kint, oft een van uwē hupl
gesinne wel geraect, so laet v genoegē, crijcht
ghier sulcke twee oft meer, so heft de handen
op, en houtwet booz groote ghenade, wāt ghi
en leeft hier niet anders, dan in des dupuels
moortpoel, ende als onder enckel draken, en
slanghen, daerom siet toe, dat ghi niet haer lie
den ghelijck, en ooc weerlic, dat is vol dupuel
schen haet ende booshept en wordt, want het
moet van twee een sijn, oft de lieden moete
contrarie den dupuel worden, oft si moeten
selue dupuelen worden. Nu ist beter dat an
dere quade boos wichte en duuele sijn, maer
wi lieden des Heeren Christi na volghers, en
des hemelschen Vaders kinderen bliuen.

Waert ghi lieden bander wee
relt gheweest, so hadde de weerelt
dat hare was bemindt, want ghi
lieden bander weerelt niet en sijn
maer ick hebbe v lieden wt der
weerelt vercozen, daerom haet v
lieden de weerelt.

Dit spreekt hi al den sinen te trooste, dat si
lieden leeren de weerelt verachten met haren
haet ende nijt, ende wat lijde si v doen mach,
want wanneer het niet en wilt, noch en can

anders ghesijn, want dat si Godt ende Christus
wille ooc ons, dan moetē wi dese conste daer
tegen weten, daer mede wi haer lieder boos-
heyt verwinnen, welke en is anders gheen,
dan dat wi haer lieden spijt ende grootheyt
berachten, want hoe meer wi ons sulcs wilde
aennemen, ende darom trueren, hoe dat het
der weerelt lieuer ware, en den dupuel oock,
ende wanneer hi ons daer in brenghen can,
dat wi ons dach ende nacht daerom trueren
ende bedroeuē, dat de weerelt so raest ende
woet teghen het Euangelie, dan lacht hi in de
dupst, en heeft daer aen sijn ghenoechte ende
bruecht, ende de weerelt doet dies alleen, hoe
langher hoe meer, ende mepnt dat si het wel
wtrecht, dat si ons huplende ende weenende
maect, ende ware nu al ghewonnen, maer als
wile daer tegen spittich verachte, dan wordē
si lieden truerich, toornich en clepnoedich,
dat si lieden sulcke dianden hebben, die haer
lieden den vinghere clichen, ende in de tandē
spottē, wanneer si aent alder hoochste rasen
en tieren, en moeten sien dat si met hare haet
ende nijt niet wt en rechten, en mochten van
quaetheyt bersten.

Want de dupuel is een wtneemende hoo-
uerdich geest met de weerelt sijn bruyt, daer
om en can hi niet quader gelijden, dan datmē
hem veracht en met hem spot, en wanneer hi
dat gheuoelt en niet ghekeeren en can, dan

maect hi hem van daer, anders en hout hi niet
af, tot dat hi ons moede en mat maect, d'ingt
en d'ruet so langhe en hert, dat een vā trueric-
hept mochte steruē, maer wanneer hi liet dat
wi daer boorgenomē hebbē, so veel en lange
tegen hem te stane, also lange als hi pinner's
d'huen can met haet, gramschap en plaghen,
en goets moets daer tegen sijn, en alleē hem
te spijte voort varen, so wordt hi alder eerst
moede, want sijn groothept is so honghe, dat
hi gheenē spijt en verachtige inden en can,
daerom oft het wat weede doet, moeten wi
ons wederom worpen teghen de verachtige
der weerelt en des duuels, dat wi niet vā rou-
we en steruen, eer dan de vze coemt, gelve als
Christus niet van anxt gestoruen en is, maer
met ghewelt aent crupce ghedoot wert,

Also ooc wi lieden, wanneer wi aensien en
geuoelen des weerelts moetwillichept, toorn
ende haet, so laet ons leeren daer teghen spot-
ten en segghen, wat condy dan meer dā dat?
oft wat is dat nieuws? hebt ghi doch te voren
dat mijnen Heere niet oock gedaen, ende dan
noch moeste ghi hem tot noch toe bliuē latē?
Dat is de oorlake, daer mede hi ons getroost
wilt hebbē, ende tot hem trecken, dat wi aldee
weerelt houueerdije ende rasen, met vast ghe-
looue verachten, ende daer voren springen
ende vrolick singhen Godt eenen Psalm, en
Deo gratias, der weerelt te leede ende te ver-
diete,

De andere oorſake is, dat hi hier ſeyt: Ick
beſluyte dat oordeel ouer v liede, dat ghi niet
hander werelt en ſyt. Dit is oock een trooſte
lick woort, wanneer hi die werelt heeft lo
grouwelick ons betworpen en beſchreue, dat
eenen Chriſtenen menſche niet afgruelicker
en is om te hooren oft te dencken, dan dat hi
ſoude onder den ſeluen hoop gerekent, ende
een vander werelt genaemt wordē, en daer
teghen behoorlick hem opt. alder hoorſte ſal
trooſten ende verhuugen, dat hi ſulckē God
delick bonniſſe hoort, dat hi niet vander wee
relt en is, en dat wāneer hi aen Chriſtum ge
looft, ende ſijn woort bekēt, en daerō vā haer
gehaet en veruolghinghe lijdt, dat hē ſulcken
haet, en al wat hi vander werelt lijdt, ſal lief
en weert ſijn, als een ſeker tecken, dat hi niet
onder den verdoemdē hoop en behoort, maer
in Chriſto, daer wt ghetrocken en verloft is,
wāt waert dat hi vander werelt ware (ſeyt
hi) ſo ſoude de werelt dat hare beminnen en
bliuē vā haer onghetaet ende onbenid.

Mer hi ſpreect hier van de ſake die Deuā
gelie afgaet, wāt de werelt (Gode lof) heeft
de duecht, dat ſi haer liede onderlinge oor ha
ten, beniden, en veruolgen, een vorlt den an
deren, een ghebuer den anderē, een ambachtes
man den anderē, maer hier accorderen ſi alle
tſamen, Pilatus, Herodes, Caiphas, Judas
en alle dupuelē die met den anderō vnienden
ſijn tegen Chriſtum, en ſine Chriſteū, onder

malcanderen sijn si vrienden, ghelijc hondē en
catten, maer int ghene dat A hristo aengaet,
dat haten si alle eenuoudelickē, ghelijc als
voor desen tijt toe was onder de weereeltlike
gheestelicheyt gheen Moninck, gheē oorden,
bisdom, Prince, noch stadt tsamen eens, maer
en sijn si alle goede vriendē, en staen deen bi
den anderen verlaemt en ghetrouwelic een-
drachtich teghen het Euangelie, daer eeren si
ende bieren malcanderē, opt hoochste, alleen
dat si de leeringhe des Euangeliums souden
berouwen ende wt blusschen.

De desen tect (als ghelept is) is hondert
dupsent guldenen weert, ia met gheenē ghel-
de te betalen na de weerde, dat hi selue ons
dat schadelic ordeel spreect, dat wi niet vāder
werelt en sijn, ende dat dit dat waerteeken is
dat de werelt ons haet. Also en hebben wi
niet alleē dat exēpel ons Heeren, dat hi onser
alder hooft ende salichmaker is, so hi ghelept
heeft, maer ooc dat getuygen bi ons selue, dat
wi ooc om sinē wille gehaet wordē, dat is ee-
nen hooghen troost en wt nemēde, als wi om
sinē wille gehaet wordē, dat wi schoon als vā
hē wtuercozen, en hander werelt afghelne-
den gheoordeelt ende ghedeclareert sijn.

De connē wi hier vrolic en met der waer-
heyt seggen oft beroemē, dat ons dat gantse
Pausdom niet viant en is, om weerlike stuc-
ken wille, wāt si en connē niet geleggghen (oft
ken wille opēbaerlick liegghen) dat si ons om

lachter en scande willē biāt sijn, en bernoegē,
maer dat is de biātschap altemale, dat wi niet
en ghelououen also si willen: Om het ghelouue
woort en sacramēt ist al te doē, dan comē wi
ia ooc ons beroemē, en vermetē, des euāgelij
oms dat wi preke: Itē des doopsels, en des sa
cramēts, so dat wi ontfangē, en geuē, ia en si
niet onser, maer ons Heerē Christi: wi en heb
bens niet verliert noch geuōdē, ofi ghemaect
en geslicht, maer is ons vā Godt geopebaert,
gheordineert, en gegeuen, doer Christum, in
welcken wi ghedoopt ende geroepē sijn, in
ghelouue. En daerōme cringhen wi des weer
relts haet, ende viantschap, om dat wi sulchs
bekennen, ende die consciētien vander dwa
linghe tot in Christum brenghen willen.

Daerom neemt hi ons also aen, en trect
ons tot hem seluē, en wilt ons also ghetroot
hebbē. Wel aen, mijn lieue Christenē, ghi en
lijdt niet om v selfs wille, anders soude ghi
ghelkraft, en gheplaecht werdē, als moorde
naers, en quaet doenders, dies en can v nie
māt beschuldigē, maer alleē om minnē wil, dat
ghi mijn Discipelen sijt: maer sijt te vreden,
wāt si mi ooc niet en connē ghelijdē, also lage
als ich op daerde gheleest hebbe, daerom en
willē si v oock niet ghedooghen: hebt toch de
troost dat ghi weet, dat ghi niet vander we
rect en sijt, maer van mi vercorē sijt, daerom
sijt alleene cloeck int ghelouue, dat ghi condē
gesegge: lieue weerelt, Paus, biscoppē, prince

et ce. Waerom sūdp toch mijn vādē, wat heb
ic v scade, oft leedt gedaē? Ja ghi sijt een kette
re, en haedt de geestelijcke oordenē, hebt dē af
laet, ende misse mert neder ghelept, hebt onse
leeringhe ende ghebodē te niet ghedaen, sou
demen hieromme niet v viant sijn? Antwooz
de. Ja dat wil ick, ende het is recht also, maer
nd en hebbe ic sulcks niet ghedaen, noch wt
mi seluen voozghenomen, maer mijn Heere
Christus, ende sijn woort, welck daer seyt,
dat wi sullen doer den ghelooue aen hem sa
lich werden, niet doer moninckerie, oft ander
dinch, ende heeft verboden, datmen gheen an
der woort, noch leeringhe (so verre alst on
ser salichept aengaet) hoozen, noch aennemen
en sal. Oft dit nd den Paus niet en genoecht,
oft dat hi daeromme scade lijdt, dat het cruem
banden aflaet omme halt, dat vegebier ghe
bluft werdt, et ce, wat can ic daer toe? waerō
me heeft hi sulcks op sijn loegē (sonder ia te
ghen Gods woort, en noch onder des sel
uens name, en schijn) opgerecht? Ic en hebs ia
niet van mi seluer verdacht, noch wt mi seluē
ghepredict, maer ben oock selue also diepe in
haer lieden loeghenē ghestekē, als die ander
re, eer mi Christus doer sijn woort en gheest
getrocken hadde. Wi en hebbe niet gedaē dā
sijn euangelium (so hi ons beuolē heeft) rept
gepreect: hebbe si daer vā schade gehadt en is
haer cramerie daerō omgeuallē, dat is haer
schult, waerō en preken si niet (also si behoov

ren) Gods woort, sonder haer eyghē droomē,
maer willen si biandelic gram sijn, so moghen
si dat met Christo effen vichten.

Dit is nu den troost, beyde, dat exempel
Christi, en ooc ons eygene experientie, en een
seker waerteckē, daer bi wi weten sullen, dat
wi wtder werelt vercozē sijn, en aen Christum
behoozē, wāneer wi om sijnē wille lijden, also
dat wie ons haet, leet, oft wec doet (als sijnē le-
dekens) die heeft dat hem seluē gedaen, so dat
hi de sine troost doer den Prophete Zachariā:
wie dat v aētast, die tast mi aen, den appel vā
mijnder ooge, dat is, ia troostelic, en hertelich
gesprokē, wie alleene eenē als dat minste lede-
ken (die aen mi gheloouen) aenroert, die en sal
niet eenē armē mēsche aengestast hebbē, oft op
den mont geslegē, Maer mijn teer ste, en ebel-
ste iuweel oft lidt, welck heet Gods ooghe ap-
pel, welcks men alder eerst genoelt, en alder
minstē ljdē can. Dae rō sijn nu te bredē, en la-
tet getroost henē gaen, wat ghi lijden sult, het
en sal niet v maer aendē waertstē en lieften
ghedaē heetē, en sijn, ick wilt v wel wreke, en
hen vergeldē. Also ooc in Paulo, als hi wt ge-
togē was na Damascum, vādē genē die A hi
stum te Jerusalē veruolchdē, en spreekt hi niet:
wat veruolchdp mine Christenen op daerde,
maer mi seluē veruolchdp. Waerō dat. Daerō
dat hem om Christus naem, en woorts wille
sulcks ouercoēt, daer om spreekt hi: ick nemet
op mi seluen, en swijcht van sinen Christenen.

Dit sijn (segge ic) enckel troosteliche woor
de om het ghelooue te sterckē, en ons daer co
ragie te gheuen, om des werelts haet, en ver
volghinghe te verachten, en hem tespjete, een
liebeken te singhē, tegēs die truericheyt, daer
mede si ons willē verlinckē: Lieue werelt, ghi
en veruolcht niet mi maer mijnē heere Chri
stum, wāneer ic dat weet, so doet alleen, wat
ghi condt, hier sta ic in Gods name, en late v
bergrammen, met allen duelen vāder helle,
in hare name veruolghē, verachtē, ia ooc doo
dē cōdy mi (so mijn heere Christus wilt) maer
den moet en troost, en suldy mi niet nemen,
noch so wijdt brengen, dat ghi mijn herte sul
crancken, want wanneer het om Christus wil
le gheschiet, so wille icker in ghetroost sijn, en
alleen teghen des duuels rasen. wolic singhē
en verhuoghē. Dā weet hi, dat hi sijn macht
verliest, sijn sweert, ende spielle, met so diep
honden, ende stercken en can, als hi gheerne
wildt, want ten is hem daer omme niet ghe
daen, dat hi ons lichamelick plaghen soude,
maer is sulcken gheest, die sonder ophouden
doelich is, na onsen tranen, ende bloet drop
pelen der hertē, dat wi doer truericheyt ver
gā en verlinachtē souden, dat ware sijnē lust
en vnecht, maer hi en sals so wijt niet bren
gē, maer dat blat ommegeheert sijnde sul
len wi leeren, bepde des duuels ende de wee
relt daer toe bespottē, daer mede niet si maer
wi aē hē liedē onsen vrede, en lachen hebben,

eñ also hem die conste falen, dat si meynen ons
truerich, thooznich, eñ onuerduldich makē, dat
si selue moeten hem met haren haet, eñ thooz
ne cnagen eñ eten, ende dat berrende leedt,
aen ons sien eñ lijden, dat wi daer toe bro
lick sijn, ende hem verachten, wanneer si opt
alder hoochste, haer lieder moet aen ons coelē
wilden.

Also hebbē voortijts de heplige **Martela**
rē ooc de ionge maechdekēs (als **Agnes**, **Ag**
tha) gedaē, eñ hoe meer haer rechters, eñ tprā
nē raeldē van gramschap, hoe si meer spottē.
Anastasia, een edele poozterse van **Boornē**,
werdt geaccuseert, dat si haers vaders godē
verbrant hadde, eñ de rechter was daerō seer
thooznich, **Ja** (spreect si) ick hebbe in troutwen
gheert, wāt daer si warē vol stofs, eñ spinne
webbes, eñ ander dupplichedē bestouē warē,
eñ de mupsen daer in nestelē wildē, werp ic
se int vier, om datse sijn, eñ repn werdē soubē.
Itē spreect noch breeder: **Hoe** sijdy ghi so thooz
nich, dat ick uwe **Goden** herbzande slatē mi
toch niet hem maken, sijn si goden so sullen si
hem seluē wel wreken, teghens een arm wof.
Nen niet sulchs vloept al wt sulcken troost.
die **Christus** ons gheeft, wanneer wi alleen
om sinen wille lijden, als hi ooc **Mat. v. sept.**
Salich sijdy ghi als v die lieden om mijns
naems wille, veruloecken, eñ veruolgen, eñ
seggheñ alderhande quaet teghen v daer aen
liegende. **Sijt** vrolic, eñ getroost, wāt het sal v

inden hemel wel gheloont worden, hoe sonde
een predicant vriendelicker ende troostelicker
spreken connē dan hi al hier met ons ghespro-
ken heeft? Oft wie colter groteren moet,
en troost maken, teghē den gheweldigē du-
uel, en thooznighe weerelt, en alles wat niet
Christen is!

Dat is nu, dat hi seyt: wanneer ic v vander
werelt bercozen hebbe, dan haedt v de werelt
Iben den welcken de werelt niet ghelijcē en
en, en die sulcks haets en veruolginge de oor-
sake is, en hebbe v daer om bercozen, dat ghi
niet en sult vander werelt, dat is, in den ver-
vloectē duuels haedt en nijt sijn, daer si in ste-
ken. Daerom in die het v gaet als mi, so schickt
v dan daer inne, dat ghi dat veracht, en v op
mi verlatet, dan blijft vrolic, en onuersaecht,
en de werelt werdt dul en thooznich daer om.
Also sijn wi van hem geschepden, want daer
en wordt tusschē de weerelt ende der Christē
hept nimmermeer gheenē vrede, noch een-
drachtichept, so wepnich, als tusschē Christum
en den duuel. Daer sijn oock wel inder wee-
relt, sijne, gheschichte, gheleerde, wijse, vrome,
ende eerbaer lieden, maer hoe si seer gheleer-
der ende eerlicker sijn, hoe dat si viandelicker
ons werden. Somen beyde leset, ende oock
nu gheschiet, menighen sijnen, vromen vorst,
en eerbaren man, die deser leeringhe des
Euangelis, feinich, ende bouen al vianden
sijn. Daer si sijn arm, oft rijck, edel, oft on-

edel, broem, oft quaet, so ist gesloten in dien sijn
dat Euangelion niet aen en nemen, so sijnse
waerlick Christus viande. Daer tegen hebbē
wi den eerlicken troost, dat wi onder de selue
niet en behooren, want wi niet sijn Euangeli-
on en verachten, maer om des gheloofs ende
bekennisse willen lijden.

Wveest ghedachtich mine woor-
den, dat ic v ghesproken hebbe: de
knecht en is niet meerder dā sijn
heere. Hebben si mi veruolcht, so
sullen si v ooc veruolgen: hebbēte
mijn woort bewaert, so sullen si
oock het v lieder bewaren.

Dit is dat derde stuc, daer mede hōse troost,
doer een gelijckenisse, oft exempel, het moelt
een schandelick veruloect knecht sijn, die daer
wilde achter den ouen bidē hier ligghē rone-
ken oft lachē, en goets moets sijn, wāneer sijn
Heere in ancyt des lichaems oft leuens qua-
me: de knecht en sal niet edelder sijn, noch be-
ter hebbē, dā si Heere: En een broem knecht,
die waecht sijn lichaem, en leuen, met en hoor-
sinē heere, en spreect: waer mijn Heere blijft,
daer bliue ic ooc: sulcke ghelijckenisse bediedt
Christus op ons, dat wi ons niet en laten ver-
smadē, noch onwaerdich achten, in diē wi om
sinen wille, en niet hem, inder weerelt pet wat
moeten lijden: Ic ben uwer Heere (wilt hi seg

ghen) ghi liede sijt mijne dienaren, ende knech-
ten, waeromme wildnt beter hebben dan ick?
Het en wilt hem niet schicken, dat een hooft,
een doornne croone draghe, ende die ledemens
op een saecht kussen sitten. Also spreect hi ooc
Luc aen .vi. cap. Wanneer het den knechte
gaet, als sijnen meeftere, dan sal hi volco-
men sijn, dat is, also gaet het oprecht, ende als
so het gaen soude, ende tis een ghetrouwe
knecht, die bi sijnen Heere, goet ende quaet
lijdet.

Dit is de ghelijckenisse, en nu besluyt hise:
hebbense mi veruolcht, so sullen si v oock ver-
uolghen: wie den Heere op den mont slaet,
die en sal vnelich den knecht niet sparen,
wie de vrouwe veracht, die en sal hem hoor
het ionctwijf niet schamen: daerom en latet v
niet hree de noch wonderlick sijn, in die me v
veracht, en v woort niet en houdt, maer dat
met herduēpt, wāt het gaet mi ooc also, daerō
latet mi beuolē sijn, als diet aldermeest aēgaet
en sijt alleē cloeck en getroost daer teghē, laet
v den duuele en die weerelt niet goet genoch
sijn, dat ghi om haer terghē, en creetens wille
ees daerō versucht, oft een grijs haer daerō
wassen laet: als ic ooc Godt lof niet gedaē en
heb noch doen en wil, om mijnder soudē wil,
wāneer het op mijn leuē cōpt, cā mi de duuel
wel verscrickē, en bearten: maer waanneer ick
sie, dat om desen Thullam is te doene, so en
draghe ick na sijn verscricken, ende thoozne

niet met allen, wilt hi mi verflinden, so ver-
flinde hi te horen hem daer bouen, oft ver-
flint hi mi, so hebbe hi eenen stanck te loone.
In mijns Heeren Christi saken en sal hi mi
niet truerich maken, maer alleen wille ic hem
bespottē en houeer delick verachten, want ick
weet dat hi en de sine hem aenhanghen aent
alder hoochste verdriet, ende en can haer gheē
grooter schalchept doen, wāt si en wille niet
veracht sijn, maer met haer ghetwelt en thooz
ne ghebreest sijn.

**Daer dat alle sullen si v doen
om mijns naems wille, want si en
kennē niet die mi gelondē heeft.**

Dit oock is eenen troost, als wi ghehoort
hebben den haet daer mede si v lieden haten,
die en sal niet om des quaets wercs oft son-
den wille, dat ghi lieden quade schalcken en
de dieuen, moordenaers oft ouerspeelders
waert, maer alleen daerom, dat ghi lieden v
mi wilt preken, ende segghen dat ick door de
weereelt mijn bloet wtgheluxt hebbe en ghe-
staen ben, ende dat si anders niet dan doer
mi en connen noch en moghen salich worden
dat sal sijn de oorlake alles haets ende veruol
ghinghe inder weereelt, Ende waerlic een lof-
felicke oorlake, den naem Christi wt haren
mōt en sal haer liede niet anders sijn dan ene
kell fenijn ende doot, sal dupuels leeringhe en
ketterije heeten moete, Daerom ist dat ghi

brede in de werelt hebbē wilt, so swijcht stil
le van mi, laetse leuen en leeren, hoe dat si lie
den willen, hem seluen ende eenen pegeliken
bedrieghen met haerder monikerije, aflact,
baechvier, Willemerct et c. en wat haren ey
ghenen naem en werc is, dan sullen si haer te
breden laten, maer als ghi sulcs ende anders
wilt leeren, te weten, hoe dat si doer mi moe
ten salich worden, ende haer dinck daer toe
niet en helpt, dan verlekert v dat alleen, dat
ghi lieden moet alder meest van haer behaet
en veruolcht worden.

Mer dat si v sulcs doen (spreect hi) dat coēt
al daerom, want si en keunen hem niet die mi
ghelonden heeft, ghi lieden en dorft daerom
niet verwonderen, noch ouer haer wrake be
gheeren, si sijn al reede nu veel te veel ghe
wooken, ende hebben nu haer straffinghe al
wech, dat ghi haer so veel comers niet en sou
det conē doen noch wenschen, si en hebbens
meer aenden hals, si sijn met verblinthept en
wanhope gheslagen, ia vanden dupuele beles
ten, datse dul en verwoet sijn, wat woudt ghi
haer meer wenschen, laetse alleē woeden en
rasen hoe dat si willē, si hebben haer verdient
oordeel berept, verdoemenisse en helle, want
wat is bonz grooter, grouweliker straffinge
en plage op aerde, dan die daer heet geetli
ke verblinthept oft wanhope, principalic sulcke
als een mēsche niet meer hooren en can, noch
lijde en wilt, dat mē hē sept, hoe hi soude salich

worden: hoe woude ic mi heden ten dage hoo-
gheliker wreken aen Paus, bisschoppen ende
tyrannen, dan ic niet doghen sie, hoe datse van
Godt sijn gheplaccht, datse verblint, dul ende
berwoet worden, wāneer Godt oprecht ver-
gramt is, ende sine grouwelicke straffinghe
wt stiert, ten eersten doet hi den lieden de ou-
ghen toe, dat si geheel verblint gaen, vallēde
bandē eenen put indē anderē, gelijc als Pha-
rao in Egypten gebuerde, tot dat hi in de roo-
de zee versmoorde, en daer na, de Joden aen
Christo, en sinen apostelē, so lange tot dat te
Jerusalē den eenen steen op den anderē niet
en bleef. Daerom doen si also (spreect hi) bep-
de, mi ende v lieden, om dat si mi, noch hē die
mi ghelonden heeft niet en kennen.

Ja (legghe si) en souden wi hem niet ken-
nen, als wi belijden, en bekennen, dat hi onse
Godt is, die hemel en aerde gheschapē heeft,
geeft ons alderhande goeden, lant ende volc,
wijf ende kinderen? Also beroemen haer Jo-
den, Turcken, en de Paus oock, en soudē wi
dan niet kennen den eenighen almachtighen
Godt: den welcken wi dienen ende eeren, is
noch meer (seyt des Paus kercke) wi lieden
ghelouuen oock aen Iesum Christum, en den
hepligen Geest, ende hebben het doopsel en
sacrament en de heplige schriftuere, en sitten
op den stoel en regimēt der hepligher aposte-
len etc. Souden wi dan so blint sijn, dat wi lie-
den hem niet kennen en souden: Ja vlijc niet

(Spreect hi) want waerom beruolghense ende dooden mi, dien Godt gesonden heeft: wilde si den hader bekennē, so maeltense mi oec als so outfanghen, als van hem ghesonden, niet alder eeren en vmecht, als haren Heere en salschmaker, maer als ick come, so gaen si mitoe ende naghelen mi aent crups, en worden ouer mi moordenaers, dat is de eere diese mi doen, ende den danc diese tot Godt bewisen.

Daerom leyt het oft hanghet al aen dat woort, die mi ghesonden heeft, si spreken wel dat si den rechten Godt hebben, en kennē, als schepper des hemels en der aerden, maer het hapert hier aen, dat si hem souden kennē, als die mi ghesonden hadde, den sepndere en kennen si niet. Nu en wilt hi niet alleen so bekēt sijn, als die daer hemel ende aerde gheschapē heeft, maer in allulcken ghedaente en getelt hept, also hi hem ons lieden laet vercondigen ende preken, dat is, dat hi sinen Sone ghelouben heeft, om ons te verlossen. Sulcken sepndere ende ghesonden en willen si niet bekennen ende oec niet hooren. En oft si niet woort segghen: si bekennen Godt (spreect Sint Pauwels Tit. i.) so loochenē si hem met de wercken. De Joden willen (in trouwē) Godt kennē, die alleē warachtich Godt is en scheap per alre creatuerē, als de schrifture betuycht, maer dat hi Godt soude sijn, die desen Iesum gesondē heeft, daer segghen si neen tegen, ia daer geheel contrarie segghen si: Niet Godt

maer de baerlicke dupuel heeft hem gheson-
den, daerom oft si schoon Godt keunen, als
den schepper des hemels en der aerden, ende
doch niet also, als die den Sone ghesonden
heeft der weerelt te helpen vander sonde en
doot, dan en ilt doch niet bekenet, want in de-
ser vormen ende ghedaenten wilt en moet hi
alleen bekenet sijn, sal hi anders salichlick be-
kent sijn.

Maer also en willen si hem niet bekennen,
want si en behoeven allulcken Godt niet (so
si lieden mepuen) die sinen Sone haer lieden
sonde tot eenen salichmaker, dat hise verlos-
sen en Gods kinderen maken soude, dact si
te voren haer lieden Gods kindere beroeme
noch meer, dat si liede de wet hadden, en doer
de selue hermetense van sonden los, ende sa-
lich te worden, daerom en coumen si den Chi-
stum niet ghelijde, maer moeten hem ter doot
brenghen, also doet oock der Papillen hoop,
so wanneer wi dat punct oft artikel preken,
dat toi alleen doer Christum moeten salich
worden, beuaerden, monicherije, winkelmu-
sen ende dier ghelijcke en sullen niet helpen
noch doen, maer datmen moet desen midde-
laer van Godt ghesonden aenuerden, ende
den Vader den almachtighen Godt en scep-
per, in dese vorme ende ghedaente, principa-
lick in desen sinen Sone, ons tot eenen salich-
maker en verlosser ghesonden, leeren so be-
kennen. Neen (legghe si lieden) dat heet v

de baerlike dupuel segghen, ghi sijt een ketse
re vanden dupuele ghelouden. Soude onse
miserije niet sijn ende te verghheefs: sal een
Doniuck met sijnder heplig her oorden, ende
stranghelich leuen den hemele niet verdienē:
souden so veel heplighe vaders hebben ghe-
dwaelst etc.

Wat salmen ende cannen anders seggen:
dan dat si hem niet en kennen, die also *Christum*
ghelonden heeft, want si en weten noch
en verstaen niet, waerom en waer toe hi ghe-
sonden is, maer aensien op haer eppen gerecht-
ticheyt connen doer haer seluen den wech tot
den hemel gaen, en betepdē, en en houdē van
den ghelooue niet, en vare so voort, doer sulc-
ke blintheit en verdoemen, beyde, *Godt* die
daer seyndt, en *Christum*, die daer ghelonden
wordt, veruloeken en veruolgen alle die sulc-
ke leeringhe leeren ende bekennen, dat heet
met grauuelicker blintheit gheslegghen sijn,
datse den *Godt*, welcs si hem beroemen, oock
metter waerheyt niet en kennen.

Daer na moet wel volgen *Wilt Christus*
segghē) dat si v leeringhe haten, ghelijck als si
de mijne oock haten, daerom houdt v lieden
alleen vast aen mi, so ghi mijn woort hebt,
want wi sijn metten anderen eens, so en keert
v niet daer aen, datse v lieden verdoemē, wan-
neer ghi wel weet, datse blint en wanhopich,
ende niet en weten, wat si segghen oft doen,
maer ghi leert mi also kennen, als die daer

ghelonden is, ende dat de **Vader** mi daer toe
ghelonden heeft, dat ick doer mijn lijden, ende
bloet voor **Godt** v lieden verloenen, van son-
de ende doot helpen soude, sonder v liede ver-
diensten ende wercken, dit is alleen de oprech-
te kennisse, die alleen een **Christen** hebben sal.
De andere, oft si ghelijck altoos van **Godt**
hooren, lesen, singhen, ende segghen, si kennē
hem pinners, so en kennense hem nimmer-
meer, want si liede en wetē niet wat sijn me-
ninghe, raet, wille ende herte is, te wetē, dat
hi den **Sone** ghelonden heeft, op dat ons ghe-
holpen worde, **Joan. iij.** bliuen alleen bi der
leeringhe des wets (waemer si op het alder
belte leeren ende leuen etc. maer van dat dat
hi wt ghenade ende barmherticheit sijn lie-
uen **Sone** ghelonden heeft, daer en weten si
niet met allen af, ja, si lieden en connen affulc-
ke leeringhe niet ghehooren, noch ghelijden,
willent al voor **Godt**, doer haer seluen, ende
met haer lieder wercken wt rechten, so lange
tot dat si lieden haer seluen quetsen ende ver-
gaen moeten.

Wanneer ick niet ghecomē en
ware, en hadde haer gheleyt, so
en hadden si gheēsonde, maer nu
en hebbense gheen onschult vā de
sonde, **Wie** mi haet, die haet ooc
mijnen **Vader**. Hadde ic de wer-

ken niet ghedaen onder haer, de
welcke gheen andere gedaen en
heeft, so en haddē si de sonde niet,
maer nu hebbē si mi gesien en ge-
haet, ja beyde mi ende mijnen Va-
dere.

Hier is haer lieden benomen alle ontschult
en hulpe afghesneden, so si haer mochten ont-
schuldighen, datse Christum ende sijn woort
beruolcht hebben, ende segghen: wi lieden en
hebbens niet gheweten, hadden wi hem be-
kent, so hadden wi hem dan herten aengheuo-
men, ende niet alder eeren ontfangen. Neen
(spreect hi) alsulcken ontschult uwer onwe-
tenheit en sal v lieden niet helpen, want ten
is v lieden niet verborghen noch verzwegen,
maer tis ghenoech gheseyt, dat ghijt condit en
soudt weten, maer nu en sijnse niet alleē ver-
blint ende onwetende, het welke wel conde
haer vergheuen ende gebetert worden, maer
wilden niet opsetten wille blint ende onwetē
de bliuen, ende en wilden noch hoozen noch
sien, daert haer voor de ooghe en oore gelept
was. Die twee stucken oft punten hebbense
welcke haer verdoemē sullen, woort en werck:
Want tis haer claerlic en opēbaerlic gesept,
dat ic ben vander Vader gesondē, beyde, doer
Johannē den dooper, die daerō voor mi hier
gesondē is geweest, en doer mi seluē, daer ick

wdint vierde saer ghepreect hebbe daer toe
oock v mijn Apostelen om v te preken wtghe
sonden hebbe, also dat dat woort voor allen
bercondicht is doer dat gantsche landt, ende
niet verborghen bleuen, dwelck si lieden niet
en connen gheloochenen, het en is hem lieden
gesept geweest. Daerom en ist der leeringhe
werck schult niet mijne noch mijns Vaders.

Ten anderen, si lieden hebben oock sulcke
wercken ghesien ende ghehoort, die gheen an
dere opt ghedaen en heeft, also hi selue seyt,
Math. xi. Die blindē sien, die cruepels gaen,
die dooden staen op vander doot, et ce. Dese
twee ghetuygenissen staen tegen haer met ge
ghewelt, daerom dat si mi niet en kennen
noch weten en willen, dat en is mijnen, noch
mijns Vaders, maer haer boosheyt schult.
Also moghen wi oock teghen onse weder par
tie des Euangelijs segghen, dat sijn niet en
connen gheleggen, dat si de leeringhe des
Euangelijs niet geweten en hebben, want wi
hebbense haer lieden ghepreect, betoont, ghe
screuen, ende ghesonghen, ende si hebbense ge
hoort, ende ghelesen, ja oock daer teghen selue
ghescreuen, daer toe oock ghesien, dat Godt
wonders genoegh gedaē heeft bi ons, teghe
haer subtile vonden en practijken, op so vele
rijcdagē, en andersins, dat hi haer ja genoegh
daer toe ghedaen heeft, wat can hi ende sijne
Christēheyt meer daer toe doē, dā dat si vijn
prekē en bekennē, op alle maniere en daer toe

haer bouē lijde, en Godt wonder bi haer doel
datmen haer leue metter waerhept niet straf
fen en can, en haer sake woderlic onderhoudt
en haer neerstelic helpt, en die viande so die
wils achter om staet in haer subtile boude, en
si toch alle dit niet en achten, daerom en sal
haer sulcke onwotēhept niet met allē onschul
dighen voor Godt, maer daer teghen sal si
beel meer woeghen, en haer sonde beswarē,
ia te enemael geheel verdoemen.

Maer dat hi seyt, waert dat ic niet gecomē
en ware, so en hadde si de sonde niet, en moet
mē so niet herstaē, dat si daerō te enemael son
der sonde sijn, want hi spreect alhier van een
der nieuwer sonde, die teghen sijn woort gaet.
Te hore hadde si noc gesondicht teghē Moysen,
en de .x. gebode, maer nu als Christus ge
comē is, om sulcke sonde wech te nemē, so va
rē si daer tegē, en als si te hore Moysen niet
gehoort en hebbē, also willen se Christus veel
min hore. Moysē hebbē si niet willē gehore
sā sijn, die haer sepde van Gods weghe, wat
si doe, en late souden, maer wederkonden haer
daer tegē en belondichde haer aen hē, sonder
ophoude. Maer als hi nu coēt, die haer ghe
wet op en leyt noch metter straffinge drepcht
en veruaert, maer beyde die straffinge en de
sonde wech nemē wilt, niet bā haer epstehede
maer haer gheue en helpē wilt, den sulckē en
willē si, noch en cōnē si veel wepniger gelijde.
Maer is dat niet des duuels wesen in

de werelt: In dien ic sulch eene knecht in mijn
hups hadde die ic seide, wat hi doe en late sou
de, en hi daer tegen murmureert, en contrarie
dies dede, en ic daer na toeghinghe, hem met
goethept te gewinnen, en met weldaden veel
bewijfende, oft ic hem also colte broe ghema
ken, schenete hem een dupsent guldenen: en
hi mi also daer teghen dancte: Ick en sie oft en
braghe na v niet, gaet henen ten duuel waert,
met uwen gelde, en goede. Hoord p wel, ic en
wille v niet: wat sal ick sulcke eenē meer doe,
die noch van mi geheten, noch ghebedē, noch
met bedwange, noch met lieffelichept en vuct
schap, wilt mi wel gheuallen doen: Ende dat
waer noch lijdelich, dat hi niet doen en wilde,
wat ic hē heete, waer dat hi so stout en quaet
wilt sijn, en minne ghiften ende weldaden ver
acht, ende verwerpt, dat waer roch niet met
allen te lijden.

Also hebben se ooc ghedaen, **M**osen wilden
si niet hoozen, maer haddē hē geerne gestreēt,
No comme ic (spreect Christus) gheue willich
lic mijn bloet voor haer, dat ic se van sonde, du
vel, en doot verlosse, presentere hē aē, om niet,
en wt grooter liefde, alles wat ic hebbe. Noch
lijne mi veel viandelicker, dan **M**oli, oft pe
mant op aerde, wat sal Godt nu meer daer
toe doen: Niet anders, dan als Christus **M**at.
xxij. te vooren seft. Hi schiete sijn heer wt, en
bracht de quade manslachtige te nieten, ende
verbrande haer stadt, wāt hi is een sulcke dā

uele, die niet alleen, gheen goet, doen en wilt,
maer oock niet lijden en wilt, datmen hē goet
doe, en die teghē de gepresenteerde genade en
weidaden vaelt ende tiert.

Dat is verlt de rech'te sonde, die de andere
alle begrīpt, wāt waer dat woort Christi aen
ghenomē werde, dan soudē alle haer sonden
berghēuen sijn: Maer wanneer si dat niet
en willen aennemē, dan wordt daer wt een
sonde die niet te vergeuē en is. Daerō waer
ic niet gecomē en ware (spreect hi) so en haddē
si geen sonde, wāt si soudē hem cōnē ont schul
dighē, en segghē: So quaet en soudē wi niet
geweelt sijn, dat wi ons niet en soudē de sonde
latē schēcken en vergeuē sijn, wāneer wijt al
leene gewetē haddē: Ja wi wildēder geerne
na gelbopen sijn, tot het eynde van der wee
relt, maer wi en hebbens niet ghewetē: Neen
sal hi segghen, ghi hebt mijn woort ghehoort,
ende daer toe wonder ghesien, als te horen
niet ghesien en is, ende en hebt nochtās niet
willen hooren, ende bouen die sonde teghen
Mopsen, ooc dese daer toe ghedaen, teghen
dat Euangelium.

Ghelijck als nu oock de Paus, en sijn ket
ters, bouen dat, dat si scandalic geleest hebbē,
ende afgoederie bedreuen, toeuaren en sonde
op haer laden, dat si niet hooren, noch lijden
en willen, de prekinghe vander vergheuinge
der sondē, versterkent daer toe met lachterin
ge ende veruolghinge: Dat heet de oprechte

Watechrist sonde, is des duuels selfs, want dat en is noch niet wonder, dat men eenen viant is, die daer veel begheert, en beneelt, dat leert de natuere. Niemāt en wilt doer wetten oft geboden geuanghē oft gebondē sijn, maer hier daer de natuere soude geholpē werdē, en dat eewich leuē, en alle goet geschenct wordē daer wille alder eerst spertelē, en tegē strijen, dat en is niet meer eē natuerliche sonde, maer des baerlicx en hellschen duuels, diese beleten heeft, dat se haer epghe salichept, en goet niet gelijde en can, daer om waert dat ich niet ghecomen en waer, en hem gepreect, beyde van den vadere, die mi gesondē hadde, en van mi, so waert het hem verborghen bleuē, en hadde haer moghen ontschuldighen.

Daer omme (spreect hi) blijuet also, wie mi haedt, die haedt minē vader, wāt wie hē haedt die gesondē is, die haedt ooc hem, die hem ghesonden heeft. Daer om wanneer si mijne vianden sijn, so sijnse ooc mijns vaders viandē. Dat sal oock v troosten, en laettet v ghelept sijn, dat ghi niet alleen gehaet en wordt, maer beyde, ick ende mijn hemelsche vader, want si sijn bliadt, ende en connen noch mi, noch minen vadere, ende doch oock euen ghelick niet onschuldlick oft si wel blindt, en onwetende sijn, ende so verre ontschuldicht mochten werden. So sijnse toch n̄ niet meer ontschuldlic na dat si Deuangelie niet hebben willen aennemen, diwelck hen haer verblitheyt opcu-

daert en strafte, want si hebbent niet verdacht
ten wille, niet willen wetē, het is hem genoeg
gepreet gheueft, daer toe niet wonderlike
wercken betupcht, ende en sal hem niet helpen
datse ten wtersten daghe sullen willen voort
brenghen, en seggen si en hebbens niet gewe
ten, dat dit de rechte leeringe is geweest, maer
sullen moeten hoozen. Ghi hebbes genoeg ge
hoort, ende ghesien, ende dan noch niet willen
weten.

Also sijn de enkel troost leeringhe, dat wi
daer hoor niet en sullē verschrickē, als wi aen
sē, dat de werelt, so dalt en verwaetelic blijft
staende opt hare, datmē mocht twifelen, oft
onse leeringe oprecht ware, maer het moet al
so gaen. Si willen al wetens blindt sijn, ende
bluen, en also verderuen, het is hem so veel
geseyt en gedaen, dat wanneer het helpē sou
de, soude ouerlanc toe ghecommen sijn, maer
wanneer si niet en willen, so laetse varen, dat
woort en wordt daer om niet ghepredict, noch
de wercken daer om niet betupcht, dat si hem
te onschuldighē sondē hebbē, maer dat si daer
tegens, daer mede ouer gethuycht werdē, wā
neer sijt niet hebbē en willē aennemē. Daerō
en laet v sulcks niet aennechtē, maer blijft aē
mi, en weet, dat wie mi behaedt, die behaedt
oec mijnē vadere, wi sijn der sake met een an
deren eens. Het en gaet niet alleen ouer v,
noch oock ouer mi, maer wie hem teghen v
stelt, die stelt hem teghen mi, maer wie hem

tegen mi stelt, die stelt hem tegen den **Vader**.
Laet nu sien, oft de quade grimmende **Ty-**
rannen **Paus Bilschoppē**, en̄ vorstē, grooter,
en̄ stercker sijn, dan de vader en̄ **Christus**, wi
willen ons waerlick tusschen de spleitē leggē,
en̄ ons nijpen laten: en̄ willen oock wachten,
oft si sullen also hem tot den hemel werpen,
oft hi sal haer in de helle douwē, dan so hebbē
sijt so si begheerden, want wi hebben haer
ghesept, ende ghewaerschout, ende dat onse
voldaen.

Op dat vernult werde, twoozt
dat in haer wet gheschreuen
staet: **Si hebben mi gehaedt son-**
der oorlake.

Het moet also geschien (spreect hi) wāt het
is seer lange te bozen also geschreue **Psal. lxxi**
Si hatē mi sonder oorlake. Dese sprake moete
si vernullen: wāt dat is des weerelts gemeyn
woort, dat men haer wel mach in hare schilt
en̄ bouen der duere, ja aen dat voorhoofd be-
wozpe oft schilderē. Dat is haer edele duecht
en̄ belken roem oft glorie, die si hebben, dat si
niet alleen dat woort **Gods** niet aen hem ne-
men en̄ verachten, welck doch een groote swa-
re sonde is, en̄ niet so swaer en̄ ware, in dien si
onwetens vernolchden, oft wt puerder ver-
blinthept en̄ onberstande, maer met ghemoer-
de, wetenthept, ende vermetenlick daer tegen
hem stellen, ende niet moeten terden willen,

dat en heet nie teen mēschelike quaethept, wese
ke noch te helpen ware (wāt sulcken die onwe
tē's haer daer teghē hebbē gestelt, heeft Godt
dicwils geholpen, als S. Paulum voor de be
heeringe) maer des duuels selue hellsche boof
hept en haet, wies gelijcke mē in gheene hi
storie der hepdene (die vā Godt niet en wiltē)
en leest; maer alleen daer, en bi diē bevonden
werdt, daer Christus woort gepreect werdt, de
sulcke moet puer duuels werden, ergher dan
alle die hepdenen.

It doch niet een duuellsche booshept, hā on
sen Paus, biscoppē, en haren Tirānen, dat si
niet loochenē en cōnē, noch en derrē, dat dat
gebruyc der bepder ghedaētē des heplichs sa
cramēt's Gods ordinancie is, en toch met ver
waendelicke booshept alle die verdoemē, ver
sagē en veruolgen die der seluer gebruyckē
want dat en is gheē sonde wt onwetchept, wā
neer daer haer epghe ghetuyghenisse en ken
nisse teghen haer staet, en ia gheene oorlake
verlieren en moghen, sulcks haers venijnichs
haedē's, teghens die onschuldighē Christenen,
dan dat si de ordinancie Christi nauolghē, en
niet daer teghen en leuen. Item so moe
tense ooc teghen haren danck bekennen, dat
onse leeringhe vander penitencie en verghe
uinghe der sonden oprecht sijn, dat wi wt ge
nade, doer den ghelonue veruinghe der son
den vercrighen, om des Heeren Christi wille:
want dat moeten se ia segghen, dat Christus

sijn bloet daerom wtgestort heeft, dat wi daer
doer van sunde ende doot verlost wordē etc.
waerom en willen si dan van ons lieden sulc-
ke leeringhe ende prekinghe niet hoozen, noch
lijden, ende veruolghen ons daer en bouē opt
groutwelicke?

Sulcke quaetheyt oft boosheyt en hebben
wi te boren niet gheweten noch begrepe, oec
bi den Heydenē niet, noch allen die Deuāge-
lie niet ghehoort, noch bekent en hebben, Ick
soude dupsent eeden daer ouer ghesworē heb-
ben, oft een mensche soude so quaet ghesijn,
dat hi Gods woort en de waerheyt (die daer
de verdachtelic verdoemē en veruolgen, ket-
ters heetē, en doodē alle die daer aen hāgen,
dat de weerekt boos oft quaet is, teghen de
thien gheboden, siecht ende bedriecht, steelt,
rooft ende vermoort, dat en is gheen wondes-
re, si is altyt alsulcs gheweest, maer datse so
boos soude worden, wanneer haer het Euan-
gelie ghepreect is geworden, hoe datse salich
souden wordē. Ende hier so bouen hare Hey-
densche ghemepne soude ende onduecht, oock
stellen haer teghen haren Godt ende salich-
maker, die haer alle salicheyt ende ghenade
biedt, ende gheerne van alder boosheyt helpē
wilde, dat en can niet anders dā des dupuels
boosheyt ghesijn, ghelijck de Phariseen ende
hoochste priesteren, daer si Christus hoorde,
ende saghen voor haren ooghen niet wordē

en wonderlicke wercken, dat gheen verstant
anders seggen en conde, dan dat en ware een
wonderlich werck Gods. Doch der Heyde-
nen rechter Pilatus moest selue teghen haer
betryghen ende segghen, dat si hem wt pue-
ren haet ende nijdt gheleuert hadde, en open
baerlick hē ontschuldich bekende en ordeelde.

Daerom warpt hi ons alhier de weerelt te
bozen, dat wi daer op niet en verwonderen,
noch daer booz niet en verschrieken, als wi al-
sulcke boosheyt aensie, dwelc wi niet geloof-
ten hadde, datle in tsmenschen herte soude ste-
ken, als ic niet en wiste, noch pimmers niet ge-
looft en hadde, als ic een Nonic was, en Go-
de si lof en danc, dat ics niet en wiste, wāt had-
de ict geweten, so en hadde ick nyimmermeer
mijnē minpl derren openē en straffen, mer wā-
neer Christus sulcs weet, en de sine wt sepudt
der weerelt te preken, die toch so boos is ende
quaet, datle dat woort niet lijden en wilt noch
en can, en alleen daer af erg her wordt, troost
hise te bozen, als oft hi segghen wilde: also sul-
di de weerelt binden, ende arg her dan ghi in
ghelooouen condit, want ick kense ende niet al-
leen dat, maer hebbe oock beuonden aen mijn
epghen persoon teghen mijn leeringhe ende
wercken, ende also het mi ghegaen is, also
sult oock v lieden gheschien, maer en laet v
lieden dat niet verschrieken, maer weet, het is
al om mijnē wille ghedaen, wānceer ict niet en
ware, so en soudt ghi sulcken haet nyimmer-

meer gheleden hebben, want de werelt en is
gheenen lachtere, gheender boosheyt so viand
dich als den naē Christi en sijn Euangelie,
dat is bouē alle maten, ghelijck de duuel ver-
woedt, en raelt vā haet en nijt, wāt hi en wilt
deseu name niet liden.

Nu sijn wi Christenē tot dien staet geroe-
pen, dat wi sulcs beuinden ende liden sullen,
niet menschelicken haet en nijt des weerelts
en der Heydenen, maer des dupuels selue, die
daer de lieden so besidt ende fenijnicht, datse
wiet meer menschen en sijn, oft menschelich
gram sijn oft haten, als wi lieden sien met ge-
welt gaen ende veruult worden, aen bisschop
pen, vorlten, nock aen onse edele vorgheren
ende lantlieden, die te voren als mensche beel-
redelicker gheweest sijn, maer nu altemael
dul, verwoedt als gheheel vol duuelen besetē
sijnde, wanneer datse teghen de leeringe des
Euangeliums gheraken, hoe coemt dat toe?
anders dan vanden baerlichen dupuele, die
den Euangelie Christi so viandelic is, dat hi
lieuer hadde, dat de werelt op eenen anderē
viele, dan perwers een Princhipape oft predi-
cant dat Euangelie leerde.

Dat heet nu (spreect hi) dat de schriftuere
sept: Si haten mi sonder oorlake. Also wist
hi, wat ghi leest inden Psaltere, dat dit des
weerelts roem ende titele is, en sulcke soete
bruchten sijn, datse mi veruolghen moeten
sonder alle schult en oorlake, ja voor enchel

wel daet. Vaten se mi, dat is, daer ick haer pre-
ke van Gods ghenade ende haer salicheyt: en
lieden, als ghi die mi toebehoort, mijn disci-
pelen sijt ende mi bekennet. Summa, om dat
woort ist al te doene, dat maect den haet ende
den twist, anders soudē si, beyde hem en ons
(haluen des persoons) niet so viandelick noch
(haluen des persoons) niet so viandelick noch
grouwelic sijn, maer als wi nu sijn woort pre-
ken, en moetē wi niet alleen veracht sijn, mer
oock behaet worden, en doch also, dat se gheē
oorsake daer toe en hebben, maer contrarie
grootte ende vele ia enckel oorsake ons te be-
minuen, te dienen ende te dancken.

Dan moeten wi lieden weten, dat wi moe-
ten ons daer na beweghen, wanneer dat daer
toe coemt, dat wi lieden door der weerelt dat
woort preken oft bekennen, daer salt wel
blijcken, beyde, wtwendich onder de vian-
den, ende oock intwendich bi ons seluen, daer
ons de dupuel selue oock sal toespreken en be-
thoonen, hoe viandelick hi ons is, dat hi ons
brēgt in truericheyt, onuerduldicheyt, swaer
moedicheyt, ende alle plaghen opleyt. Wie
doet sulcx alle? waerlick Christus niet, noch
gheenen goeden gheest, maer die baerlike vi-
ant de dupuel, die schiet sulcke pijlē int herte:
niet daerom dat ghi een sondaer sijt als ander
ooverspeelders; dienen etc. maer om dat hi u vi-
ant is, als eens Christēs, ende niet lieden en
wilt, dat ghi een Christen heet, ende aen hem
hangt, oft een goet woort van hem spreect.

oft denck, maer wilde wel gheerne v herte
met enckel fenijn ende galle gheheel verbitte
ren, dat ghi moecht lachteren, waerom heeft
hi mi tot een Christen ghemaect? waerom en
late ick hem niet varen, so mochte ick paps en
brede hebben.

Daerom suldy v daer in also schickē, wan
neer dat ghi sulcs gheuoelt in uwen roep oft
staet, oft bi v seluen, sonderlinge, dat ghi dan
hem condit te ghemoet comen ende segghen:
N v aensie ende mercke ick wel, waerom de
dupuel mi also aenuecht, hi wilt mi van mijn
nen staet, prekinghe, bekenisse ende gheloo-
ue verurenden, ende veruoeghen ingheuen,
ende versaecht maken, dat ic van mijnen Hee-
re Christo mi niet goets en soude betrouwen
noch hem niet louen, prijsen, oft noch aenroe-
pen en soude, want hi is sijn verwozen, doot-
licken viant, maer hebt ghi dat hellsche vier,
ghi baerlicke dupuel, ick wille v te spijte allee-
ne desen te meer dienen, met preken ende met
prijsen, mijn herte op sijn bloet ende steruen
vertroosten ende stercken, al soudt ghi oock
bersten met de gantsche helle. Alsulchs moet
ghi leeren gewoon worden ist dat ghi bi v hi
to wilt bliuen, want dat is des dupuels ar-
beyden dat hi ons van Christo verurende, en
onsen vleeschelicken aert ende natuere sijn
niet en achte, maer daer toe hate, den welckē
wi liedē nochtans sullen alle eere doen, ende
op de handen dragen, ende ons hertsen troost

ghenoechte ende huercht aen hem hebben.

Dat is het slot van desen Teyt oft be-
woyplese vander weerd, daer mede hi de si-
ne troost, dat het also sijn moet, ende niet om
onsen wille, mer om Christus wille geschiet,
in dien si lieden oock daer bouen verdienen,
dat haerder sonden gheenen raet en si, ende
haer niet ontschuldighen en connen, aenghe-
lien dat si lieden wettelick ende booslick niet
en willen Christum noch ons hoozen. Daer-
om (spreect hi) laetse maken so si willen, het
is inder schriftueren gheschreuen, en van te
bozen vercondicht. Ende en laet v liede niet
verbloeden, oft tot twijfelinghe brenghen, in
dien ghi allulcs siet ende gheuoelt, wanneer
v alle de weerd bespot, veruolcht, verdoet
als ketters, ende des dupuels eyghen, ende
daer en bouen beroemen hem van haer lie-
der heplicheyt, ende grootē Guds dienst etc.
maer moet weten dat het mi ende mijnen naē
also moet toegaen, datse mi haten seerder
dan eenighen dupuele oft boosheyt op aer-
den, maer met haren haet ende boosheyt, het
si aen mi, oft aen v liede en sullense toch niet
doen, noch wtrecten, want ick wille v lie-
den oock tegen haer lieder, ende alder dupue-
len boosheyt wel bewaren doer den hepligen
Gheest, dat hi dan noch sal bliuē, ende haer
lieden tot spijte van mi sal betuyghen en pre-
ken als hier volcht.

Maer wanneer den trooster
comen sal, welcken ic v liede seyn.
den salbande VADERE, den geest
der waerheyt, die vanden VADER
wtgaet, die sal ghetuygenisse ghe
uen van mi, ende ghi lieden sult
oock betuyghen wat ghi vant be
ghinsel sijt bi mi gheweest.

Wonen dat (wilt hi segghen) dat ich v liede
nu oock trooste met mijnen exempele, hoe dat
met mi gaen sal, Item ooc daer mede, dat ghi
lieden hoort, wat ghi aen der weereelt binden
sult, te weten, datse teghen de waerheyt (die
se toch bekennen) ende teghen haer lieden ep
ghen conscientie loopen ende rennen sullen.
Daer en bouen wille ich v lieden oock een ga
ue ende present gheuen, dat sal sijn den heyl
lighen Geest, die v lieden dit woort dat ich
v lieden nu segghe, in v lieden herte vernieu
wen ende oprecht herclaren sal, dat ghijt, bep
de, hoe langher hoe beter verstaen ende we
ten sult, wat dat ghi, bepde, aender weereelt,
ende aen mi hebt, ende daer toe den moet en
stercte gheuen, dat ghi lieden aen mi bliuen
hanghen sult ende doort varen, want waer de
selue bi v lieden niet en ware, ende ghi lieden
daghelicx soudt so inden kamp staen, bepde,
teghen den dupuele ende der weereelt, so en

soudt ghi v lieden niet connen verweeren,
daerom moet hi waerlick bi v sijn, ende niet
alleen metten woorden in de ooren tupten,
maer oock dat herte met sijn licht ende vier
stercken, dat ghijt condit doercomen, en sulc
ke cracht hebben, dat ghi stercker sult sijn, da
bepde weerelt ende dupuel, met al haer lieder
boosheyt ende macht.

In desen Teyt staet geschreuen ende ghe
noemt de gantsche heplighe Dupuuldicheyt
oft alle de drie personen des godlichen we
sens en moghentheyt, de Vader, de Sone,
ende den heplighen Gheest. En hier is inden
eersten en bisonder te mercken, hoe dat hi den
heplighen Gheest noemt, tot troost teghen den
baerlichen dupuel, die inder werelt regeert,
en noemt hem (als hi ooc daer bouen gedaen
heeft) eenen trooster en Gheest der waerheyt.

Want twee stucken heeft de dupuel, daer
mede hi de Christenen aengaet oft aenuecht,
oft in haren staet en dienlt, oft voor haer ey
ghen persoon, in doots noot en anders, te we
ten, doer sonde oft straffinge der sonde, maer
dat grootste is dat schriken der sonden, daer
doer hi het herte ende bloet versaecht maect,
wanneer hijt haer te voren brengt, dat en dae
hebt ghi ghedaen, ende can daer mede omgaen
als een groot meestere, dat hi niet alleen de
sonde neemt die ghi selue ghedaen hebt, ende
bekennen moet, als moordt, ouerspelt, en ande
re, ende die selue met sinen vierighen aelstem

so groot op blaest, dat het herte daer horen
smilt als sout int water, maer can v oock v
goet leuen en v beste werken, tot sulcke gro-
ue sonden ende schande makē, dat ghi daer af
niet een stofken en behoudt, die sulcks weten
wel, die bi tōden met hem in oprechten camp
ghelkaen gebben.

Daer na, met der straffing e doet hi ooc al
so, met dier oft dier sonde hebby verdiēt dat
men v sal rabraken ende de doot hondertou-
tich aenlegghē, ende de helle daer toe eewich-
lich et ce. en maket so grouwelick en afgrijse-
lic, dat den mēsche Hemel en aerde te nauwe
is, en vā aenxte doer alle diere liepe, en lept,
en marteliseert hem met sulckē ghedachten.
O Heere Godt wat heb ic ghedaen: ist boos,
so en ist niet goet, ist goet, so ist deeler ghe-
re. Wanneer hi v nu daer aentast, ende ghi
v niet en weedt te weerene, dan heeft hij
voleken ghetwommen.

Daeroume heeft ons Godt die ghenade
ghedaen, dat hi tegē desen verscrickēden geest
ordineert eenē trooster, en sulck eenē trooster
die daer veel stercker is, met sijnen trooste
(als die daer selue Godt is) vā de duuel met
berueert makē. Wanneer nu de duuel ooc met
Gods ghebodē voorzōt, en dringt op v wer-
en leuen, en dat selue te niete maect, dat nock
uwe goede werckē sullen voos ende verdoft
sijn, ghelijck hi in dit stuck eenen meester is,
ende ooc een excellent Theologus is, dan sal

die heylighe Gheest daer teghen, met sijnen
troost v in uwe herte spreken. Sijt getroost,
en onuerueert, gaet henen, preec, ende doet,
wat v beuolē is, ende en verferic v niet, noch
voor de sonde, noch doot, noch het duuels
verfcricken, oft het ghelūch in Gods name
voor ghegheuen werdt, want hi en wilt niet
v niet tuornich sijn, noch van hem weeren, wā
neer Christus Gods sone voor v gheslozen
is ende heeft voor uwe sonde betaelt, dat v
niet toegereken en wordt (als ghi aen hem
ghelooft) hoe groot ooc die sonde si, ende v
werck, om des gheloofs wille hem aenghena
me, oprecht, ende welghedaen heet, ia in diert
der oock swachep onderloopt, wat laet ghi
so dan uwe sonde valschelick op blasen? Chri
stus uwe gherechtichept is veel grooter dan
uwe ende alder weerefts sonde, sijn leuē en
de troost stercker ende machtiger, dan v doot
ende helle.

Daer wt wordt dā een sijn herte getroost,
en onuersaecht, teghen alle sijne strickē, ende
plaghē, dat tegē alle sijne macht spottet et ce.
Sonde wildp mi verdoemen, so doe het eerst
Christo mijnē lieuē salichmaker, Priestere, en
hoorbidder bi den Vader: doot wildp mi
verblinden, so vaert daer bouē aen Christus
mijn hooft: duuel en werelt, wildp mi plaghē
en verfcricken, so driift hem eerst af, van sijne
hoese. Summa, ic en sal en wille mi voort niet
breesen, ia ooc wāneer den blixem de ooghen

banden hemel af viele en al dine deen onder
dander worpe, want Christus is mijne, met al
le sijn lijden, steruen, ende leuen: de heplighe
Gheest, met sijnen trooste, daer toe de vadere
selue, met alder sijnder ghenade, die den hepli
ghen Gheest seynt, dat hi met Christo int her
te preect en met sinen troost vernult. Dat is
den eersten roem, glorie, ende tittele des hepl
lichs Gheests.

Ten anderen heet hi oock een Gheest der
waerhept, teghen alle loegenen, valsche gheest en,
want de werelt is ooc altits vol duuelen, so
men spreect: waer Godt eenen tempel oft ker
ke sticht, daer sticht de duuel sijn cappelle oft
tauerne daer bi, dat is, waer dat Gods woonst
recht wt ghelept wordt, daer vaert hi daer ne
uens met eender secte, en ketterie, en veel val
sche gheesten die ooc voeren den roem, en naem
Christi, en sijnder kercke, maer het is al van
gronde valsch, ende gheene waerhept noch se
kerhept. Maer ic (spreect Christus) wille v ge
uen den Gheest, die v seker maect, der waer
hept, dat ghi niet en dorft twijfelen in desen
oft in dien stücke, dat uwer salichept aen gaet,
maer der sake seker sijn, en rechter condit sijn,
en oordeelen ouer alle andere leeringhen. Also
wilt hi v makē, niet alleen eenen campere oft
berwinder, maer oock de mutse opt hooft
setten, en heeten doctoen en meesters, die se
kerlick conne n onderscheyen, welck oprecht,
oft valsche leeringhe si, inder Christenhept.

So constelick en salt de duuel niet voortghe-
uen, noch gheen ketter so behendich ghesijn,
dat hi uwer leeringhe valsch, oft v twyfelende
make.

Want dat is ooc valt der grooter aenbech-
tinge eene, wanneer een mensche coemt in twy-
felinge, en twyfelt indē gelooue, het doet wee
wanneer de dupuel inwendich, de conscientie
berscriet, doer de sonde, dat hi hem hoor Godt
beureest, oft twwendich, doer tyrannen ende
meniger hāde veruolghinge, dat si niet moede
en werdt, maer dat is ia so boos ende swaer,
wanneer de duuel siet, dat hi noch inwendich
met sinen schrickē, noch twwendich met plagē
niet gewinnen en can, dan grijpt hūt aen met
wylhept, en met constighe laghen, haert aen
te lockene, met louē, prisen, en goupchel; **W**
ghi sijt een oprecht Christē, gaet voort, ghi sijt
op den rechte wech, cruppt in onder den hoop
daer onder ghi sijt, ouercoemt eenen sekeren
tijt met v, tot dat hi tijt ende stont aensiet, dan
gaet hi daer af, daer hi v heeft wel bemerct,
en wordt v feninich viant en beghint teghen
v hem te verheffene. **W**hi en hebt niet alleen
de schri ftuere, en Gods woort (ende ghelijcke
legghe) hebben wi niet so wel den gheest als
ghi.

Beijn als Moses doer Aaron, en Miriā si-
ne swagernine geleyt was Num. xij. spreekt al-
leen de Heere doer Mosen? Spreekt hi niet
ooc doer ons? Moet hi alleen meestere, ende

al recht sijn wat dat hi seyt? Sullen wi dan niet sijn? Ende Lore en sijn gezellen daer na oock teghen hem opstonden Num. xvi. en seyden: Wilt hi alleē regeren, en hem verheffen ouer de gantse ghemeynte Gods? Salt dan niet sijn, wat dat wi segghen, sijn wi niet also wel Gods hinderē en priesters so wel als hi?

Doer sulcke ketters doet hi veel grooter schade, dan doer tirannen, want de selue, oft si wel met ghewalt, ende dreyghen veraghen vander rechter leeringe, nochtas sijn haerder niet deel. Maer waanneer hi sijn fenijn wt spuyt, onder den naem des Euangelijs, der Christelijcker kercke, ende gheeft voort: hi wilt de sielen helpen vander dwalinghe: die lieden en sijn tot noch toe niet recht, oft niet ghenoech onder recht, ende moeten nu anders ende bat leeren, daer en valt dan niet een, oft twee, maer een gantsche stadt oft lant, daer toe, ende valt op een dre om, watmen in vele iaren ghemaect heeft, als ons oock gheschiet is doer de swermer gheesten, ende andere ketters.

Daer om beloeft Christus ons sulck eenē gheest te geueae, die niet alleen onse hertē, en moedt stercken, maer ooc het ghelooue seker makē sal, dat wi niet twifelen en doruē, maer alle andere gheesten rechten, ende oordeelen connē, sulcke belofte moelken wi hebben, dat wi staende bliuen mochten, tegen des duuels loegheuen; want hi can de selue opt schoonske

voortbrengen, also herfiert ende ghewimpelt
dat als Christus seyt, oock de wiuercorene
moechtē daer doer verlept werdē. Wat souldē
wi liedē gedaē hebbē, hadden wi niet sulckē se-
keren verstant ghehadt doer den gheest der
waerheyt die ons ghegeuen is. Hoe haddē wi
doruē suickē grootē eerlickē schijn der heylig-
heyt in den Pausdom verispē en verdoemen?
Oft wie dorste het noch ter tijt doē, wanneer
sijt nu alder hoogste willen berieren ende
bewimpelen?

Daer dese gheest der waerheyt gaet daer
doer en spreect dat vordel, dat is de waerheyt
waer daer der is logen, en laetse so beriere en
beroemē niet dē valsche naē en schijn der herc-
kē en Christi so lange dat si comē. Also is de
Christenheyt bleuē van het beghintsel tot nu
toe, onder so veel ketters, en luegē geesten,
die niet te vertellē en sijn, die vandē beghintsel
geweest sijn, en noch comen moghē, doch noch
gaetse doort ende behoudt haer doopsel, sacra-
ment, euangelion, en Christum, de .x. gebodē,
en tghebedt, repn, en puer, oordeelt, en scheidt
daer mede van haer alle valsche leeringhe, en
wat dat hē tghen haer stelt, oft ooc de duuel
als een engel de lichts wordt, en in schoonder
erlicher ghedaente als Godt selue (als Chri-
stus Mat. iij. seyt) hem veranderde. Also be-
zoemt hem Paulus doer den seluen heylighē
geest der waerheyt. i. Timo. ij. Eenem doctuer
oft leeraer, der Heydenē, inden ghelooue, en

inder waerhept, dat alle die woerelt sal sine
prekinghe hooren, ende deser leeringhe aenba
ghen, en volghen, die daer wilt onuerlept, en
ouderlozen bliuen.

Ten derden (spreekt hi) wanneer ghi also
doer den heplighen Gheest ghetroot end
ghemoedt werdt, ende v sin ende verstant bi
sekerlike waerhept dalt houdt, sal hi v der
waert betweghen, dat ghi v en mi ghetupghe
nisse sult gheuen, want alder eerst sal hi inwe
wendich in v herte ghetupghenisse gheuen,
daer na wt wendich, doer wonderlike teeke
nen, ende prekinghe, en bekennisse, dat ghi
sult connen segghen, als die vanden beghint
sel bi mi gheweelt sijt, wat dat ghi ghesien, en
ghehoort hebt, ende sulcke getupghenisse daer
boer ic sal ghepresen werden, bepde teghen
den grimmede leeu, enge listighen drake, dat
gheest. Ende dese woorden sijn niet neerste te
mercken, want hier mede heeft hi den heplige
Gheest bescreuen oft veel meer ons voor be
wopen, wat ende waer af hi leeren, ende ghe
tupghen sal, oft niet, want hi sal betupghen
(spreekt hi) niet anders dan van mi, dat sal de
prekinghe sijn, die daer heet, des hepliche
Gheests prekinghe. Daeromme en sal hi niet
sijn een Moyses oft der wets predicant, ghe
lijck ghi tot noch toe hebt: maer ick wille hem
een hooghere prekinghe inden mont gheuen
van Moyses v ghegheuen heeft, welke had

de alleen de wet oft thien gheboden gheleert
so hi oock die van Godt ontfanghen hadde,
te weten, wat men doen en laten soude, maer
dese sal alsulcke predicanten ende ghetuygen
van h lieden maken, die niet van haren doen
ende leuen, maer van mi segghen ende ghe-
tuyghen sullen.

Dit is des heplichs Gheests eygen werck,
daer hi salmen onderschepden alle andere lee-
ringhe, dat gheen den roem, naem ende eere
en sal hebben, oft daer af ghepresen sijn, dat
het des heplichs Gheest leeringhe oft ghetuy-
ghe si, ende wi lieden hier mede ons comen
weeren, ende vast houden teghen des Dup-
uels loghenen ende valschinghen, so hi dat
herte ende consciencie aengrijpt ende dwingt
voor Gods gherechte te disputeren met der
wet, van ons leuen ende wercken. Blijue ich
nu daer en late mi niet hem tflamen, so steect
hi mi te gronde, dat ich versinken moet, wāt
hi is haer te machtich, ende en can gheen hepl-
lich op aerden teghen hem ghestaen, want hi
heeft Gods ghebot voor hem, den welcken
gheen mensche op de aerde ghenoech en doet,
maer daer en can hi niet voort, dat hi can loo-
chenen, dat Christus voor onse sonden ghele-
den, ghestouwen, begrauen, ende verresen is,
ende daer bouen inden hemele sidt om onsen
wille, als onse lieue hooghe Prielttere en mid-
delael voor Godt.

Daerom, oft hi mi schoon verwinnt met de

wet oft thien gheboden, so hi seyt, ghi sijt een
sondaer, dat ic moet ia daer toe seggen, maer
hi wilt daer wat seggen, dat ich moet verdoet
sijn, daer segghe ich neen teghen, want ic heb
be noch een prekinghe oft woort, welck heet
des heplichs Gheelts betuyghen, ende pre-
kinghe van Christus. Ghi houdt mi alleenlick
Mopsen voor, die mi Gods ghebot preecht,
maer in die schole en sal ick, noch en wille ick
niet bliuen, want dat weet ick nu selue, en en
lacen veel te wel, dat ick een sondaer ben, en
en wille niet breeder disputeren, oft ick wat
oft niet goets ghedaen en hebbe: ist onrecht,
so sijt onrecht, maer nu ter tijt sal ick ende wil
le ick hooren ende leeren, wat mi de heplighe
Gheelt preecht, te weten, hoe Christus voor
mi sijn preciose bloet wtghelort, ende mi de
sonde afghenomen, de doot verwonnen, die
gramschap Gods, ende de helle wigheblust,
ende al doer sijn lijden, steruen ende verrijzen
maect mi een erfghenaem des eewighen le-
uens, dat en can mi de dupuel niet om ghe-
laken.

Daerom en isser gheen andere maniere
oft wech de conscientie te troosten, stercken,
beweghen ende haer te beschudden en te wee-
ren, dan doer dese prekinghe ende ghetuyge-
nisse des heplichs Gheelts. Met deser leerin-
ghe can ick den dupuel oordeelen, ende alle si-
ne ingeuen ende disputacien. Ghi verdoemt
mi doer Gods ghebot en wet, dat en can ick

niet ghestraffen, maer daer af en sal noch en wille ick niet disputeren (wanneer ick vooz Gods oordeel staen sal) wat mijn leuen aengaet, want ick weet van te horen wel, dat ick dat selue niet en can ghebeteren, maer ghi schalck ghi wilt mi versmooren ende berincen in de ghedachten, dat ick soude dencken, hoe ick de wet vervullen, ende doer mi seluen Godt te vreden stellen soude, ende also mijns salichmakers I hristi vergeten, ende mi so af trecken vanden ghetupghenisse des heylighs Gheelts.

Daerom wie dese openbaringhe ende ghetupghenisse des heylighs Gheelts gheleert heeft, die can teghen alsulcke leeringhen sijnlick en rechtelic oordeelē, en also onderschepden. Het is tweederhande werc en leuē, Een is mijn leuen ende werck, welck ick sal doen na de thien geboden, dat andere is mijns Heeren Christi, dat staet gheschreuen in mijnen Credo, daer op staet mijn salicheyt, ende alle troost der conscientie. Met dit onderschepdt can ick den dupuel te ghemoet comen, hoe dat hi mi aengrijpt, ende segghen: En is mijn leuen niet so dat sijn soude na het wtwijzen der thien gheboden, dat vergeue mi Godt, maer ick houde mi aen deses mans leuen, die vooz ick houde mi aen deses mans leuen, die vooz mi ghestoruen is, wiens doopsel en sacramēt ic ontfangen hebbe, niet dat men daerom niet doen en sal goede wercken, pimmers so veel als wi conuen, maer dat nu, wanneer wi in

den camp staen met den dyuel en ons epghe
conscientie, en is daer af niet te disputeren.

Want hier behoort toe een veel hooger le-
uen en barmichept, dan alder mensche, te wete
ne, Christus onse Heere voor mi ghestoruen
en berresen. En dat doopsle, so verre ic niet
op mijn werck en sie, maer op den selue Chri-
stum, dat salt en moet alleen doen, so ben ick
der saken sekere, beyde met leeringhe ende le-
uen, dat ick niet falen en can, want de duuele
drijft ons doch oft op ons leuen, teghen den
ghelooue, daer op hi ons wilt broem maken,
oft wanneer hi hooghe vaert, ende wilt hem
cloeck ende wijs maken, so wijst hi v op uwe
hernufthept, teghen de leeringhe, ghelicker
wijs de kettere Arrius, en andere etce. Maer
blijf op de leeringhe Christi, en segd v. Ic en
be niet op mi, oft op eenichs mensches leue ge-
doopt, maer alle en op mijn Christus. Also en
can hi niet op v ghetwinne, Also oock waneer
hi v aenvecht met den houghen artikele, en
brengt v op uwen epgheuen cop en wijshept,
en disputeert dan niet meer dan v leue, maer
hoem en gheloouen sal, en grupt euen wel den
gront aen, daer op ghi ghesundeert sijt, daer
sal hi v voor legghen de subtile ghedachten
en braghē, hoe dat mach waer sijn etce. Wan-
neer ghi u v wilt recht weten, dat ghi niet ne-
der gheslaghen en werdt, dan moet ghi ander
werk legghen. Woordp niet; ick ghelooue, niet
mijnder wijshept en vernufthept, maer als de

kinderen belijden, aen Godt den Vader, ende
aen den Heplighē Gheest et ce. Dat is Gods
woort doer den Heplighen Gheest inder we-
relt gepreect, ende oock den kinderen bekennt,
dewelck oock der hellen poozten niet en sullen
omme werpen.

Ten lesten is hier oock te segghen, vanden
wesen des Heplighen Gheests, aenghesiē dē
text seyt, dat hi si een warachtich Godt, als
onse gelooue inhoudt: ic gelooue aen den hep-
ligē Gheest, wāt gelooue en behoort niemant
dan Godt alleen, en en sal niemant dat geloo-
ue epflschen oft begheeren (dat ten ewighen
leuen behoort) sonder alleen van dien, die dat
hem geuen can, te weten Godt, als wi nū aen
den heplighen gheest ghelooouen, so gelooouen
wi ooc als dan, aenden rechtē Godt.

Dat is ghenoech' voor den simpelen dat si
bi hare gheloooue bliuē, en niet breder en lup-
steren na de goddeloose vernufte, die hier in
willen seer scherp sijn, en met haer sophiste-
rije cauilleren: want sulcx behoort voor de ge-
leerde, dat si in de schole met sulcke campen,
en hare valsche ranckē ontbinden en weder-
legghen. Maer dit artikel van desen text is
claer en sterck ghenoech te bewijzen, daer hi
spreect: de heplige geest, welcken ic v sendē sal
van den vader. Itē die vandē vader wt gaet.

Wāt dese woorden betuyghen, dat de hep-
lige Gheest, niet en heet, eenen slechtē gheest
(als een creature, oft pet wat wt Godt, ende

doch van hem den menschē gheghenen, noch
 alleen sijn werck, so hi in onse herte werct
 maer eenen sulcken Gheest, die daer selue int
 wesen en van natueren Godt is, en sijn we-
 sen heeft vanden vader niet gheschapen, noch
 ghemaect, maer die beyde vanden vader wt
 gaet, ende oock van Christus gesonden werdt.
 En gheeft doer hem sulcke namen, die daer
 sijn persoonlike namen oft een selue weseude
 persoon beteekenē en noemen, als dat hi hem
 heet den trooster, en ooc daer toe persoonlick
 werck, als dat hi sal van Christus betuyghen.
 Itē so hi hier na spreekt, hi salse van als leerē.

Also ist oock hier in ghenoech gheseyt, dat
 de heylighe Gheest, een onderscheyden, ende
 andere persoon is dan de vader, ende sone als
 hi spreekt: Den trooster, dien ick senden sal.
 Itē die vanden Vader wtgaet, en doch noch
 tās de selue warachtich eenich Godt is, aēge-
 sien hi sulck werck sal wt rechten, dat Godt al
 leene doet, als te wetene, de herten inwendich
 herlichten, ende ter rechter bekeunisse brēghē
 dat ghelooue aen haer onsteken, verwecken,
 en stercken. Item de consciētien troosten, en
 de ouerlaecht behouden teghen des duuels
 ende alder werelts scrickē, et ce. Dit is sterck
 ende sekerlick ghenoch, behaluen datter ande-
 re schriftuerē meer sijn om desen artikels van
 den goddelicken wesen des heylighs geests te
 breeder verclaert.

Amen.

